

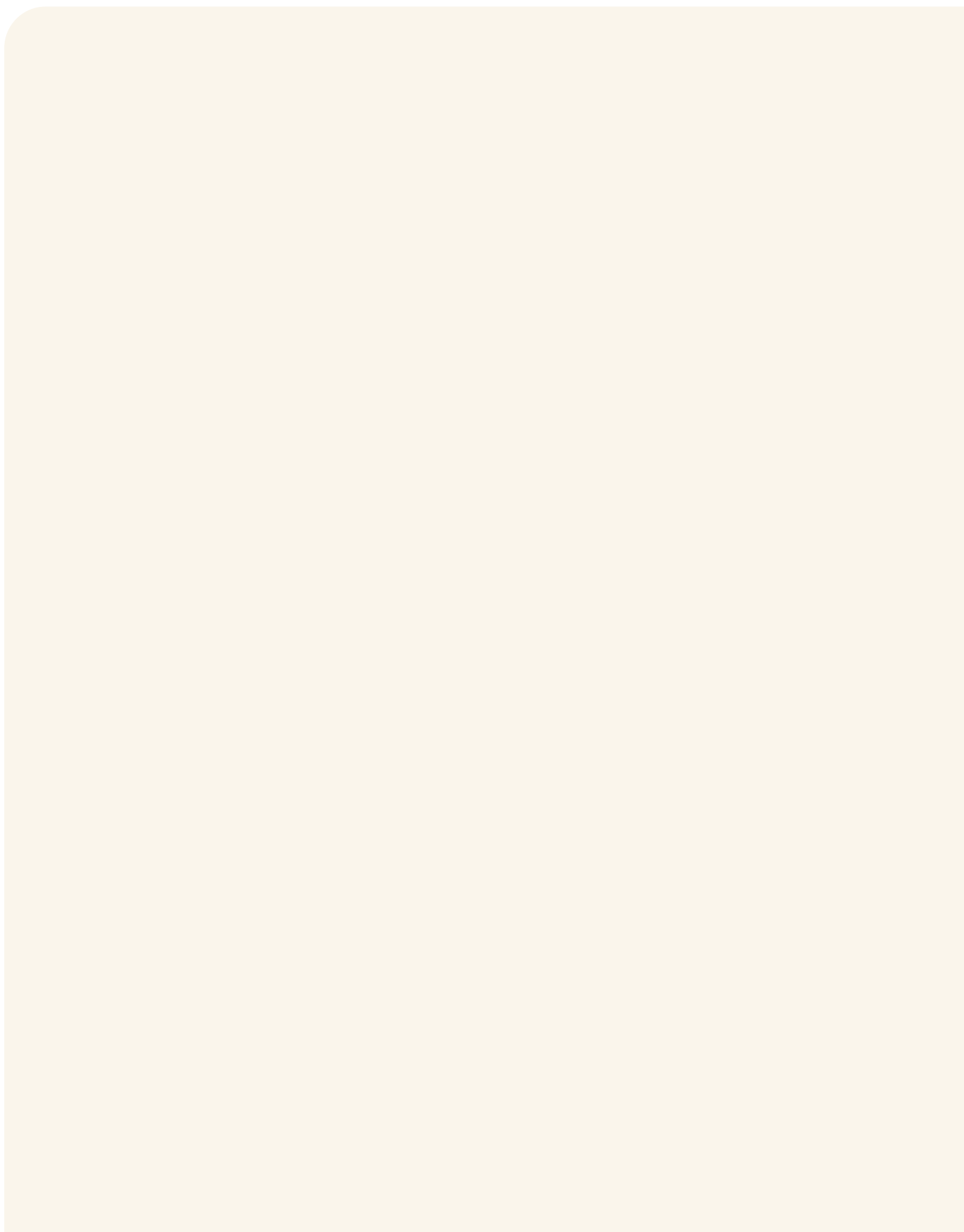
Vlaams
Mensenrechten
Instituut

Het recht op onderwijs voor personen met een handicap

Monitor VN-Verdrag Handicap 2026

Inhoud

1. Situering

Personen met een handicap worden nog te vaak geconfronteerd met obstakels die hun gelijke deelname aan de samenleving belemmeren. Het VN-Verdrag inzake de Rechten van Personen met een Handicap (verder: VN-Verdrag Handicap), heeft tot doel te waarborgen dat personen met een handicap van alle mensenrechten en fundamentele vrijheden op gelijke voet als anderen kunnen genieten, en dat hun inherente waardigheid ten volle wordt geëerbiedigd. Deze verplichting vereist dat overheden niet alleen discriminatie tegengaan, maar ook actief voorwaarden scheppen die participatie en inclusie mogelijk maken.

Binnen Vlaanderen werd het Vlaams Mensenrechteninstituut door artikel 6, 3e lid van het decreet van 28 oktober 2022 aangewezen als de onafhankelijke toezichthouder voor de bevordering, bescherming en opvolging van de uitvoering van het VN-Verdrag Handicap. Overeenkomstig artikel 33 van het VN-Verdrag Handicap beschikt het Vlaams Mensenrechteninstituut over een duidelijk omschreven mandaat: het instituut ziet erop toe dat Vlaanderen zijn verplichtingen onder het verdrag naleeft, bevordert de correcte toepassing ervan, identificeert structurele drempels die de realisatie van de rechten van personen met een handicap belemmeren, en rapporteert hierover op transparante wijze. In dat kader beoordeelt het Vlaams Mensenrechteninstituut in welke mate regelgeving, beleid en praktijk binnen de Vlaamse bevoegdheden in overeenstemming zijn met de verdragsverplichtingen en of deze daadwerkelijk bijdragen aan de verwezenlijking van de rechten van personen met een handicap.

Monitoring vormt één van de kerninstrumenten waarmee het Vlaams Mensenrechteninstituut zijn opdracht als onafhankelijke toezichthouder invult. Het Vlaams Mensenrechteninstituut publiceert periodiek een thematische “Monitor VN-Verdrag Handicap” die telkens de stand van zaken in Vlaanderen weergeeft met betrekking tot de naleving van een specifieke verplichting onder het VN-Verdrag Handicap. Daarbij gaat bijzondere aandacht uit naar de structurele drempels die personen met een handicap verhinderen hun rechten ten volle te realiseren. Deze monitors beogen een objectieve, systematische en goed onderbouwde opvolging van de mensenrechtensituatie van personen met een handicap binnen de Vlaamse bevoegdheden. Zij vormen tevens een essentiële kennisbron die het Vlaams Mensenrechteninstituut richting geeft bij de uitwerking van adviezen en andere initiatieven met betrekking tot het VN-Verdrag Handicap.

Deze eerste monitor “Recht op Onderwijs voor Personen met een Handicap” (hierna: de “Monitor”) richt zich op artikel 24 van het VN-Verdrag Handicap, waarin het recht op inclusief onderwijs centraal staat. Vlaanderen verbond zich in 2009 tot de realisatie van inclusief onderwijs, dat niet enkel een juridische verplichting is, maar tevens een antwoord biedt op de diversiteit en de uiteenlopende ondersteuningsnoden die zich in het onderwijsveld manifesteren. Leerlingen verschillen in achtergrond, mogelijkheden en ondersteuningsbehoeften. Inclusief onderwijs creëert een leeromgeving waarin die diversiteit wordt erkend en waarin elke leerling zijn of haar talenten maximaal kan ontwikkelen. Een omgeving waarin alle leerlingen welkom zijn en zich gewaardeerd, gerespecteerd en gehoord voelen, dicht bij huis. Inclusief onderwijs respecteert de waardigheid, gelijkheid en autonomie van ieder kind. Het zorgt ervoor dat kinderen met en zonder specifieke noden samen kunnen leren, spelen en opgroeien, en vormt daarmee een essentiële bouwsteen voor een werkelijk inclusieve samenleving. Inclusief onderwijs is een mensenrecht. Het Vlaams Mensenrechteninstituut benadrukt in deze Monitor dan ook het mensenrechtelijke kader waaruit deze verplichting voortvloeit.

Deze monitor richt zich specifiek op het basis- en secundair onderwijs in Vlaanderen. Hoewel de verdragsverplichtingen onverkort gelden voor het hoger onderwijs en het volwassenenonderwijs, vallen deze domeinen buiten het bereik van dit rapport.

2. Leeswijzer: monitoringskader en aanpak

Deze leeswijzer schetst de doelstelling, opbouw en methodologie van de Monitor. Hij verduidelijkt hoe het rapport is gestructureerd en op welke wijze de bevindingen tot stand kwamen, zodat het geheel in zijn juiste analytische en mensenrechtelijke context kan worden gelezen.

2.1. Doelstelling en structuur van de monitor

De monitor onderzoekt in welke mate Vlaanderen uitvoering geeft aan artikel 24 van het VN-Verdrag Handicap. De analyse is opgebouwd in drie delen:

1. Mensenrechtelijk kader

Dit deel licht de inhoud en reikwijdte van artikel 24 van het VN-Verdrag Handicap toe, gebaseerd op het verdrag en de interpretaties van het toezichthoudend VN-Comité voor de Rechten van Personen met een Handicap (verder: VN-Comité Handicap), waaronder Algemene Opmerking nr. 4 over inclusief onderwijs. Hiermee wordt het normatieve uitgangspunt vastgelegd.

2. Stand van zaken in Vlaanderen

Per onderdeel van artikel 24 van het VN-Verdrag Handicap wordt nagegaan in welke mate Vlaanderen aan de verdragsverplichtingen voldoet. Dit gebeurt op basis van structuur-, proces- en resultaatindicatoren. Deze analyse maakt het mogelijk om zowel het formele kader, de beleidsinspanningen als de feitelijke realisaties in kaart te brengen.

3. Conclusies en aanbevelingen

Het rapport sluit af met een geïntegreerde beoordeling en beleidsaanbevelingen die gericht zijn op de verdere realisatie van inclusief onderwijs in Vlaanderen.

Achteraan is een beknopte woordenlijst opgenomen met definities van kernbegrippen en gebruikte afkortingen.

2.2. Monitoringskader: structuur-, proces- en resultaatindicatoren

Het Vlaams Mensenrechteninstituut gebruikt voor zijn monitoringsopdracht het internationaal erkende monitoringskader voor mensenrechten dat ontwikkeld werd door het VN-Mensenrechtenbureau (Office of the High Commissioner for Human Rights; OHCHR).¹ Dit kader vertaalt mensenrechtennormen naar concrete, meetbare indicatoren en wordt internationaal toegepast voor onafhankelijke mensenrechtenmonitoring. Het laat toe om formele verplichtingen, beleidsinspanningen en feitelijke impact op het terrein in samenhang te beoordelen.

Centraal staan drie complementaire categorieën van indicatoren: structuur (S), proces (P) en resultaat (O). Elke categorie belicht een eigen dimensie van de uitvoering van mensenrechten. Samen geven ze een volledig en genuanceerd beeld van de naleving van het VN-Verdrag Handicap.

Structuurindicatoren (S) brengen in kaart in welke mate de verplichtingen uit het VN-Verdrag Handicap zijn verankerd in regelgeving en institutionele structuren. Ze vormen het *regelgevend referentiekader* van de monitor. Ze omvatten onder meer de ratificatie van internationale normen, de opname van verdragsrechten in Vlaamse decreten en besluiten, de aanwezigheid van strategische beleidsdocumenten, en het bestaan van gespecialiseerde instellingen en klachtenmechanismen die de uitvoering van rechten moeten waarborgen. Deze indicatoren evalueren dus niet de feitelijke uitvoering, maar wel de mate waarin het noodzakelijke juridische en institutionele kader aanwezig is om de rechten van personen met een handicap te garanderen en te realiseren.

Procesindicatoren (P) analyseren de *beleidsmatige, organisatorische en financiële inspanningen* die de overheid levert om de verdragsverplichtingen te realiseren. Ze gaan na of formele engagementen worden omgezet in concrete maatregelen, zoals besluitvorming, actieplannen, investeringen, ondersteuningsinstrumenten of beleidscoördinatie. Procesindicatoren zijn cruciaal om te beoordelen in welke mate het beleid coherent is.

Resultaatindicatoren (O) meten de *feitelijke realisatie* van rechten op het terrein. Ze omvatten zowel kwantitatieve als kwalitatieve informatie, zoals administratieve statistieken, praktijkgegevens, meldingen, inspectieverslagen, casuïstiek en onderzoeksbevindingen. Op basis hiervan wordt de impact van de beleidsmaatregelen gemeten. Deze indicatoren weerspiegelen de concrete mensenrechtensituatie en maken zichtbaar of structurele en beleidsmatige inspanningen daadwerkelijk leiden tot verandering.

Voor de evaluatie van de verschillende onderdelen van artikel 24 van het VN-Verdrag Handicap wordt de evaluatie op basis van deze drie dimensies toegepast. Door het formeel kader (S), de beleidsinspanningen (P) en de realisaties op het terrein (O) naast elkaar te plaatsen, ontstaat een gelaagde en geïntegreerde beoordeling. De methode voorkomt een louter juridische of een uitsluitend cijfermatige analyse, en combineert beide in een mensenrechtelijk perspectief.

2.3. Methodologische aanpak: thematische en geïntegreerde opbouw

De monitor past het S-P-O-kader consequent toe voor elk onderdeel van artikel 24 VN-Verdrag Handicap. De analyse steunt op een combinatie van juridische, beleidsmatige, statistische en kwalitatieve bronnen en volgt een vast analytisch stramien.

Stap 1 - Structuur (S): internationale normen en verplichtingen

Het vertrekpunt in elke sectie is artikel 24 VN-Verdrag Handicap en de interpretaties van het VN-Comité Handicap, voornamelijk Algemene Opmerking nr. 4. Deze internationale normen bepalen het inhoudelijke referentiekader en verduidelijken welke verplichtingen voor Vlaanderen gelden.

Stap 2 - Structuur en proces (S+P): Vlaamse regelgeving en beleid

De beoordeling van het Vlaamse juridische en beleidskader vormt de kern van de structuur- en procesindicatoren. Het Vlaams Mensenrechteninstituut onderzoekt onder meer:

- Vlaamse decreten, besluiten, beleidsnota's en omzendbrieven;
- parlementaire stukken.

Deze analyse toont zowel de mate waarin Vlaanderen formeel voldoet aan verdragsverplichtingen (structuur) als de concrete beleidsinspanningen die geleverd worden (proces).

Stap 3 - Resultaat (O): administratieve gegevens en praktijk

Voor de resultaatindicatoren wordt gebruikgemaakt van administratieve gegevens, onderzoek evenals meldingen en casuïstiek die de reële situatie van leerlingen zichtbaar maken. Het Vlaams Mensenrechteninstituut vroeg data op bij het Departement Onderwijs en Vorming en analyseerde deze gegevens. Daarnaast analyseerde het Vlaams Mensenrechteninstituut rapporten en onderzoeken van onderwijsexperts². Ten slotte worden meldingen die het Vlaams Mensenrechteninstituut ontving van burgers geïntegreerd. Deze gegevens illustreren niet enkel cijfermatige trends, maar brengen ook structurele drempels en individuele ervaringen aan het licht. Ze maken de feitelijke realisatie van rechten concreet zichtbaar, inclusief verschillen tussen groepen.

Inzichten uit de binnen het Vlaams Mensenrechteninstituut opgerichte Klankbordgroep Handicap en verschillende gesprekken met praktijkexperten hebben de analyse met context en duiding verrijkt. Deze kwalitatieve input helpt om beleidsinspanningen beter te interpreteren en om de ervaringen van rechthebbenden — leerlingen en ouders — zo correct mogelijk te situeren.

Deze geïntegreerde methode verbindt normatieve kaders met beleidsanalyse, statistische gegevens en praktijkervaringen. De monitor beoordeelt geen individuele scholen, maar richt zich op structurele patronen en beleidsverantwoordelijkheden binnen de Vlaamse onderwijscontext.

2.4. Beperkingen

Ondanks de combinatie van diverse bronnen blijft de beschikbare informatie over inclusief onderwijs in Vlaanderen fragmentarisch. De beschikbare data is ontoereikend om alle aspecten van het recht op inclusief onderwijs volledig en precies in beeld te brengen. Zo ontbreken onder meer systematische gegevens over geweigerde inschrijvingen, de effectiviteit van redelijke aanpassingen, de toegankelijkheid van schoolgebouwen, de onderwijsloopbanen van leerlingen en de aanwezigheid van leerkrachten met een handicap.

Deze eerste monitor is daardoor een zo goed mogelijke inschatting op basis van de beschikbare informatie. Tegelijk onderstreept de Monitor de nood aan meer gerichte en systematische dataverzameling. Het Vlaams Mensenrechteninstituut beschouwt het signaleren van deze lacunes als een essentieel onderdeel van zijn opdracht en pleit voor verdere ontwikkeling van gegevenssystemen die aansluiten bij internationale standaarden (zoals de OHCHR-indicatoren).

3. Mensen- rechtelijk kader

In dit hoofdstuk lichten we toe wat het VN-Verdrag Handicap concreet bepaalt over het recht op onderwijs voor personen met een handicap en welke verplichtingen hieruit voortvloeien voor de overheid. We vertrekken daarbij vanuit het VN-Verdrag Handicap en de interpretatie van het toezichthoudend VN-Comité Handicap. Dit Comité heeft de algemene opmerking nr. 4 (2016) over het recht op inclusief onderwijs (verder algemene opmerking nr. 4) opgesteld. Deze algemene opmerking biedt staten leidende beginselen voor de uitvoering van artikel 24 van het VN-Verdrag Handicap en verduidelijkt welke verplichtingen zij moeten nakomen om inclusief onderwijs daadwerkelijk te realiseren.³

Op 2 december 2025 publiceerde het Vlaams Mensenrechteninstituut zijn nota "*Mensenrechtelijk kader: het recht op onderwijs voor personen met een handicap*", waarin we verduidelijken wat het VN-Verdrag Handicap aan staten oplegt op het vlak van het recht op onderwijs voor personen met een handicap. Daarnaast bespreken we hoe het recht op onderwijs voor deze specifieke doelgroep verder wordt ingevuld in andere (internationale) rechtsnormen, relevante rechtspraak en de interpretaties van toezichthoudende comités.

De verplichting om inclusief onderwijs te organiseren is niet alleen expliciet verankerd in VN-Verdrag Handicap, maar wordt ook bevestigd door het Europees Hof voor de Rechten van de Mens⁴, het Europees Comité Sociale Rechten⁵ en het Comité voor de Rechten van het Kind.⁶ Voor de volledige analyse verwijzen we dan ook graag naar deze publicatie. Hieronder volgt slechts een beperkte toelichting van de verplichtingen onder het VN-Verdrag Handicap.

Lees hier het **Mensenrechtelijk kader: het recht op onderwijs voor personen met een handicap**

www.vmri.be/publicaties/mrk-inclusief-onderwijs

3.1. Recht op onderwijs in VN-Verdrag Handicap

Personen met een handicap hebben net zoals iedereen recht op onderwijs. Dit wordt uitdrukkelijk bevestigd in artikel 24 van het VN-Verdrag Handicap. Op grond van dit artikel moet Vlaanderen, om het recht op onderwijs voor personen met een handicap zonder discriminatie en op basis van gelijke kansen te waarborgen, ervoor zorgen dat:

1. Een inclusief onderwijssysteem op alle niveaus wordt georganiseerd.
2. Personen met een handicap niet worden uitgesloten van het algemeen onderwijs-systeem op basis van hun handicap.
3. Leerlingen met een handicap toegang hebben tot inclusief, hoogwaardig en effectief gratis primair en secundair onderwijs op gelijke wijze als andere in de gemeenschap waarin zij leven.
4. Redelijke aanpassingen worden toegekend op basis van de individuele behoeften.
5. De nodige ondersteuning die personen nodig hebben om de effectieve deelname aan het onderwijs te vergemakkelijken wordt aangeboden binnen het algemeen onderwijssysteem.
6. Effectieve, geïndividualiseerde, ondersteunende maatregelen worden genomen in omgevingen waarin de cognitieve en sociale ontwikkeling wordt geoptimaliseerd, overeenkomstig het doel van volledige inclusie.
7. Leerlingen met een handicap de kans krijgen om praktische en sociale vaardigheden te ontwikkelen, teneinde hun volledige deelname aan het onderwijs en in het gemeenschapsleven op voet van gelijkheid te vergemakkelijken. Dit betekent het bevorderen van o.a. het leren van Braille, alternatieve schrijfwijzen, gebarentaal maar ook ervoor zorgen dat het onderwijs gebeurt in de meest geschikte talen, en communicatiehulpmiddelen en -methoden voor het individu, en in omgevingen die de academische en sociale ontwikkeling maximaliseren.
8. Voldoende gekwalificeerd en geëngageerd schoolpersoneel wordt aangesteld.

De algemene opmerking nr. 4 erkent dat inclusief onderwijs een fundamenteel mensenrecht van alle lerenden is. Met name is onderwijs het recht van de individuele leerling en niet, in het geval van kinderen, het recht van een ouder of verzorger. De verantwoordelijkheden van de ouders zijn in dit opzicht ondergeschikt aan de rechten van het kind. Inclusief onderwijs levert een belangrijke bijdrage aan de verwezenlijking van andere mensenrechten en het tot stand brengen van een inclusieve samenleving. Het vormt de basis voor een samenleving die de waardigheid, gelijkheid en autonomie van iedere leerling respecteert en zo hun potentieel helpt te ontwikkelen. Inclusief onderwijs is een beginsel dat vertrekt vanuit het belang van het kind en dat het welzijn, de waardigheid en de autonomie van elke leerling respecteert. Het beoogt een omgeving waarin de diverse behoeften van leerlingen worden erkend en waar ze hun capaciteiten volledig kunnen ontwikkelen.⁷

Algemene opmerking nr. 4 stelt dat inclusief onderwijs het resultaat is van een proces van voortdurende en proactieve inzet voor het wegnemen van belemmeringen die het recht op onderwijs in de weg staan, in combinatie met veranderingen in cultuur, beleid en praktijk van reguliere scholen om alle leerlingen tegemoet te komen en daadwerkelijk op te nemen.⁸

Algemene opmerking nr. 4 beschrijft de belangrijkste kenmerken van inclusief onderwijs:⁹

- **Het volledige onderwijssysteem is inclusief:** alle middelen worden geïnvesteerd in de bevordering van inclusief onderwijs en in de invoering en verankering van de noodzakelijke veranderingen in de institutionele cultuur, het beleid en de praktijken.
- **De volledige onderwijsomgeving is inclusief:** de toegewezen leiding van onderwijsinstellingen is van essentieel belang voor de invoering en verankering van de cultuur, het beleid en de praktijken die nodig zijn om inclusief onderwijs op alle niveaus en op alle gebieden te verwezenlijken.
- **Het onderwijssysteem biedt een gepersonaliseerd onderwijsaanbod aan in plaats van te verwachten dat leerlingen zich aanpassen aan het systeem:** het vermogen van eenieder om te leren wordt erkend. Inclusief onderwijs biedt flexibele curricula en verschillende leermethoden aan, aangepast aan de diverse sterke punten, behoeften en leerstijlen van leerlingen. Dit houdt in dat steun, redelijke aanpassingen en vroegtijdig ingrijpen worden aangeboden zodat alle leerlingen hun potentieel kunnen verwezenlijken. Deze gehele persoonbenadering is erop gericht om een einde te maken aan de segregatie in onderwijsinstellingen door te zorgen voor inclusief onderwijs in toegankelijke leeromgevingen met passende ondersteuning.
- **Ondersteunde leerkrachten:** leerkrachten en andere personeelsleden in het onderwijs worden opgeleid in de kernwaarden en kerncompetenties voor het vormgeven van een inclusieve leeromgeving.
- **Er is respect voor en waardering van diversiteit:** alle leerlingen zijn even welkom en voelen zich gewaardeerd, gerespecteerd en gehoord. Er zijn doeltreffende maatregelen om misbruik en pesten te voorkomen.
- **Een leervriendelijke omgeving:** de leeromgevingen zijn toegankelijke omgevingen waar iedereen zich veilig, gesteund en gestimuleerd voelt en zich kan uiten. Dit betekent ook dat leerlingen betrokken worden bij het opbouwen van een positieve schoolgemeenschap.
- **Effectieve overgangen naar werk en hoger onderwijs:** inclusief onderwijs moet leerlingen niet alleen voorbereiden op het schoolleven, maar ook op hun latere loopbaan en maatschappelijke participatie.
- **De erkenning van partnerschappen is essentieel:** een goede samenwerking tussen de leeromgeving en de bredere gemeenschap is noodzakelijk. Ouders, leerlingen, en personen met een handicap moeten als gelijkwaardige partners worden erkend in het proces van inclusief onderwijs.
- **Het onderwijssysteem wordt gemonitord:** regelmatige evaluatie en controle zijn noodzakelijk om ervoor te zorgen dat segregatie en integratie niet plaatsvinden, maar dat werkelijke inclusie gerealiseerd wordt.¹⁰

Algemene opmerking nr. 4 stelt dat inclusief onderwijs onderscheiden moet worden van: ¹¹

- **Uitsluiting:** wanneer leerlingen direct of indirect worden verhinderd of de toegang wordt ontzegd tot onderwijs in welke vorm dan ook.
- **Segregatie:** doet zich voor wanneer het onderwijs aan leerlingen met een handicap wordt gegeven in aparte omgevingen die zijn ontworpen of worden gebruikt om in te spelen op een bepaalde beperking of op verschillende beperkingen, geïsoleerd van leerlingen zonder beperking.
- **Integratie:** is het proces waarbij personen met een handicap in bestaande reguliere onderwijsinstellingen worden geplaatst, met dien verstande dat zij zich kunnen aanpassen aan de gestandaardiseerde eisen van die instellingen. ¹²

Op het invoeren van inclusief onderwijs rust – in lijn met artikel 4, 2de lid van het VN-Verdrag Handicap – een progressieve realisatieplicht.¹³ Dit betekent dat het geleidelijk verwezenlijkt moet worden. Toch heeft Vlaanderen een voortdurende plicht om zo snel en doeltreffend mogelijk de volledige verwezenlijking van artikel 24 VN-Verdrag Handicap na te streven. Bepaalde verplichtingen moeten meteen worden nagekomen, zoals het bevorderen van gelijke kansen, het bestrijden van discriminatie, het voorzien van redelijke aanpassingen en het aanbieden van gratis en verplicht basisonderwijs voor iedereen. Opzettelijk retrogressieve maatregelen mogen niet disproportioneel gericht zijn op leerlingen met een handicap. Ze moeten tijdelijk, noodzakelijk, evenredig, niet discriminerend zijn en gericht op het verminderen van ongelijkheden.¹⁴

Belangrijk hierbij is te benadrukken dat het VN-Verdrag Handicap vertrekt vanuit het mensenrechtenmodel van personen met een handicap. Dit model stelt dat niet de medische aandoening het probleem is, maar een samenleving die er onvoldoende in slaagt in te spelen op de specifieke behoeften van individuen. De samenleving moet de beperkingen in de omgeving wegwerken. Volgens het mensenrechtenmodel is dit een recht.¹⁵

3.2. Beoordeling door het VN-Comité Handicap

In 2024 werd België voor de tweede keer geëvalueerd door het VN-Comité Handicap. Hoewel het decreet over leersteun als positief wordt vermeld, heeft België nog steeds het hoogste percentage leerlingen in het buitengewoon onderwijs (verder: BuO) binnen de Europese Unie. Er is een gebrek aan inspanningen om publieke steun voor inclusief onderwijs op te bouwen en een alomvattend plan om kwaliteitsvol inclusief onderwijs te verwezenlijken. Ook blijven de toegankelijkheid, redelijke aanpassingen en individuele ondersteuning beperkt. Zo kunnen scholen inschrijvingen weigeren als de nodige aanpassingen als te belastend worden beschouwd, waardoor leerlingen met complexe noden vaak worden uitgesloten.¹⁶

Het Comité formuleerde de aanbevelingen om in nauw overleg met en met actieve betrokkenheid van personen met een handicap, via hun vertegenwoordigende organisaties:

- Barrières weg te nemen en de uitdagingen aan te pakken die een effectieve overgang van BuO naar inclusief onderwijs belemmeren, onder andere door:
  - Bewustwording te creëren over het recht op inclusief onderwijs.
  - Negatieve houdingen en lage verwachtingen te bestrijden.
  - Onderzoek naar effectieve methodologieën te bevorderen.
  - Goede praktijken te definiëren.
- Een alomvattend overgangsplan en -strategie te ontwikkelen, inclusief een gedetailleerd tijdschema en de nodige financiering, om gecoördineerd inclusief kwaliteitsonderwijs te bevorderen op verschillende beleidsterreinen, met specifieke stappen richting een systeem voor inclusief kwaliteitsonderwijs.
- Opleiding in inclusief onderwijs en de implementatie ervan verplicht te stellen voor al het onderwijzend en niet-onderwijzend personeel in alle scholen, en zorgen voor voldoende gekwalificeerde beroepskrachten die leerlingen met een handicap, inclusief leerlingen met een verstandelijke en/of psychosociale handicap, ondersteunen.
- Redelijke aanpassingen te voorzien voor leerlingen met een handicap op alle onderwijsniveaus, inclusief het hoger onderwijs.¹⁷

4. Stand van zaken in Vlaanderen

Dit hoofdstuk geeft een stand van zaken over de mate dat Vlaanderen zijn verplichtingen naleeft. We lichten iedere verplichting afzonderlijk toe. Voor elke verplichting situeren en analyseren we eerst de toepasselijke regelgeving en het gevoerde beleid (de structuur- en procesindicatoren) en evalueren we vervolgens de feitelijke situatie op basis van de toestand en praktijk in Vlaanderen (de resultaatsindicatoren). We besteden hierbij aandacht aan zowel de bestaande regelgeving als recente of geplande beleidsinitiatieven. Wat de praktijk betreft, gebruiken we zowel beschikbare kwantitatieve data, evaluatierapporten als getuigenissen van leerlingen, ouders en onderwijsverstrekkers, hoofdzakelijk afkomstig uit de meldingen en klachten die toekomen bij het Vlaams Mensenrechteninstituut.

De analyse is gestructureerd per verplichting, met uitzondering van de verplichtingen rond redelijke aanpassingen en ondersteuning. Die behandelen we samen omdat dit in Vlaanderen als geheel onder het beleid van het zorgcontinuüm valt.

4.1. Inclusief onderwijssysteem

4.1.1. Verplichtingen in VN-Verdrag Handicap

Artikel 24, paragraaf 1 VN-Verdrag Handicap

De staten erkennen het recht van personen met een handicap op onderwijs. Teneinde dit recht zonder discriminatie en op basis van gelijke kansen te verwezenlijken, waarborgen staten een inclusief onderwijssysteem op alle niveaus en voorzieningen voor een leven lang leren en wel met de volgende doelen:

1. de volledige ontwikkeling van het menselijk potentieel en het gevoel van waardigheid en eigenwaarde en de versterking van de eerbiediging van mensenrechten, fundamentele vrijheden en de menselijke diversiteit;
2. de optimale ontwikkeling door personen met een handicap van hun persoonlijkheid, talenten en creativiteit, alsmede hun mentale en fysieke mogelijkheden, naar staat van vermogen;
3. het in staat stellen van personen met een handicap om daadwerkelijk te participeren in een vrije maatschappij.

Volgens de algemene opmerking nr. 4 is de geleidelijke verwezenlijking van artikel 24 VN-Verdrag Handicap niet verenigbaar met het in stand houden van twee afzonderlijke onderwijssystemen. De overheid moet:

- een alomvattend en gecoördineerd wetgevings- en beleidskader voor inclusief onderwijs invoeren, voorzien van een duidelijk en passend tijdschema voor de uitvoering en sancties bij niet-naleving. Dit kader moet aandacht besteden aan flexibiliteit, diversiteit en gelijkheid binnen alle onderwijsinstellingen en de verantwoordelijkheden op elk overheidsniveau vastleggen.¹⁸
- een deel van het onderwijsbudget inzetten voor de verdere uitbouw van inclusief onderwijs.¹⁹ Bestuursstructuren en financieringsmechanismen moeten worden hervormd. Het financieringsmodel moet middelen en prikkels toekennen aan inclusieve onderwijsomgevingen zodat leerlingen de nodige ondersteuning krijgen. Dit veronderstelt ook de overheveling van middelen van gesegregeerde naar inclusieve omgevingen.²⁰
- monitoringskaders ontwikkelen met structurele, proces- en resultaatindicatoren, aangevuld met specifieke benchmarks en doelstellingen voor elke indicator. Dit impliceert het verzamelen van adequate, uitgesplitste gegevens ter ondersteuning van beleid, plannen en programma's.²¹

4.1.2. Stand van zaken in Vlaanderen

4.1.2.1. Regelgeving en beleid

Het Vlaams onderwijs kent al decennialang een opdeling tussen het gewoon onderwijs (GeO) en het BuO. Deze scheiding kreeg haar wettelijke basis in 1970, met de invoering van de Wet op het buitengewoon onderwijs.²² De regelgeving omschrijft het onderscheid als volgt:

- Het GeO is verantwoordelijk voor alle leerlingen van een bepaalde leeftijd, inclusief leerlingen met specifieke onderwijs-behoefte die nood hebben aan gepaste en redelijke aanpassingen. Door voortdurende zorgverbreding moet het zoveel mogelijk leerlingen blijvend ondersteunen.
- Het BuO biedt aangepast onderwijs, opvoeding, verzorging en therapie aan leerlingen voor wie het GeO, tijdelijk of permanent, onvoldoende kan inspelen op hun totale persoonlijkheidsontwikkeling.²³

Het BuO is ingedeeld in 8 types, volgens de speciale zorg die de leerling nodig heeft:

- **Type basisaanbod:** leerlingen voor wie de onderwijsbehoefte dermate zijn en aantoonbaar blijkt dat redelijke aanpassingen disproportioneel of onvoldoende zijn om de leerling binnen het gemeenschappelijk curriculum te kunnen meenemen binnen het GeO
- **Type 2:** leerlingen met een verstandelijke beperking
- **Type 3:** leerlingen met een emotionele of gedragsstoornis die geen verstandelijke beperking hebben
- **Type 4:** leerlingen met een motorische beperking
- **Type 5:** leerlingen die opgenomen zijn in een ziekenhuis, een residentiële setting of verblijven in een preventorium
- **Type 6:** leerlingen met een visuele beperking
- **Type 7:** leerlingen met een auditieve beperking of een spraak- of taalstoornis
- **Type 9:** leerlingen met een autisme-spectrumstoornis en die geen verstandelijke beperking hebben ²⁴

Het buitengewoon secundair onderwijs (BuSO) kent dezelfde types als het basisonderwijs (BaO), maar wordt daarnaast ook opgedeeld in opleidingsvormen waarin telkens bepaalde types afzonderlijk of gezamenlijk kunnen worden georganiseerd. Een opleidingsvorm geeft aan welke mogelijkheden er zijn na het BuSO.

- **Opleidingsvorm 1:** gericht op maatschappelijk functioneren, participatie en arbeidsdeelname in ondersteunende omgevingen (het uitvoeren van maatschappijrelevante activiteiten met productief of dienstverlenend en niet-vrijblijvend karakter). Voor leerlingen met type 2, 3, 4, 6, 7 en 9.
- **Opleidingsvorm 2:** gericht op maatschappelijk functioneren, participatie en tewerkstelling in ondersteunende omgevingen (het verrichten van betaalde arbeid in een aangepaste werkomgeving afgestemd op de capaciteiten en wensen van de persoon). Voor leerlingen met type 2, 3, 4, 6, 7 en 9.
- **Opleidingsvorm 3:** gericht op maatschappelijk functioneren, participatie en tewerkstelling in het gewone arbeidsmilieu. Voor leerlingen met type basisaanbod, 3, 4, 6, 7 en 9.
- **Opleidingsvorm 4:** gericht op maatschappelijk functioneren, participatie en het starten van vervolgonderwijs of tewerkstelling in het gewone arbeidsmilieu, al dan niet met ondersteuning. Leervakken, eindtermen en leerplannen zijn gelijk aan die van het gewoon secundair onderwijs (GeSO). Voor leerlingen met een type 3, 4, 5, 6, 7 en 9.²⁵

Sinds de ratificatie van het VN-Verdrag Handicap werden met het M-decreet²⁶ en later het decreet over leersteun²⁷ stappen gezet richting de geleidelijke verwezenlijking van artikel 24 van het VN-Verdrag Handicap. De focus lag echter vooral op redelijke aanpassingen en ondersteuning, waarbij scholen voor GeO beoordelen of de gevraagde aanpassingen al dan niet onevenredig zwaar zijn en beslissen over de toegang van de leerling tot de school (zie verder 4.3.2 *Stand van zaken in Vlaanderen: leerplicht en inschrijvingsrecht*).²⁸ Een structurele hervorming naar een niet-gesegregeerd onderwijssysteem bleef uit en er is nog geen sprake van inclusief onderwijs. Er is geen

wettelijke definitie van inclusief en er zijn geen verantwoordelijken aangeduid voor de uitvoering ervan. Ook bewustmakings-campagnes vanuit de Vlaamse overheid om inclusief onderwijs te promoten en het brede publiek te informeren over het recht op inclusief onderwijs ontbreken. Wel werd in het decreet over leersteun voorzien dat een onafhankelijke commissie van experts, academici, onderwijsprofessionals en ervaringsdeskundigen advies zou formuleren over de evolutie naar inclusief onderwijs en de rol van GeO en BuO.²⁹ In juni 2024 werd het advies van de onafhankelijke Commissie Inclusief Onderwijs afgerond.³⁰ In september volgde het uitgebreid rapport van het Rekenhof waarin het onderzocht in hoeverre het Vlaams onderwijs inclusief is.³¹

In het Vlaams Regeerakkoord 2024–2029 herbevestigde de Vlaamse Regering nog het motto: “gewoon onderwijs als het kan, buitengewoon onderwijs als het nodig is”.³² Toch zet de Vlaamse Regering deze legislatuur grote stappen om tot een Vlaamse strategie voor de overgang naar een inclusief onderwijssysteem te komen, die politiek breed gedragen wordt over meerdere legislaturen. Naar aanleiding van het advies van de Commissie Inclusief Onderwijs en het rapport van het Rekenhof keurde op 4 april 2025 de Vlaamse Regering de Visienota “*Stappenplan richting een inclusiever onderwijs*” goed.³³ Deze nota beschrijft het traject naar een visie, strategie en tijdsplan voor een meer inclusief onderwijssysteem tegen 2040. Daarnaast voorziet de visienota in de oprichting van een commissie over de criteria voor attesteringen. Deze commissie heeft als opdracht om zich te buigen over een evaluatie van de verschillende types en een aanpassing van criteria voor attestering voor de verschillende types, en over de mogelijkheid om op (middel)lange termijn te werken met een inschaling van ondersteuning en zorg die een minderjarige nodig heeft in verschillende domeinen van het leven.³⁴

Vervolgens legde de Vlaamse Minister van Onderwijs op 28 november 2025 de consultatienota over de evolutie naar scholen voor iedereen ter kennisgeving voor aan de Vlaamse Regering.³⁶ De consultatienota stelt de visie voor om te evolueren naar een meer inclusief onderwijssysteem in 2040, de strategie om deze evolutie waar te maken en een tijdspad over 15 jaar met concrete maatregelen. Deze consultatienota wordt voorgelegd aan een Staten-Generaal waar alle betrokken stakeholders reflecteren over de visie, strategie en het plan van aanpak. Op basis daarvan zal een strategienota worden uitgewerkt door de

Vlaamse Regering die de verdere verfijning van de visie, de strategie en de concrete maatregelen in het tijdspad voor een evolutie naar een meer inclusief onderwijssysteem in 2040 presenteert.³⁶ De recente beleidsvoornemens, zoals uiteengezet in de consultatienota, zijn veelbelovend, maar hun impact zal in grote mate afhangen van de concrete operationalisering, in het bijzonder van de manier waarop het buitengewoon aanbod zal worden vormgegeven binnen scholen voor iedereen. Het Vlaams Mensenrechteninstituut analyseerde de consultatienota en formuleerde hierover een advies.

Lees hier het advies van het Vlaams Mensenrechteninstituut over de consultatienota over de evolutie naar scholen voor iedereen.

vmri.be/advies-consultatienota-scholen

Om de organisatie van het onderwijssysteem te beoordelen, dient ook gekeken te worden naar het budget dat besteed wordt aan inclusief onderwijs. In Tabel 1 worden de gemiddelde jaarlijkse overheidsuitgaven per leerling weergegeven, opgesplitst naar onderwijsniveau en onderwijstype. De cijfers tonen aanzienlijke verschillen tussen GeO en BuO.³⁷

De beschikbare gegevens laten niet toe om eenvoudige conclusies te trekken. Het gaat namelijk om gemiddelden per leerling. In het geval van GeO wordt dit gemiddelde berekend op basis van alle leerlingen, dus inclusief leerlingen zonder specifieke onderwijsbehoeften. In theorie is het dus mogelijk dat de onderwijsuitgaven voor leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften in het GeO even hoog zijn als – of zelfs hoger liggen dan – die in het BuO, maar dat dit in het gemiddelde wordt uitgevlakt door lagere uitgaven voor het grote aantal andere leerlingen.

Tabel 1: Gemiddelde onderwijsuitgaven per leerling (in euro; schooljaar 2023-2024)

Onderwijsniveau	Soort onderwijs	Gemiddelde onderwijsuitgaven per leerling (€)
BaO	GeO	7.281
	BuO	19.278
SO	GeO	11.309
	BuO	26.234

Bron: Departement Onderwijs en Vorming

Daarom analyseerde het Vlaams Mensenrechteninstituut de personeelsinzet. Het personeelsbudget vertegenwoordigt ongeveer twee derde van het totale onderwijsbudget. Voor de personeelsinzet die expliciet aan inclusief onderwijs wordt toegewezen, kijkt het Vlaams Mensenrechteninstituut naar de omkadering van de leersteuncentra die het GeO ondersteuning biedt in de begeleiding van leerlingen met

specifieke onderwijsbehoeften (zie verder 4.2.2 *Stand van zaken in Vlaanderen: redelijke aanpassingen en ondersteuning*). Uit Tabel 2 blijkt dat in het schooljaar 2024-2025 slechts 2,5% van de voltijdse equivalenten (VTE's) in het basis- en secundair onderwijs expliciet werd ingezet voor inclusief onderwijs, tegenover 85,5% in het GeO en 12,0% in het BuO.

Tabel 2: VTE's per werkplek naar type onderwijs (schooljaar 2024-2025)

Soort onderwijs	VTE (%)	VTE
GeO	85,5%	147.615
BuO	12,0%	20.724
Leersteuncentra	2,5%	4.271

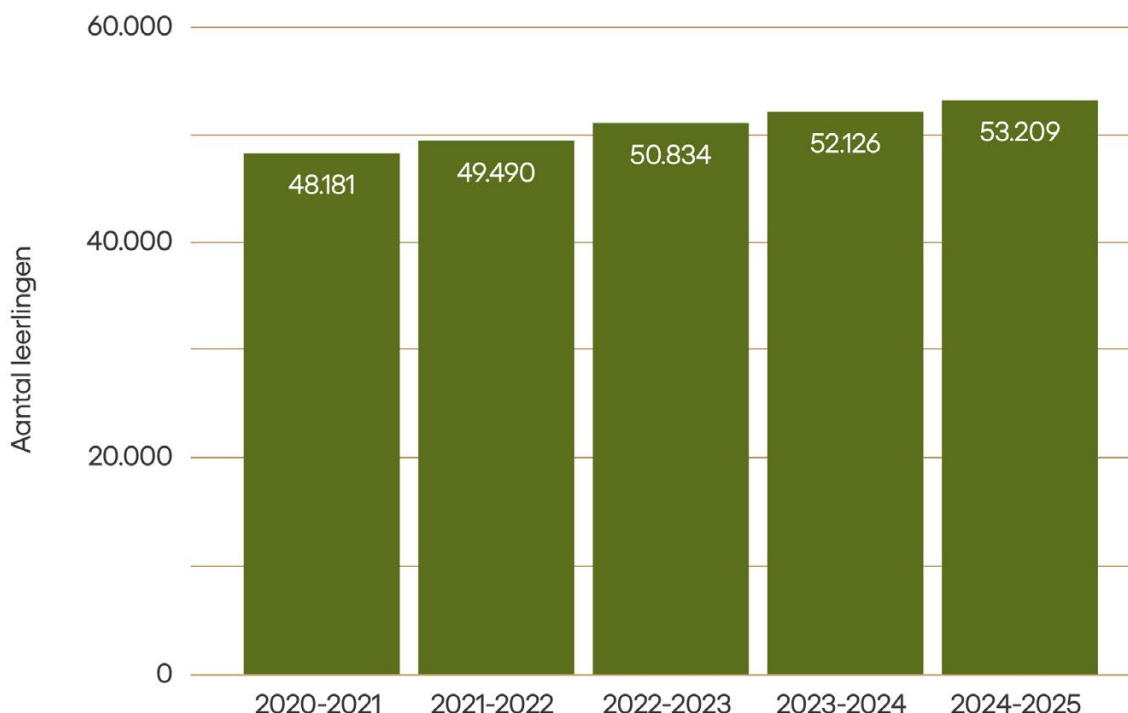
Bron: Departement Onderwijs en Vorming, bewerking Vlaams Mensenrechteninstituut

4.1.2.2. Data en praktijk

Het BuO in Vlaanderen blijft in hoofdzaak georganiseerd als onderwijs in afzonderlijke leeromgevingen die zijn afgestemd op een bepaalde handicap. Hoewel er scholen zijn die inspanningen leveren om de samenwerking met het GeO te versterken, blijkt uit surveyonderzoek dat vier op de tien scholen voor BuO geen enkele vorm van samenwerking met scholen voor GeO onderhouden.³⁸ In de praktijk richt zij zich vaak op

het delen van infrastructuur en expertise, eerder dan op het ontwikkelen van gezamenlijke leer- en leefomgevingen voor leerlingen.³⁹ Dit neemt niet weg dat er binnen het onderwijsveld initiatieven bestaan die streven naar meer inclusief onderwijs. Zo hebben verschillende onderwijskoepels en scholen al stappen gezet om inclusief onderwijs te bevorderen.⁴⁰

Figuur 1: Evolutie aantal leerlingen in BuO (schooljaren 2020-2025)

Bron: Departement Onderwijs en Vorming

Figuur 1 toont een stijgende trend in het aantal leerlingen in het BuO tussen de schooljaren 2020-2021 en 2024-2025: van 48.181 naar 53.209 leerlingen. Deze groei overtreft de groei van de leerlingenaantallen in het Vlaams onderwijs, waardoor het aandeel leerlingen in het BuO in de afgelopen vijf jaar toenam van 5,1% naar 5,5%. Het aanhoudende capaciteitstekort in het BuO heeft ertoe geleid dat de Vlaamse Regering blijft investeren in de uitbreiding van plaatsen binnen het BuO. Dit vertaalt zich onder meer in een stijging van het aantal scholen voor BuO van 329 naar 350.⁴¹ Deze evolutie illustreert dat het huidige systeem van gescheiden onderwijsstructuren, ondanks inspanningen richting inclusie, verder wordt bestendigd.

Zoals toegelicht onder *4.1.1 Verplichtingen in VN-Verdrag Handicap*, omvat deze verplichting ook de noodzaak tot systematische monitoring. Uit deze monitor blijkt evenwel dat er een substantieel tekort aan beleidsmonitoring bestaat. Hierdoor ontbreekt systematische opvolging, en zijn er onvoldoende betrouwbare gegevens beschikbaar om de doeltreffendheid van het gevoerde beleid te beoordelen. Dit vormt een belangrijke belemmering voor het realiseren van een onderbouwde beleidssturing richting inclusief onderwijs.

4.1.3. Conclusie

Het BuO blijft in wezen gescheiden van het GeO en is georganiseerd rond specifieke beperkingen, wat leidt tot segregatie. Met het M-decreet en later het decreet over leersteun lag de nadruk op redelijke aanpassingen en ondersteuning. Redelijke aanpassingen zijn echter geen inclusief onderwijs. De middelen die geïnvesteerd worden in inclusief onderwijs blijven bovendien beperkt ten opzichte van het totaalbudget voor onderwijs. Tegelijkertijd blijft de Vlaamse Regering investeren in bijkomende plaatsen in het BuO door de stijgende vraag.

Alhoewel een overkoepelende, goedgekeurde strategie voor de overgang naar een volwaardig inclusief onderwijssysteem nog niet volledig is uitgewerkt, zijn in de huidige bestuursperiode wel belangrijke stappen gezet. Zo heeft de Vlaamse Regering een visienota met een stappenplan richting inclusiever onderwijs goedgekeurd en werd een consultatienota gepubliceerd als basis voor een langetermijnvisie en -strategie, met brede consultatie van alle betrokkenen. Verdere concretisering en uitvoering van deze plannen blijft echter noodzakelijk. Aangezien het VN-Verdrag Handicap al sinds 2009 van kracht is in Vlaanderen, is het van belang dat de beleidsinspanningen voor een inclusiever onderwijs ook daadwerkelijk uitmonden in de realisatie van een inclusief onderwijssysteem zoals het VN-Verdrag Handicap dat vereist, zodat het recht op inclusief onderwijs voor personen met een handicap ten volle wordt gewaarborgd.

4.2. Redelijke aanpassingen en ondersteuning

4.2.1. Verplichtingen in VN-Verdrag Handicap

Onder deze sectie bespreken we drie verplichtingen over redelijke aanpassingen en ondersteuning onder het VN-Verdrag Handicap.

Artikel 24, paragraaf 2, lid c. VN-Verdrag Handicap

De Staten waarborgen dat redelijke aanpassingen worden verschaft naar gelang de behoefte van de persoon in kwestie.

Redelijke aanpassingen zijn aanpassingen waarop een persoon met een handicap recht heeft om te verzekeren dat die ten volle, daadwerkelijk en op voet van gelijkheid kan participeren in o.a. het onderwijssysteem (maar ook bijvoorbeeld binnen werk).⁴² Een aanpassing is redelijk als ze de obstakels voor een gelijkwaardige participatie kan wegnemen of toch minstens hier een bijdrage toe levert. Het weigeren van een redelijke aanpassing is een vorm van discriminatie, tenzij de redelijke aanpassing een onevenredige of disproportionele last veroorzaakt of zou kunnen veroorzaken voor diegene die de aanpassing moet doorvoeren.⁴³ Dit lijkt af tot waar aanpassingen moeten worden geboden. Hierbij wordt de impact van de aanpassing voor degene die haar moet doorvoeren en voor de ruimere omgeving bekeken in het licht van het doel van de aanpassing. Relevante factoren bij deze afweging zijn onder meer: de financiële en organisatorische impact van de aanpassing, de haalbaarheid van de aanpassing, de aanwezigheid van voor de hand liggende of wettelijk verplichte normen en de positieve of negatieve impact op anderen in de omgeving.⁴⁴

Redelijke aanpassingen worden afgestemd op de individuele noden van de leerling en kunnen onder andere betrekking hebben op het curriculum, de organisatie van het onderwijs, de

vorm van lesmateriaal, de infrastructuur van de onderwijsinstelling en de evaluatievormen.⁴⁵ Een open dialoog is dus noodzakelijk om de noden te kunnen identificeren. Daarbij moet ook rekening worden gehouden met de mogelijke impact van de verschillende mogelijke aanpassingen op de veiligheid, waardigheid en autonomie van de persoon met een handicap. Het verstrekken van redelijke aanpassingen mag niet afhankelijk zijn van een medische diagnose, maar moet gebaseerd zijn op de evaluatie van sociale belemmeringen voor het onderwijs.⁴⁶

De algemene opmerking nr. 4 verduidelijkt dat staten onmiddellijk:

- op nationaal, lokaal en onderwijsniveau beleid moeten ontwikkelen voor redelijke aanpassingen, waarbij bestaande middelen optimaal worden benut en waar nodig nieuwe middelen worden ingezet.
- onafhankelijke systemen moeten opzetten om de geschiktheid en effectiviteit van de aangebrachte aanpassingen te monitoren.
- toegankelijke, tijdige en veilige klachtenmechanismen moeten aanbieden, waarbij maatregelen worden genomen om slachtoffers tijdens de procedure te beschermen tegen represailles.⁴⁷

Artikel 24, paragraaf 2, lid d. VN-Verdrag Handicap

De Staten waarborgen dat personen met een handicap, binnen het algemene onderwijsstelsel, de ondersteuning ontvangen die zij nodig hebben om effectieve deelname aan het onderwijs te vergemakkelijken.

Dit betekent de algemene beschikbaarheid van diensten en faciliteiten zoals voldoende opgeleid en ondersteunend onderwijzend personeel, psychologen, gezondheids- en sociale dienstverleners binnen het algemeen onderwijsstelsel.⁴⁸ De algemene opmerking nr. 4 benadrukt dat de samenwerking met de zorg van groot belang is. Het vermogen om onderwijs te volgen wordt ernstig belemmerd zonder toegang tot gezondheidszorg of tot passende behandeling of zorg. De staten moeten gezondheids-, hygiëne- en voedingsprogramma's ontwikkelen met een genderperspectief, geïntegreerd in het onderwijs en die een voortdurende controle van alle gezondheidsbehoeften mogelijk maken. De Staten moeten effectieve maatregelen nemen om revalidatie- en habilitatiediensten aan te bieden binnen het onderwijsstelsel, met inbegrip van diensten op het gebied van gezondheidszorg, arbeid, fysiek, sociaal, advisering en andere diensten. Deze diensten moeten in een zo vroeg mogelijk stadium beginnen, gebaseerd zijn op een multidisciplinaire beoordeling van de sterke punten van een leerling en een maximale zelfstandigheid, autonomie, eerbiediging van de waardigheid, volledige fysieke, mentale, sociale en beroepsbekwaamheid en inclusie en deelname aan alle aspecten van het leven ondersteunen.⁴⁹

In dit kader wil het Vlaams Mensenrechteninstituut expliciet het recht op persoonlijke assistentie benadrukken. Artikel 19 van het VN-Verdrag Handicap bepaalt dat staten moeten waarborgen dat personen met een handicap toegang hebben tot een breed scala aan ondersteunende diensten, waaronder persoonlijke assistentie. Deze ondersteuning is noodzakelijk om zelfstandig wonen en volwaardige participatie aan de samenleving mogelijk te maken en om isolatie of uitsluiting

te voorkomen.⁵⁰ De ondersteunende diensten omvatten ook ondersteuning in het onderwijs.⁵¹ De algemene opmerking nr. 5 van het VN-Comité Handicap voor de rechten van personen met een handicap benadrukt dat deze ondersteunende diensten een recht zijn van personen met een handicap en niet mogen worden beschouwd als medische zorg, sociale zorg of liefdadigheid. Voor veel mensen zijn zij essentieel om deel te kunnen nemen aan alle aspecten van het maatschappelijk leven waaronder onderwijs. Dit recht omvat bovendien de vrijheid om zelf te kiezen welke diensten en dienstverleners het best aansluiten bij de individuele noden en persoonlijke voorkeuren.⁵²

Hoewel ondersteunende diensten qua naam, type en vorm kunnen verschillen, stelt het VN-Verdrag Handicap uitdrukkelijk dat personen met een handicap toegang moeten hebben tot persoonlijke assistentie.⁵³ De algemene opmerking nr. 5 specificeert dat persoonlijke assistentie een vorm is van persoonsgerichte, door de gebruiker aangestuurde ondersteuning en vormt een essentieel instrument om zelfstandig te kunnen leven.⁵⁴ Hoewel persoonlijke assistentie in verschillende vormen kan variëren, zijn er bepaalde wezenlijke elementen:⁵⁵

1. De financiering van persoonlijke assistentie moet worden verstrekt op basis van gepersonaliseerde criteria en rekening houden met de mensenrechtennormen voor fatsoenlijk werk. De financiering moet worden gecontroleerd door en toegewezen aan de persoon met een handicap, met het doel de vereiste assistentie te betalen. Dit is gebaseerd op een individuele beoordeling van de behoeften en op de individuele levensomstandigheden. Geïndividualiseerde diensten mogen niet leiden tot een lager budget en/of een hogere persoonlijke bijdrage;

2. De dienst moet worden gecontroleerd door de persoon met een handicap, hetgeen betekent dat hij of zij de dienst kan contracteren bij verschillende dienstverleners of als werkgever kan optreden. Personen met een handicap hebben de mogelijkheid hun eigen dienst te ontwerpen, d.w.z. de dienst te ontwerpen en te beslissen door wie, hoe, wanneer, waar en op welke wijze de dienst wordt verleend en de dienstverleners te instrueren en te sturen;
3. Persoonlijke assistentie is een één-op-één relatie. Persoonlijke assistenten moeten worden aangeworven, opgeleid en gecontroleerd door de persoon aan wie persoonlijke assistentie wordt verleend. Persoonlijke assistenten mogen niet worden “gedeeld” zonder de volledige en vrije toestemming van de persoon aan wie persoonlijke assistentie wordt verleend.
4. Zelfbeheer van de dienstverlening: Personen met een handicap die persoonlijke assistentie nodig hebben, kunnen vrijelijk hun mate van persoonlijke controle over de dienstverlening kiezen, afhankelijk van hun levensomstandigheden en voorkeuren.⁵⁶

Artikel 24, paragraaf 2, lid e. VN-Verdrag Handicap

De Staten waarborgen dat doeltreffende, aan het individu aangepaste, ondersteunende maatregelen worden genomen in omgevingen waarin de cognitieve en sociale ontwikkeling wordt geoptimaliseerd, overeenkomstig het doel van volledige inclusie.

De algemene opmerking nr. 4 benadrukt de noodzaak aan geïndividualiseerde onderwijsplannen waarin de redelijke aanpassingen en specifieke ondersteuning die individuele leerlingen nodig hebben, kunnen worden vastgesteld.⁵⁷ Deze plannen moeten ook betrekking hebben op de overgang van gesegregeerde naar gewoon onderwijs en naar andere onderwijsniveaus. De doeltreffendheid van de plannen moet regelmatig worden gecontroleerd en geëvalueerd met de directe betrokkenheid van de betrokken leerling. De aard van de ondersteuning moet worden vastgesteld in samenwerking met de leerling, eventueel samen met de ouders, verzorgers of andere derden. De leerling moet toegang hebben tot beroepsmechanismen indien de ondersteuning niet beschikbaar of ontoereikend is.⁵⁸

Alle steunmaatregelen moeten in overeenstemming zijn met het doel van inclusie: zij moeten personen met een handicap meer mogelijkheden bieden om samen met hun medeleerlingen deel te nemen aan de klas en aan buitenschoolse activiteiten, in plaats van hen te marginaliseren.⁵⁹

4.2.2. Stand van zaken in Vlaanderen: redelijke aanpassingen en ondersteuning

4.2.2.1. Regelgeving en beleid

Deze drie verplichtingen rond redelijke aanpassingen en ondersteuning worden samen behandeld omdat in Vlaanderen leerlingen op school de zorg, ondersteuning en begeleiding krijgen die ze nodig hebben volgens de fasen van het zorgcontinuüm.⁶⁰ Het zorgcontinuüm bestaat uit drie opeenvolgende fasen: brede basiszorg, verhoogde zorg en uitgebreide zorg.⁶¹ In de praktijk kan het BuO als een vierde fase worden beschouwd, die we hieronder afzonderlijk bespreken.

Het Vlaams Mensenrechteninstituut benadrukt hierbij wel dat het VN-Verdrag Handicap een duidelijk onderscheid maakt tussen het individuele recht van een leerling met een handicap, waaronder een leerling met specifieke onderwijsbehoeften, op redelijke aanpassingen en het recht op ondersteuning. Ondersteuning kan uiteraard een vorm van een redelijke aanpassing zijn. Een redelijke aanpassing kan enkel geweigerd worden als het om een onevenredige belasting gaat voor diegene die de aanpassing moet doorvoeren.

Fase 0. Brede basiszorg

De school creëert een krachtige leeromgeving voor alle leerlingen, volgt hen systematisch op en werkt actief aan het verminderen van risicofactoren en het versterken van beschermende factoren.⁶²

Fase 1. Verhoogde zorg - Redelijke aanpassingen

Deze fase richt zich op leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften die meer ondersteuning nodig hebben dan wat de brede basiszorg biedt. De school voorziet extra zorg onder de vorm van remediërende, differentiërende, compenserende of dispenserende maatregelen, afgestemd op de specifieke onderwijsbehoeften van de leerling.⁶³

De onderwijsregelgeving omschrijft leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften als leerlingen met langdurige en belangrijke participatieproblemen die te wijten zijn aan het samenspel tussen:

- a. één of meerdere functiebeperkingen op mentaal, psychisch, lichamelijk of zintuiglijk vlak en;
- b. beperkingen bij het uitvoeren van activiteiten en;
- c. persoonlijke en externe factoren.⁶⁴

De Vlaamse discriminatieregeling bepaalt dat elke vorm van discriminatie in het onderwijs verboden is.⁶⁵ Eén van de verboden discriminatievormen is het weigeren van redelijke aanpassingen voor een persoon met een handicap, waaronder ook leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften vallen. Een aanpassing is elke concrete maatregel, materieel of immaterieel, die de beperkende invloed van een onaangepaste omgeving op de participatie van een persoon met een handicap neutraliseert. Scholen zijn dus verplicht om aanpassingen te voorzien, tenzij deze een onevenredige belasting vormen. De onevenredige belasting wordt beoordeeld op basis van onder meer de volgende indicatoren:

1. de financiële impact van de aanpassing, waarbij rekening wordt gehouden met eventuele ondersteunende financiële tegemoetkomingen en de financiële draagkracht van degene op wie de aanpassingsplicht rust;
2. de organisatorische impact;
3. de te verwachten frequentie en duur van het gebruik van de aanpassing;
4. de impact op de levenskwaliteit van (potentiële) gebruikers met een handicap;
5. de impact op de omgeving en op andere gebruikers;
6. het ontbreken van gelijkwaardige alternatieven;
7. het verzuim van voor de hand liggende of wettelijk verplichte normen.⁶⁶

Met het M-decreet werd de verplichting van scholen om redelijke aanpassingen te voorzien ook formeel opgenomen in de onderwijsregelgeving. Deze aanpassingen kunnen binnen het gemeenschappelijk curriculum worden georganiseerd volgens de REDICODIS-maatregelen.⁶⁷

- **Remediërende maatregelen:** aangepaste leerhulp verstrekken.
- **Differentiërende maatregelen:** een beperkte variatie aanbrengen in het onderwijsleerproces waaronder doelen, de inhouden, de instructie, het tempo, de werkvormen, de groeperingsvormen en de evaluatie.
- **Compenserende maatregelen:** orthopedagogische of orthodidactische hulpmiddelen aanbieden, waaronder technische hulpmiddelen.
- **Dispenserende maatregelen:** leerdoelen toevoegen of vrijstellingen geven voor bepaalde leerdoelen en die, waar mogelijk, vervangt door gelijkwaardige doelen. Dit gebeurt steeds met het oog op het behalen van studiebekrachtiging of het doorstromen naar vervolgonderwijs.⁶⁸

De toelichting over redelijke aanpassingen komt in de onderwijsregelgeving enkel voor in de omzendbrieven rond het inschrijvingsrecht.⁶⁸

De onderwijsregeling bevat geen formele procedure voor het aanvragen van redelijke aanpassingen. In het Gelijkkansendecreet werd een procedure voor het aanvragen van redelijke aanpassingen vastgelegd om zowel de ontvangers van de aanvraag als de aanvragers meer duidelijkheid en rechtszekerheid te geven. De vraag rijst binnen het onderwijsveld of deze procedure van toepassing is. Het Vlaams Mensenrechteninstituut vroeg hierover verduidelijking aan de administratie, maar die hebben we niet ontvangen. In het negatieve geval zou dit betekenen dat ook het modelformulier voor redelijke aanpassingen, vastgesteld bij ministerieel besluit niet van toepassing is en een regeling op maat moet worden uitgewerkt.⁷⁰

Leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften kunnen gebruik maken van door de overheid gefinancierde speciale onderwijsleermiddelen, zoals:

- technische hulpmiddelen (bijv. beeldschermloep, brailleleesregel);
- ergonomisch meubilair;
- omgezette leerboeken en studiemateriaal in (digitale) braille, grootletterdruk of digitale bestanden die niet via ADIBib worden aangeboden;

- tolkondersteuning voor leerlingen met een auditieve beperking.⁷¹

ADIBib stelt leer- en werkboeken digitaal ter beschikking. Het gaat om digitale versies van gewone, gedrukte schoolboeken voor leerlingen met ernstige lees- en/of schrijfproblemen. Deze dienstverlening valt niet onder de speciale onderwijsleermiddelen.⁷²

Fase 2. Uitgebreide zorg – leersteun

Voor leerlingen bij wie de extra aanpassingen in fase 1 onvoldoende blijken, start het CLB een proces van handelingsgerichte diagnostiek. Dit betekent dat het CLB een uitgebreide analyse maakt van de onderwijs- en opvoedingsbehoeften van de leerling, én van de ondersteuningsbehoeften van de leerkracht(en) en ouders. Het doel is advies te formuleren om het onderwijs- en opvoedingsaanbod beter af te stemmen op de zorgvraag van de leerling. Het CLB bepaalt in samenspraak met de school en de ouders welke bijkomende inzet van middelen, hulp of expertise, wenselijk is.⁷³

Na het proces van handelingsgerichte diagnostiek, kan het CLB adviseren dat verdere maatregelen op niveau van de brede basiszorg of verhoogde zorg genomen kunnen worden of dat er een verslag moet worden opgemaakt dat de nood aan meer uitgebreide ondersteuning motiveert. Het CLB bepaalt welk type verslag aangewezen is:

- **GC-verslag:** voor leerlingen in het BaO en SeO die het gemeenschappelijke curriculum kunnen volgen met ondersteuning via leersteun in combinatie met compenserende of dispenserende maatregelen.⁷⁴
- **OV4-verslag:** voor enkel leerlingen in het SeO die het gemeenschappelijke curriculum kunnen volgen met intensieve onderwijskundige en orthopedagogische of orthodidactische ondersteuning, de inzet van paramedisch, sociaal, medisch, psychologisch of orthopedagogisch personeel in combinatie met redelijke aanpassingen.⁷⁵
- **IAC-verslag:** voor leerlingen in het BaO en SeO die nood hebben aan een individueel aangepast curriculum. Dit is nodig wanneer de nodige aanpassingen om de leerling binnen het gemeenschappelijk curriculum te houden, disproportioneel of onvoldoende zijn.⁷⁶

Met een GC-verslag blijft de leerling onderwijs volgen in het GeO. Met een IAC- of OV4-verslag kan de leerling ook in het GeO blijven, maar alleen als de school oordeelt dat de nodige aanpassingen proportioneel zijn (zie 4.3.2 *Stand van zaken in Vlaanderen: leerplicht en inschrijvingsrecht*). Met een IAC- of OV4-verslag kan de leerling daarnaast ook terecht in het BuO. Het verslag is dus ondersteunend in de beslissing of een leerling in het gewoon onderwijs kan schoollopen dan wel naar het BuO wordt georiënteerd.

Het IAC- of OV4-verslag vermeldt het type expertise er nodig is en voor secundair onderwijs ook de opleidingsvorm (zie 4.1.2.1 voor een toelichting van de types en opleidingsvormen van het BuO).⁷⁷ Enkel voor de types 3, 4, 6, 7 en 9 is er een extern verkregen classificerende diagnose vereist.⁷⁸ In het OV4 en IAC-verslag worden de onderwijsbehoeften omschreven met een wetenschappelijk onderbouwd classificatiesysteem, gebaseerd op een interactionele visie en het sociaal model van handicap. Deze onderwijsbehoeften mogen niet uitsluitend worden toegeschreven aan sociaaleconomische kenmerken⁷⁹ van de leerling.⁸⁰ Hoewel een formele diagnose niet verplicht is voor het opstellen van een GC-verslag, moet wel worden aangegeven welke specifieke expertise uit welk type nodig is om de ondersteuningsnoden op te vangen.⁸¹

Een belangrijk verschil tussen een IAC- of OV4-verslag is dat leerlingen met een IAC-verslag een individueel aangepast curriculum volgen, terwijl leerlingen met een OV4-verslag het gemeenschappelijk curriculum blijven volgen.⁸² Voor leerlingen met een IAC-verslag stelt de klassenraad een individueel aangepast curriculum op dat de doelen bevat die aansluiten bij de onderwijs- en ondersteuningsbehoeften van de leerling. Voor leerlingen met een OV4-verslag bepaalt de klassenraad het gemeenschappelijk curriculum en de nodige aanpassingen om aan de onderwijs- en ondersteuningsbehoeften van de leerling te voldoen. Dit gebeurt telkens in overleg met de leerling (indien mogelijk), de ouders, eventueel de leerondersteuner, CLB-medewerker en andere externe begeleiders.⁸³ Alle betrokkenen werken samen om een optimaal leer- en ontwikkelingstraject voor de leerling te garanderen. De school is verantwoordelijk voor de opvolging, evaluatie en bijsturing van het traject en coördineert de afstemming tussen alle betrokken partners.⁸⁴

Leerlingen met een GC-, IAC- of OV4-verslag kunnen onderwijs volgen in het GeO. Sinds de inwerkingtreding van het decreet over leersteun op 1 september 2023 hebben scholen voor GeO recht op leersteun voor de begeleiding van leerlingen met een GC-, een IAC- of OV4-verslag.⁸⁵ Leersteun is ondersteuning die:

- de maximale ontplooiing, de leerwinst, het welbevinden, de zelfredzaamheid en de volwaardige participatie bevordert van leerlingen;
- de competenties versterkt van leerkrachten en schoolteams in het begeleiden van leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften en het creëren van een inclusieve klaspraktijk en schoolcultuur;
- leerlinggericht, leerkrachtgericht of teamgericht ingezet wordt.⁸⁶

Leersteun wordt aangeboden door leersteuncentra die beschikken over onderwijskundige expertise en handicapspecifieke expertise. De handicapspecifieke expertise volgt dezelfde types als het BuO (zie 4.1.2.1 voor een toelichting van de types van het BuO). Er kunnen maximaal 47 leersteuncentra worden opgericht met daarnaast nog specifieke leersteuncentra type 4, 6 of 7. Om leersteun te ontvangen, sluiten scholen zich aan bij één leersteuncentrum naar keuze.⁸⁷ Er werden 39 algemene leersteuncentra en 4 specifieke leersteuncentra opgericht.⁸⁸

De leersteuncentra ontvangen omkadering voor leersteun die wordt toegekend in de vorm van punten. De middelen voor ondersteuning worden dus toegekend aan de leersteuncentra en niet aan de scholen. Voor het berekenen en toekennen van omkadering aan de leersteuncentra wordt een onderscheid gemaakt tussen de verslagen en de types:

- Voor handicapspecifieke expertise type 2, 4, 6 of 7 is er open-end financiering: dat betekent dat elke leerling middelen genereert. Op basis van het aantal leerlingen in de scholen voor GeO en de punten die ze genereren, wordt de omkadering toegekend. Voor leerlingen met een IAC- of OV4-verslag is er een vergelijkbare financiering als in het BuO. Voor leerlingen met een GC-verslag is een bepaald aantal punten per leerling bepaald. Bijkomend is er een enveloppe voorzien die jaarlijks wordt verdeeld over de leersteuncentra naargelang het aantal leerlingen.
- Voor handicapspecifieke expertise types basisaanbod, 3 en 9 is er een enveloppe-financiering: dat betekent dat een vast pakket aan middelen jaarlijks over de leersteuncentra wordt verdeeld voor leersteun voor die leerlingen.

Tabel 3: Leersteun uitgedrukt in uren naar type, verslag en onderwijsniveau (schooljaar 2024-2025)

De tabel bevat staafjes als visuele ondersteuning bij de cijfers.

Type	Verslag	Onderwijsniveau	Uren	Aantal leerlingen (%)
BA/ 3/9	GC	BaO	1:51	66.22%
		SO	0:51	77.14%
	IAC/OV4	BaO	1:51	63.58%
		SO	0:51	91.32%
2	GC	BaO	2:24	0.39%
		SO	2:47	0.05%
	IAC/OV4	BaO	8:13	19.62%
		SO	7:14	2.49%
4	GC	BaO	2:24	8.32%
		SO	2:47	8.65%
	IAC/OV4	BaO	9:19	4.63%
		SO	8:25	2.68%
6	GC	BaO	4:15	0.91%
		SO	4:53	1.03%
	IAC/OV4	BaO	7:41	0.82%
		SO	7:52	1.68%
7	GC	BaO	2:31	24.16%
		SO	4:53	13.13%
	IAC/OV4	BaO	8:29	11.35%
		SO	3:19	1.82%

Bron: Departement Onderwijs en Vorming, bewerking Vlaams Mensenrechteninstituut

Tabel 3 vergelijkt hoeveel leersteun (uitgedrukt in uren) leerlingen in het schooljaar 2024-2025 kregen, uitgesplitst naar elke combinatie van type, soort verslag en onderwijsniveau, indien deze ondersteuning strikt per leerling werd toegekend, dus zonder flexibele herverdeling. Daarnaast wordt per verslag-niveauonderverdeling de toenmalige verhouding van het aantal leerlingen binnen de types weergegeven.

Tabel 3 toont aan dat de gegenereerde leersteun (uitgedrukt in uren) sterk verschilt naargelang het type en het onderliggende

financieringsmechanisme. Vooral voor leerlingen met een IAC- of OV4-verslag onder de enveloppefinanciering is dit verschil groot. Daarnaast vertegenwoordigen deze types (i.c. types basisaanbod, 3 of 9), onafhankelijk van het type verslag of onderwijsniveau, steeds veruit de grootste groep leerlingen die leersteun ontving.

Er werd een waarborgregeling ingevoerd die ervoor zorgt dat, wanneer het aantal leerlingen in het BuO daalt, de omkadering die daar niet langer nodig is, wordt ingezet voor de ondersteuning van leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften in

het GeO. De waarborgmiddelen die vrij komen worden ingezet in het leersteunmodel voor de organisatie van leersteun voor leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften die (bijkomend) in de scholen voor GeO worden opgevangen.⁸⁹

Ten slotte is het ook belangrijk om te vermelden dat het Vlaams Agentschap voor Personen met een Handicap instaat voor het toekennen van persoonlijke-assistentiebudgetten voor minderjarigen. Dit is een budget waarmee de assistentie voor minderjarigen thuis of op school georganiseerd en betaald kan worden.⁹⁰

Fase 3. Buitengewoon onderwijs

Leerlingen met een IAC- of een OV4 verslag kunnen zich ook inschrijven in het BuO.⁹¹

Leerlingen met een IAC- of OV4-verslag kunnen in principe kiezen tussen GeO en BuO (in hoofdstuk 4.3.2 Stand van zaken in Vlaanderen: leerplicht en inschrijvingsrecht wordt toegelicht dat deze keuzevrijheid beperkt is). In het BaO volgen zij het type en, in het SeO, de opleidingsvorm die in het verslag zijn vastgelegd.

Het BuO moet actief kansen creëren voor leerlingen om terug te keren naar het GeO. Elk schooljaar geeft de school aan het CLB door welke leerlingen opnieuw moeten worden geëvalueerd met het oog op terugkeer. Ouders kunnen ook zelf een evaluatie aanvragen bij het CLB. Het CLB voert die evaluatie uit via een handelingsgericht diagnostisch traject, samen met de leerling en in samenwerking met de ouders en de school. Daarbij wordt onderzocht of de leerling kan terugkeren naar het GeO, binnen het gemeenschappelijk curriculum of binnen een individueel aangepast curriculum. Wanneer ouders beslissen dat hun kind terugkeert naar het GeO, helpen zowel de school als het CLB bij het vinden van een geschikte nieuwe school en begeleiden ze de overgang.⁹²

Om de samenwerking tussen GeO en BuO te stimuleren, heeft het Leersteundecreet de mogelijkheden voor lesbijwoning in een andere school uitgebreid. Zo kunnen niet langer enkel leerlingen van het BuO maximaal halftijds lessen of activiteiten volgen in een school voor GeO, maar kunnen ook leerlingen met een IAC- of OV4-verslag in het GeO lessen en activiteiten volgen in het BuO.⁹³ Leerlingen die ingeschreven zijn in het BuO, met uitzondering van type 5, voor wie een overstap naar het GeO wordt voorbereid, kunnen zelfs voltijds les volgen in een school voor GeO voor maximaal twee schooljaren.⁹⁴

Fase 1. Verhoogde zorg

Het Departement Onderwijs en Vorming beschikt enkel over gegevens van leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften voor wie het CLB een GC-, OV4- of IAC-verslag opstelde (zie Fase 2). Er is geen overzicht van toegekende of geweigerde redelijke aanpassingen en geen overkoepelende monitoring van het aantal leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften zonder een verslag.

Wel zijn er gegevens over leerlingen die gebruik maken van de speciale onderwijsleermiddelen. In de schooljaren 2020-2021 tot en met 2024-2025 werden jaarlijks tussen de 346 en 429 speciale onderwijsleermiddelen toegekend. Eenmaal een onderwijsleermiddel werd toegekend kan de leerling dit meenemen als hij overgaat naar een andere school.⁹⁵ Deze cijfers onderschatten wellicht het werkelijke aantal noden. Uit de gesprekken met ervaringsdeskundigen bleek dat het budget voor deze hulpmiddelen vaak al op is aan het begin van het schooljaar. De Vlaamse minister van Onderwijs erkent dit probleem. Voor het schooljaar 2025-2026 wordt extra budget voorzien, en de minister plant een grondige hervorming.⁹⁶ Voor dit type van ondersteuning kunnen leerlingen bovendien ook niet bij het Vlaams Agentschap voor Personen met een Handicap terecht voor een tegemoetkoming, aangezien hulpmiddelen op school uitgesloten zijn.⁹⁷ In de meldingen die het Vlaams Mensenrechteninstituut ontvangt, horen we ouders die zelf instaan voor de financiering van aanpassingen en hulpmiddelen. Naast tekort aan middelen blijkt er ook een gebrek aan kennis onder onderwijsprofessionals over het gebruik van speciale onderwijsleermiddelen.

De Onderwijsinspectie speelt een belangrijke toezichhoudende rol en brengt via doorlichtingen de kwaliteit van de leerlingenbegeleiding in kaart. Uit het jaarverslag 2025⁹⁸ blijkt dat:

- 76% van de 68 onderzochte basisscholen de leerlingenbegeleiding volgens het zorgcontinuüm nog niet voldoende kwalitatief vormgeven;
- 42% van de 84 onderzochte scholen in het secundair onderwijs niet aan de verwachtingen voldoet.

De principes van het zorgcontinuüm zijn nog onvoldoende verankerd in de praktijk. De Onderwijsinspectie stelt vast dat:

- Duidelijke afspraken, gebaseerd op een gedeelde visie over brede basiszorg en een doelgerichte, planmatige aanpak voor leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften, vaak ontbreken. Hierdoor krijgt niet elke fase van het zorgcontinuüm de nodige aandacht, en schakelen schoolteams regelmatig te snel over naar externe hulp.
- De mate waarin scholen binnen de brede basiszorg preventieve acties en maatregelen uitwerken, verschilt sterk en is vaak afhankelijk van de individuele leraar.
- In veel scholen ontbreekt een heldere beeldvorming op leerling-, klas- en schoolniveau.
- Compenserende en dispenserende maatregelen worden te snel ingezet met als gevolg dat het gemeenschappelijk curriculum sneller wordt losgelaten.
- Acties en maatregelen worden onvoldoende gemonitord op school-, klas- en leerling niveau.⁹⁹

Ook recent onderzoek naar *'Kennishiaten in de brede basiszorg en verhoogde zorg'* toont aan dat er veel onduidelijkheid is rond de afbakening en invulling van brede basiszorg, verhoogde zorg en uitbreiding van zorg.¹⁰⁰

Deze vaststellingen herkent het Vlaams Mensenrechteninstituut in de meldingen die het ontvangt. De problemen die daarbij het vaakst terugkomen, zijn:

- tekort aan basiszorg en verhoogde zorg;
- onvoldoende opvolging van redelijke aanpassingen;
- gebrekkige communicatie en ouders en leerlingen die onvoldoende gehoord worden;
- grote verschillen tussen leerkrachten en scholen, vooral in het secundair onderwijs;
- gebrek aan individuele, op maat gemaakte aanpassingen;
- onterecht vragen van attesten of diagnoses als voorwaarde voor ondersteuning/aanpassingen;¹⁰¹
- discussies over inzet van assistentie in de klas;
- gebrekkige uitvoering van gemaakte afspraken.

Case

Kamil wordt omwille van zijn motorische beperking op school ondersteund door een persoonlijk assistent. Op een bepaald moment wordt hij echter uit de klas gezet vanwege de aanwezigheid van die assistent. De leerkracht wil niet langer dat de assistent in de klas aanwezig is. Na weken van zoeken naar een nieuwe school, en het krijgen van meerdere weigeringen onder tafel, vindt Kamil uiteindelijk een school die hem wil inschrijven. Rond diezelfde periode krijgt het gezin ook een PAB-budget, nadat ze jarenlang de assistentie zelf hadden bekostigd. Het enige probleem is dat er geen beschikbare assistent te vinden is. Daardoor moet Kamil's mama haar job opzeggen om zelf de rol van persoonlijk assistent op zich te nemen. Maar ook op de nieuwe school duiken er moeilijkheden op: omwille van de familiale band weigert de school haar aanwezigheid op bepaalde momenten.

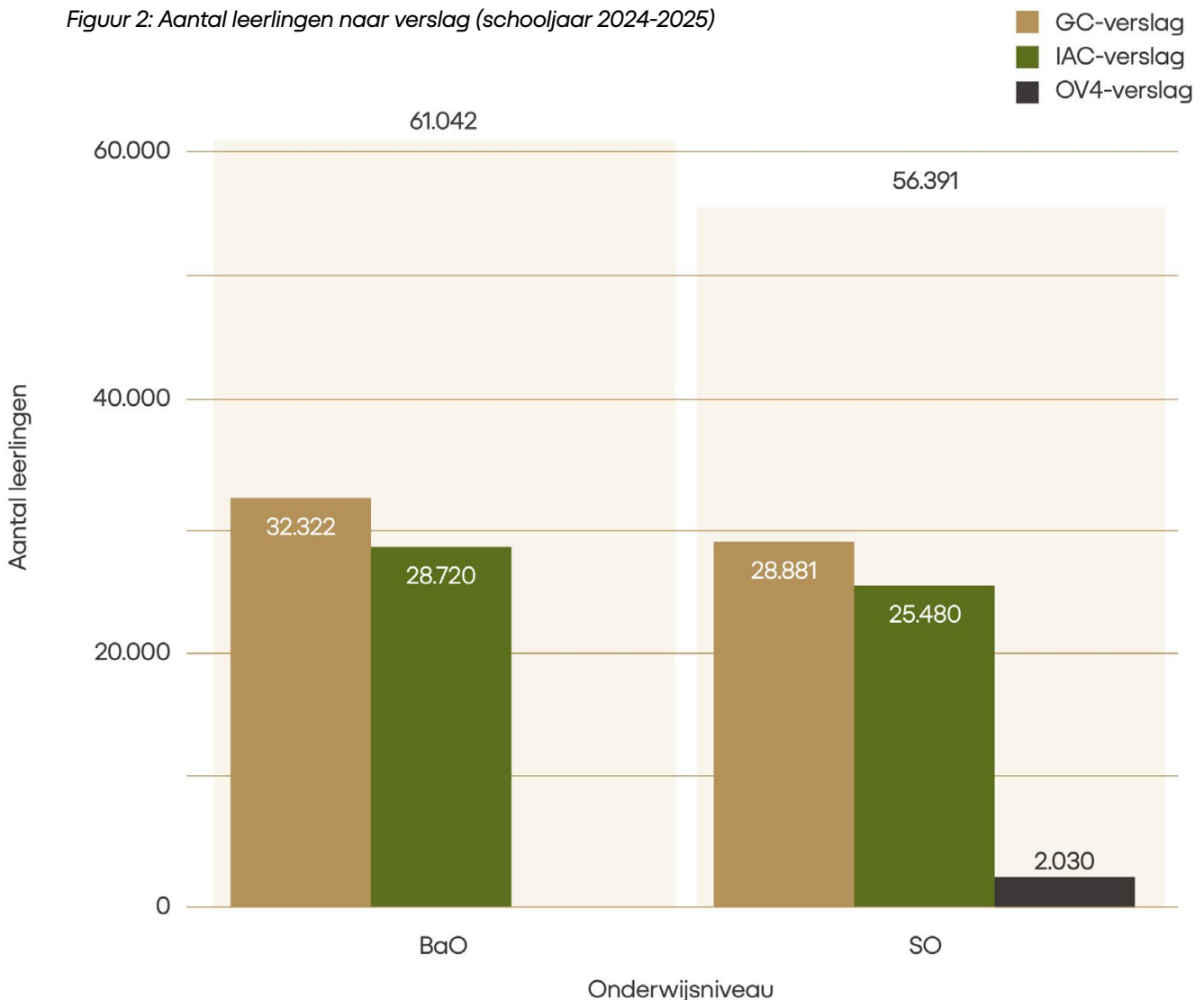
Saskia heeft een motorische en visuele beperking. Zij komt elke avond oververmoeid van school thuis. De ouders en Saskia vragen een aantal redelijke aanpassingen omwille van het welzijn en gezondheid van Saskia. Enkele gevraagde aanpassingen worden toegekend. Die blijken in de praktijk niet altijd te werken. Het hangt van de leerkracht af. De ouders vragen de inschakeling van het leersteuncentrum. De school stelt geen leervraag te hebben. En acht dit niet nodig gezien de resultaten die Saskia behaalt.

De Vlaamse Regering is zich bewust van de uitdagingen op het vlak van brede basiszorg en verhoogde zorg. Op 16 december 2022 besliste ze om extra te investeren in de versterking van de brede basiszorg en verhoogde zorg

in het gewoon basis- en secundair onderwijs. Daarvoor werd een subsidie van 6 miljoen euro toegekend aan de private stichting Leerpunt. Dit project loopt nog tot 30 juni 2026.¹⁰²

Fase 2. Uitgebreide zorg

Figuur 2: Aantal leerlingen naar verslag (schooljaar 2024-2025)

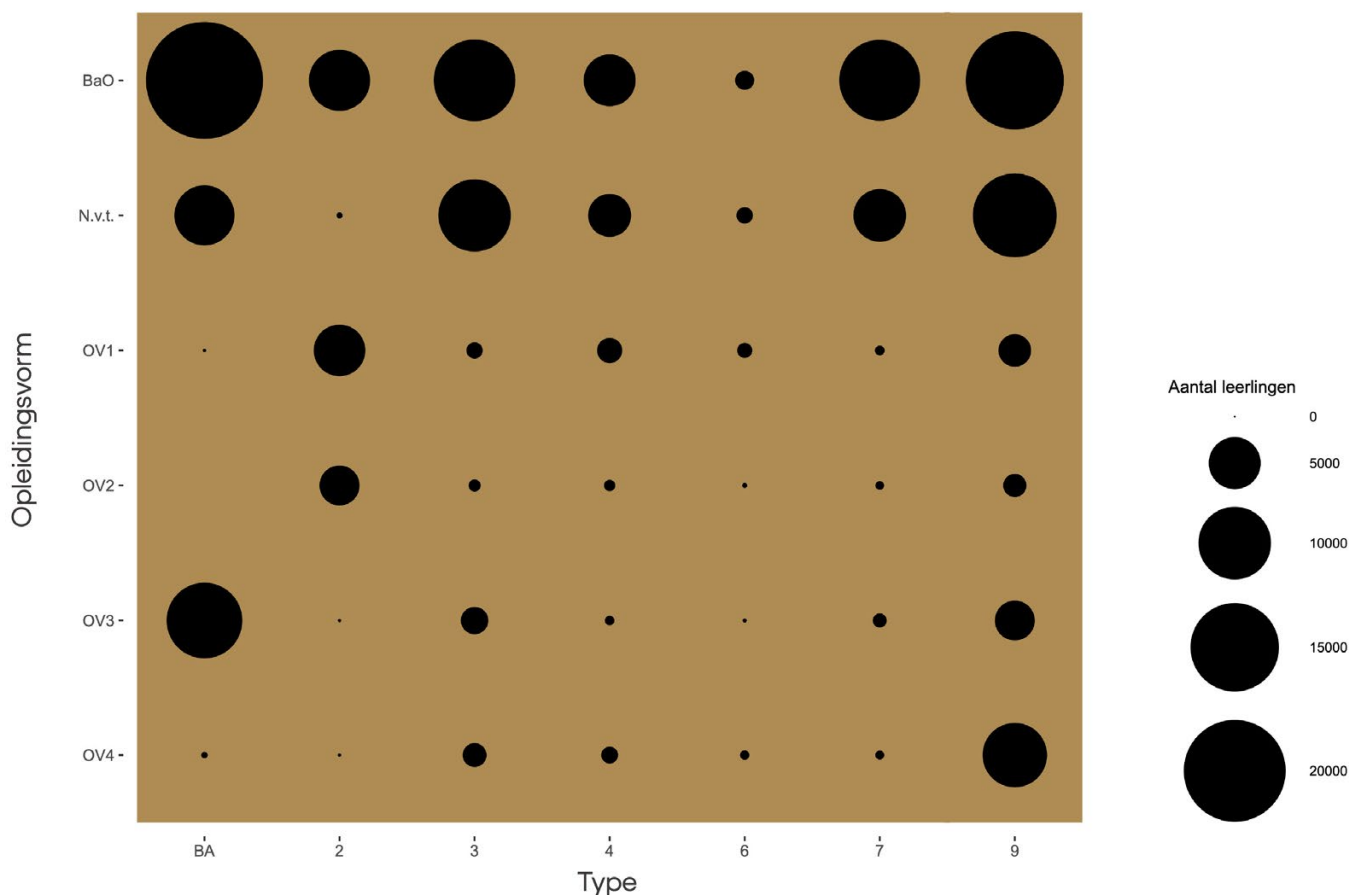

Bron: Departement Onderwijs en Vorming

Figuur 2 geeft het aantal leerlingen weer met een GC-, OV4- of IAC-verslag, opgesplitst naar BaO en SO, voor het schooljaar 2024-2025. Hieruit blijkt dat in beide onderwijsniveaus de meeste leerlingen een GC-verslag hebben. In het basisonderwijs gaat het om 32.322 leerlingen met een GC-verslag, tegenover 28.720 leerlingen met een IAC-verslag. Een OV4-verslag komt in BaO niet voor - OV4 is

immers enkel van toepassing in het secundair onderwijs. In het secundair onderwijs zien we een gelijkaardig beeld: het merendeel van de betrokken leerlingen (28.881 leerlingen) kreeg een GC-verslag toegekend. Daarnaast telde het SO 25.480 leerlingen met een IAC-verslag. Het aantal leerlingen met een OV4-verslag is relatief klein, namelijk 2.030 leerlingen.

Figuur 3: Aantal leerlingen naar type en opleidingsvorm (schooljaar 2024-2025)

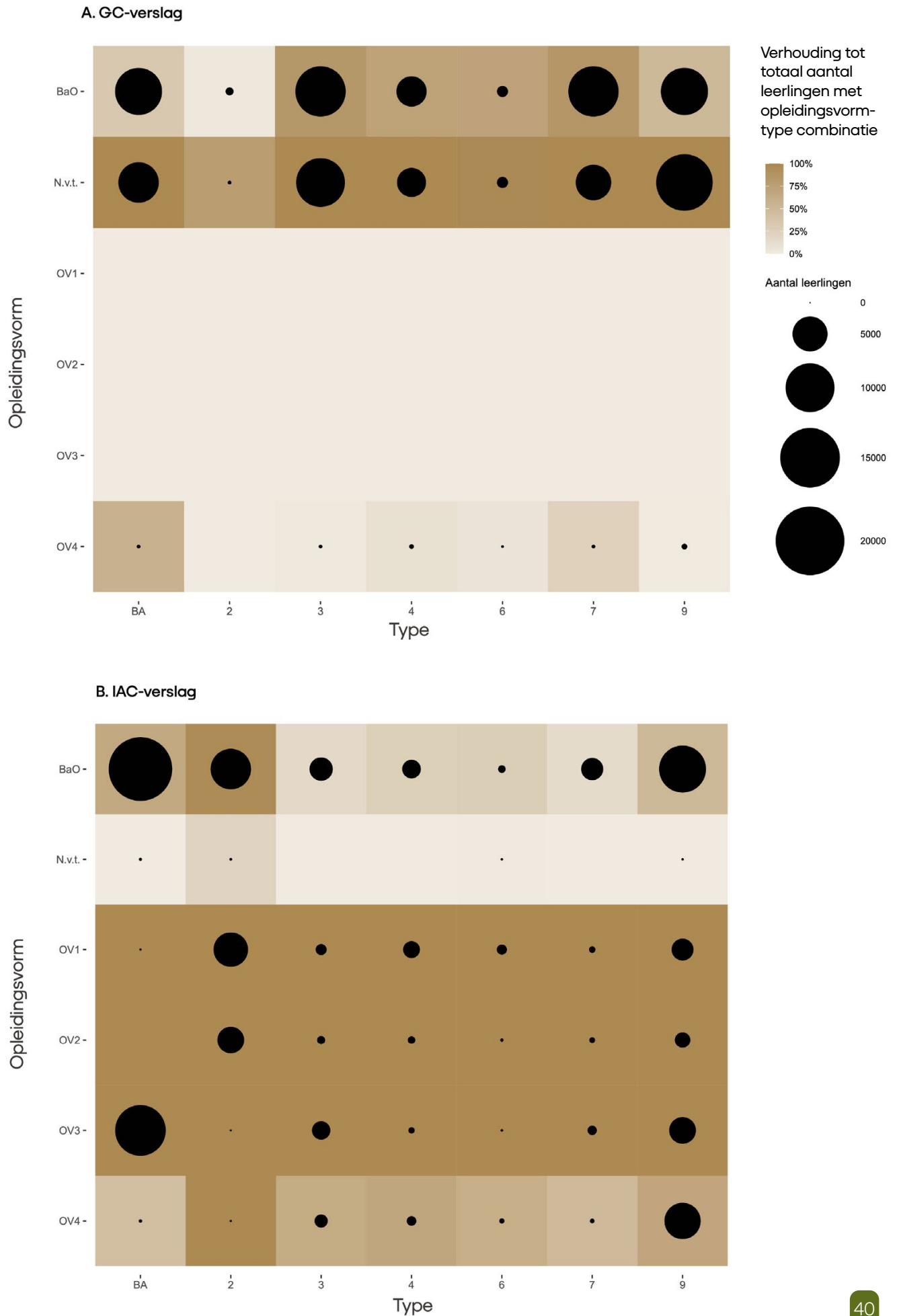

Figuur 3 visualiseert hoe leerlingen verdeeld zijn naar type en opleidingsvorm in het schooljaar 2024-2025. De oppervlakte van een cirkel geeft het absolute aantal leerlingen in een specifieke subcategorie weer en komt overeen met de gedetailleerde cijfergegevens in Tabel A1 in de Appendix.

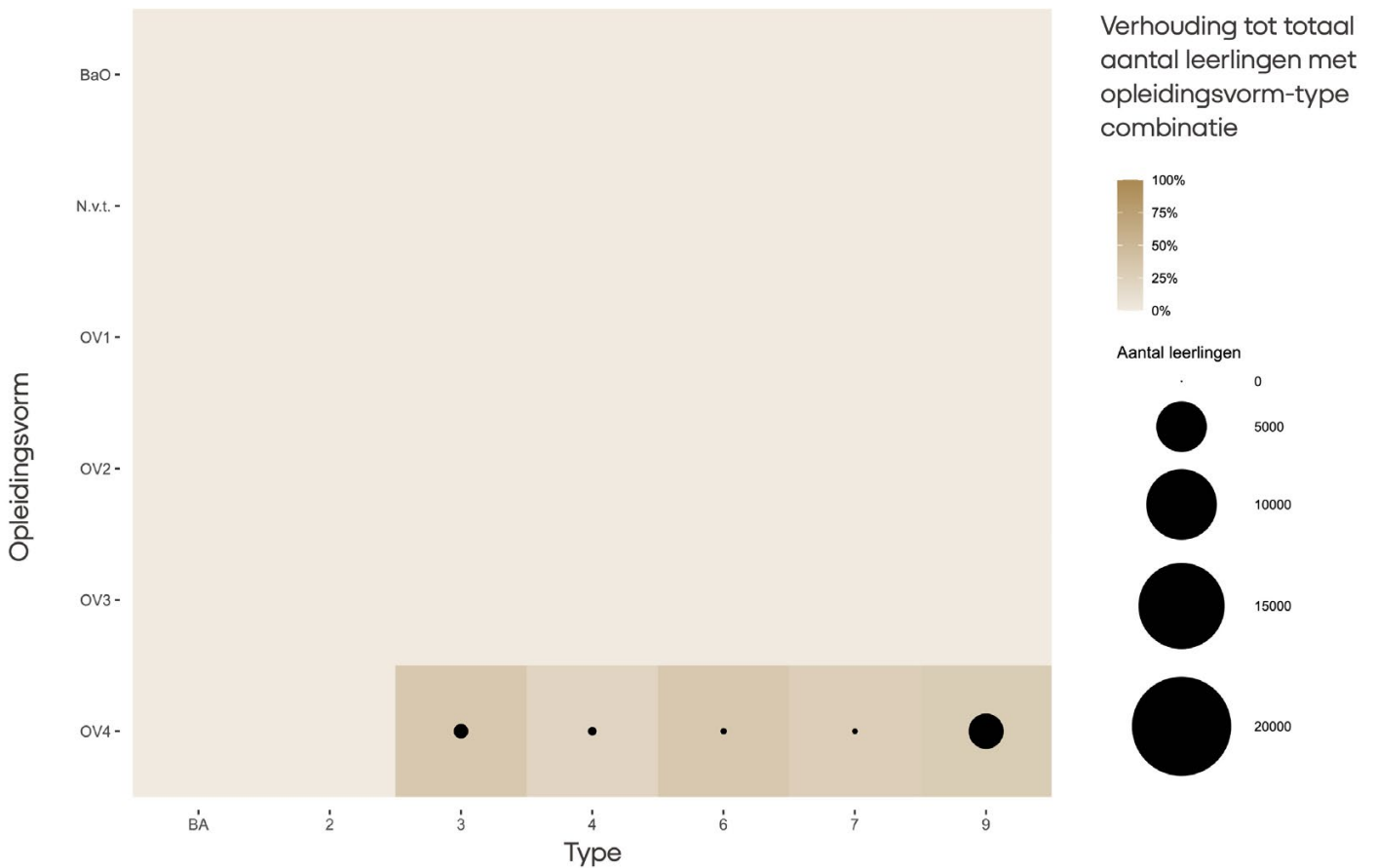
Bij de interpretatie van de figuur is het belangrijk om te vermelden dat er geen opleidingsvorm wordt geregistreerd voor leerlingen in het GeSO met een GC-verslag. Ook – zij het in veel beperktere mate – komt het voor dat leerlingen met een IAC-verslag in het basisonderwijs bij de overstap naar het secundair geen nieuw verslag krijgen, waardoor ook voor hen geen opleidingsvorm wordt geregistreerd. Deze groepen worden in de figuur aangeduid als “N.v.t.” (Niet van toepassing).

In Figuur 3 zien we dat voor de grootste groep leerlingen in het BaO het verslag melding maakt van het type basisaanbod. Dit blijkt uit de grote cirkel, die overeenkomt met 19.593 leerlingen (zie Tabel A1 in de Appendix). Ter vergelijking: type 9 telt 13.663 leerlingen in het BaO, terwijl type 3 en type 7 elk iets meer dan 9.000 leerlingen tellen in 2024-2025. Andere types komen in veel kleinere aantallen voor. Deze minder omvangrijke groepen worden in Figuur 3 dan ook weergegeven met kleinere cirkels.

Figuur 4: Aantal leerlingen naar verslag, type en opleidingsvorm (schooljaar 2024-2025)

C. OV4-verslag

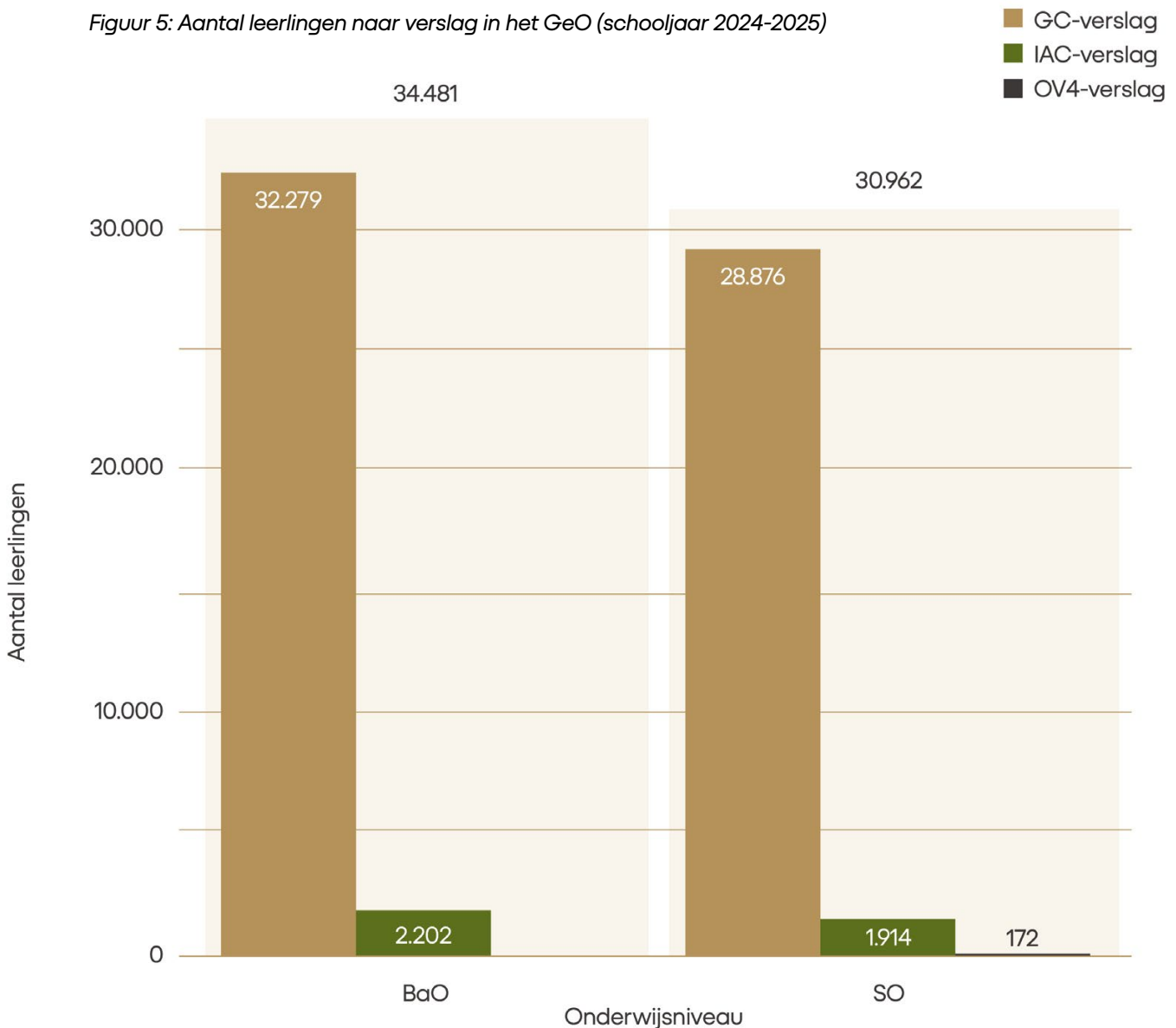

Bron: Departement Onderwijs en Vorming, bewerking Vlaams Mensenrechteninstituut

De drie deelfiguren van Figuur 4 splitsen Figuur 3 verder op naar verslag: Figuur 4A voor GC-verslagen, Figuur 4B voor IAC-verslagen en Figuur 4C voor OV4-verslagen. Ze komen respectievelijk overeen met de gedetailleerde cijfergegevens in Tabel A2, Tabel A3 en Tabel A4 in de Appendix. De kleurintensiteit achter de cirkel duidt het aandeel van het verslag binnen de opleidingsvorm-typecluster: hoe donkerder de kleur, hoe groter het aandeel binnen die cluster. Samen met de oppervlakte van de cirkels geeft dit een indicatie voor welke clusters speciale aandacht nodig is wanneer een effect groter of kleiner is voor bepaalde verslagen, types of opleidingsvormen.

Figuur 4 bevestigt dat inderdaad enkel IAC-verslagen verwijzen naar de opleidingsvormen 1, 2 en 3. Wanneer naar opleidingsvorm 4 wordt verwezen, komen leerlingen voor met een GC-, IAC- of OV4-verslag. Zo heeft in de opleidingsvorm-typecluster OV4-type 9 1% van de leerlingen een GC-verslag, 70% een IAC-verslag en 29% een OV4-verslag. Voor meer details verwijzen we naar de bijbehorende tabellen in de Appendix.

Figuur 5: Aantal leerlingen naar verslag in het GeO (schooljaar 2024-2025)

Bron: Departement Onderwijs en Vorming

Figuur 5 geeft een overzicht van het aantal leerlingen met een GC-, IAC- of OV4-verslag die in het schooljaar 2024-2025 onderwijs volgden in het GeO. In totaal gaat het om 34.481 leerlingen in het BaO en 30.962 leerlingen in het SO, die allen recht hebben op leersteun en volgens het Departement Onderwijs en Vorming ook effectief leersteun ontvangen op school. Deze cijfers illustreren de omvang van de groep: ruim 65.000 kinderen en jongeren in het basis- en secundair onderwijs, verspreid over diverse ondersteuningsnoden. Dit komt overeen met 8,0% leerlingen in het GeBaO en 6,4% leerlingen in het GeSO. Die omvang benadrukt de verantwoordelijkheid om ondersteuning duurzaam te organiseren en te verankeren binnen scholen van het GeO.

Hoewel leersteun pas recent werd ingevoerd, blijkt uit de gesprekken en de meldingen die het Vlaams Mensenrechteninstituut ontvangt dat de huidige ondersteuning in de praktijk vaak ontoereikend is. De leersteun - focust doorgaans op de situatie van de individuele leerling, maar veel minder op de structurele ondersteuning van de school als geheel. Leersteun is bovendien tijdelijk en niet structureel ingebed in de school, waardoor de effectiviteit en continuïteit ervan beperkt blijft. Tegelijk geven ouders aan dat de ondersteuning in de praktijk te weinig betekent voor de leerling, omdat ze vooral inspeelt op de leervraag van de leerkracht en minder op de ondersteuningsnoden van de leerling zelf. Wat we ook vaak zien terugkomen zijn meldingen over leerlingen die niet kunnen deelnemen aan schooluitstappen omdat de school niet voldoende ondersteuning kan bieden.

Case

Kleuter Sven heeft een motorische beperking, hij gebruikt een loophulp. Drie uur per week kwam er een leerondersteuner en een kinesist langs voor Sven. De ouders lanceerden zelf een oproep naar vrijwilligers om één op één met Sven bezig te zijn, met succes. Toch kregen de ouders telefoon dat Sven geen hele dagen meer naar school kon komen omdat dit te zwaar werd voor de leerkracht. Ook op de dagen dat de ouders niet in opvang konden voorzien, kon hij enkel halve dagen komen omdat de leerkracht anders zou uitvallen met een burn-out. Sven heeft uiteindelijk toch de overstap naar BuO moeten maken omdat hij zich niet meer welkom voelde op school.

Nina heeft angsten als gevolg van pesten. Samen met haar ondersteuner heeft Nina manieren gevonden om hiermee om te gaan, en ze keek erg uit naar de buitenlandreis van de school. De school communiceerde echter nauwelijks: zelfs enkele dagen voor vertrek wist Nina nog niets over het programma, met wie ze een kamer zou delen of in welk groepje ze terecht zou komen. Nochtans had Nina haar vragen en onzekerheden al in december besproken met haar klasleraar, die beloofde dit op te volgen, maar hier gebeurde verder niets mee.

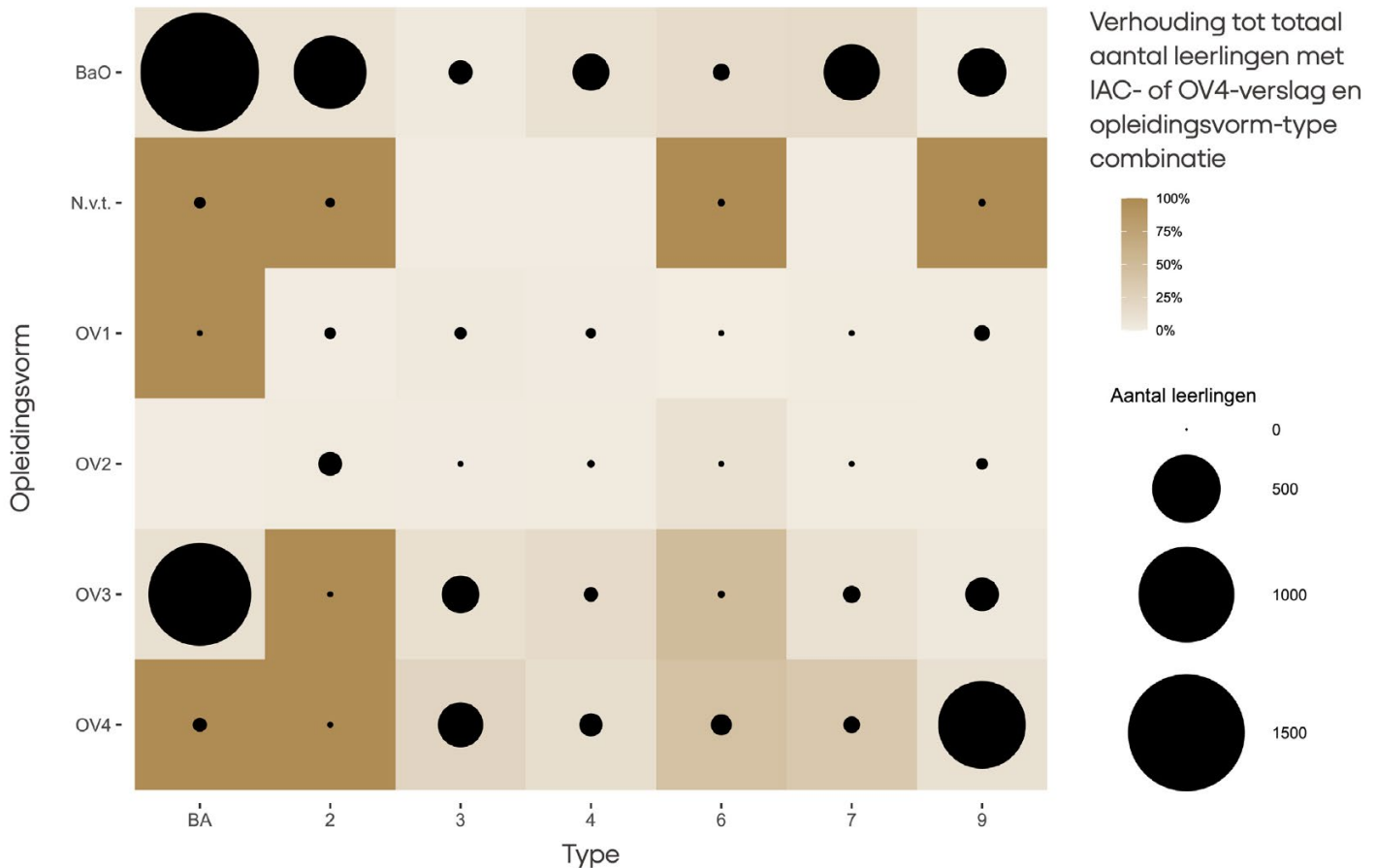
Door de aanhoudende onduidelijkheid raakte Nina in paniek en nam ze contact op met haar ondersteuner. Enkele dagen voor vertrek liet de school weten dat Nina niet mee mocht, omdat de leraren zich te onmachtig voelen om met haar om te gaan mocht ze angstig of gestrest worden tijdens de reis.

De druk op het onderwijs wordt verder verhoogd door de lange wachtlijsten binnen de welzijnssector, een van de grootste bezorgdheden van de CLB's.¹⁰⁶ Eind 2023 stonden nog 1.224 kinderen en jongeren op de wachtlijst voor een persoonlijk assistentiebudget.¹⁰⁷ Veel leerlingen hebben nood aan buitenschoolse

diagnostiek of hulpverlening, maar die is vaak moeilijk toegankelijk. Leerlingen worden ook vaak geweigerd als ze niet voldoende begeleid worden door persoonlijke assistentie. Vaak moeten ouders zelf op zoek naar ondersteuning voor hun kind, waarbij ze ook zelf instaan voor de financiering van deze ondersteuning.

Fase 3. Buitengewoon onderwijs

Figuur 6: Aantal leerlingen met een IAC- of OV4-verslag in het GeO naar type en opleidingsvorm (schooljaar 2024-2025)

Bron: Departement Onderwijs en Vorming, bewerking Vlaams Mensenrechteninstituut

Leerlingen met een IAC- of OV4-verslag hebben in principe de keuze tussen het GeO en BuO. Figuur 6 toont de verdeling van leerlingen met een IAC- of OV4-verslag die in het GeO schoolliepen in schooljaar 2024-2025, uitgesplitst naar type en opleidingsvorm. De oppervlakte van een cirkel geeft het absolute aantal leerlingen in een specifieke subcategorie weer. De kleurintensiteit achter de cirkel duidt het aandeel van de leerlingen in het GeO aan ten opzichte van het totale aantal leerlingen in zowel het GeO als BuO binnen dezelfde opleidingsvorm-typecluster: hoe donkerder de kleur, hoe groter het aandeel binnen die cluster die les volgt in het GeO. Voor meer gedetailleerde informatie verwijzen we naar de overeenkomstige Tabel A5 in de Appendix.

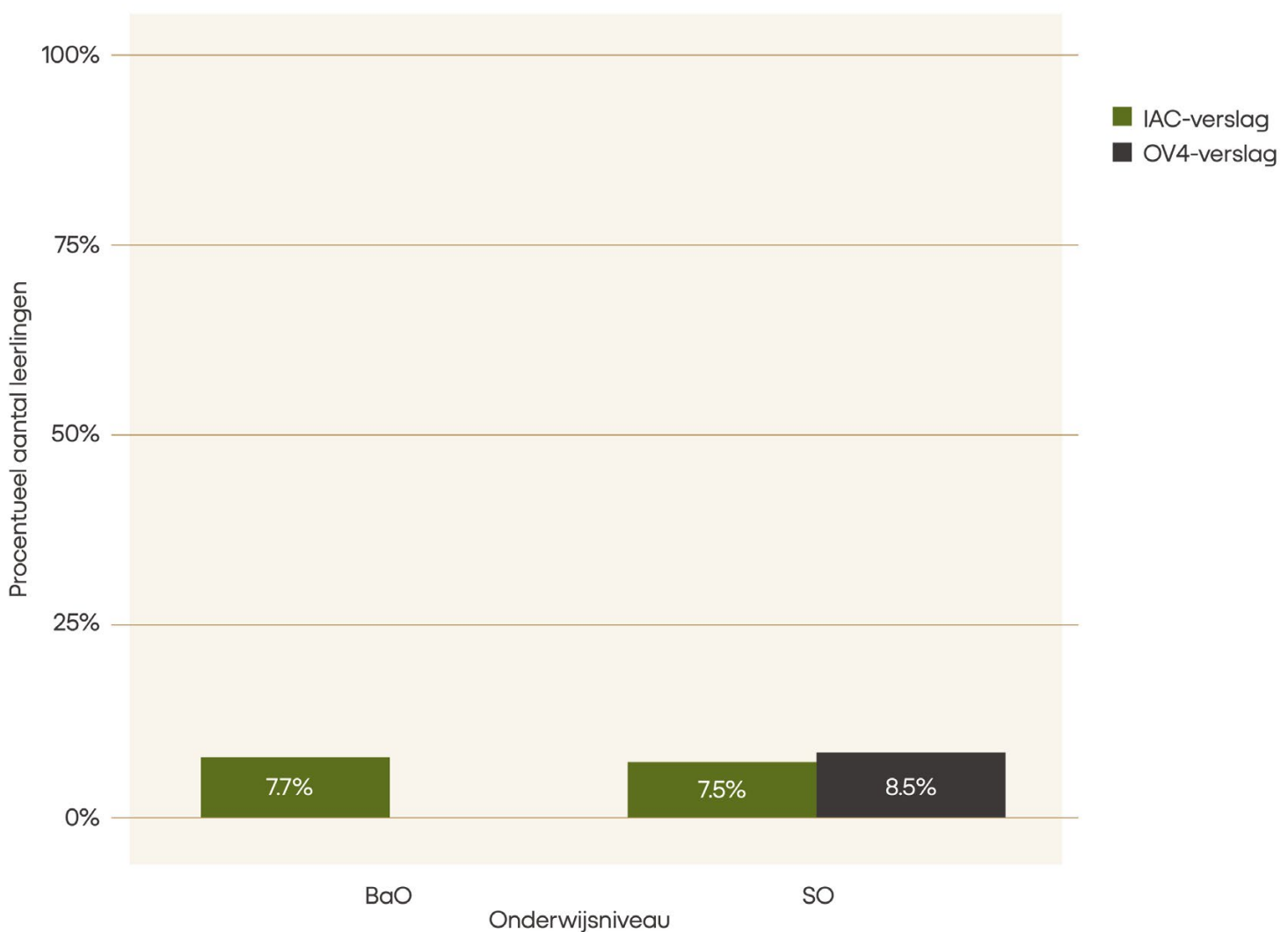
In het BaO volgen relatief veel leerlingen waarvoor het IAC-verslag melding maakt van type 6 of type 7 les in het GeO, namelijk respectievelijk 15% en 18% van de leerlingen. Voor type 3 en type 9 is dit, met elk 3%, eerder uitzonderlijk. Voor de overige types gaat het steeds om een aandeel rond de 10%.

Voor het SO springen de donkerste vlakken in het oog. Hoewel het steeds om kleinere cirkels, en dus kleine absolute aantallen, gaat, volgen nagenoeg al deze leerlingen met een IAC- of OV4-verslag onderwijs in het GeO.

Verder tekenen zich enkele patronen af. Zo is er een duidelijk donker verticaal patroon voor type 6 (behalve in OV1) en een donker horizontaal patroon voor de opleidingsvormen 3 en 4. Voor die laatste geldt (uitgezonderd voor OV3-type 9) dat steeds meer dan 10% van de leerlingen

met een IAC- of OV4-verslag les volgt in het GeO. Dit staat in contrast met het lichtere horizontale patroon voor opleidingsvormen 1 en 2, waar – op OV1-type basisaanbod en OV2-type 6 na – minder dan 3% van de leerlingen met een IAC- of OV4-verslag in het GeO schoolloopt.

Figuur 7: Verhouding van het aantal leerlingen met een IAC- of OV4-verslag in het GeO tot het totaal aantal leerlingen met een IAC- of OV4-verslag (schooljaar 2024-2025)

Bron: Departement Onderwijs en Vorming, bewerking Vlaams Mensenrechteninstituut

Figuur 7 geeft de verhouding weer van het aantal leerlingen met een IAC-verslag of OV4-verslag dat in het GeO onderwijs volgde, tegenover het totaal aantal leerlingen met zo'n verslag in schooljaar 2024-2025. Hieruit blijkt dat slechts een klein deel van deze leerlingen

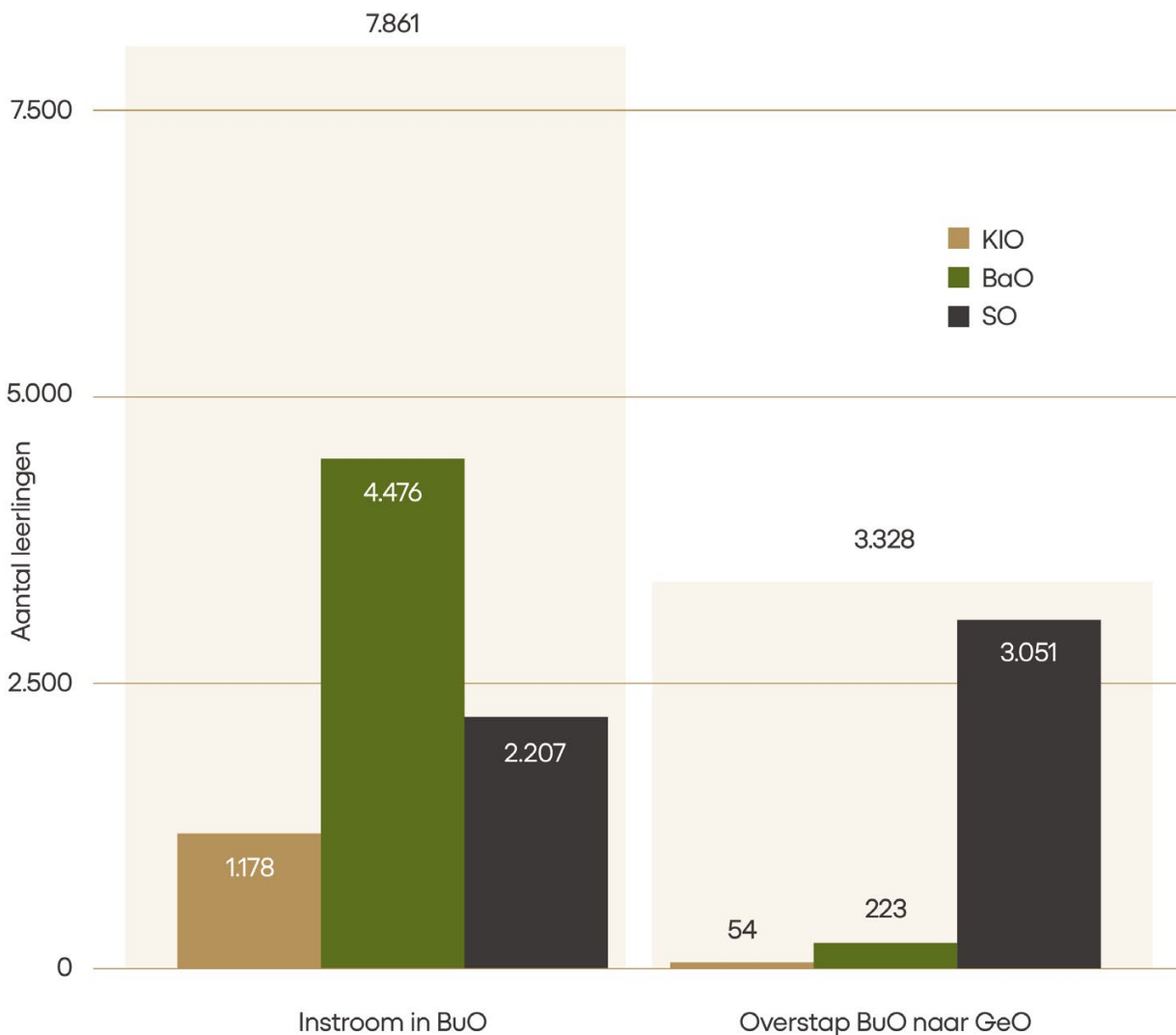
in het GeO les volgde. Zo was nog geen 10% van alle leerlingen met een IAC- of OV4 verslag effectief ingeschreven in het GeO. Met andere woorden, ruim 90% van de betrokken leerlingen volgde les in het BuO.

De keuzevrijheid tussen het GeO en BuO wordt in de praktijk beperkt door het inschrijvingsrecht onder ontbindende voorwaarden, waardoor leerlingen in het GeO vaak geweigerd worden (zie 4.3.2 *Stand van zaken in Vlaanderen: leerplicht en inschrijvingsrecht*). Daarnaast kwam in de gesprekken meermaals aan bod dat veel ouders en leerlingen bewust kiezen voor het BuO, omdat daar de nodige ondersteuning rechtstreeks binnen de school aanwezig is. Scholen voor BuO ontvangen naast middelen voor lestijden ook middelen voor paramedische, medische, sociale, psychologische en orthopedagogische omkadering. Binnen het wettelijk kader hebben scholen wel ruimte om een eigen invulling te geven aan de opdrachten van paramedisch personeel, waardoor er verschillen zijn tussen scholen. Deze middelen worden rechtstreeks aan de scholen toegekend. In het inclusief onderwijs daarentegen worden de middelen toegekend aan externe leersteuncentra.

Het Departement Onderwijs en Vorming kon geen cijfers bezorgen over hoeveel leerlingen effectief les volgen in een andere school. De leerling blijft administratief ingeschreven in slechts één school. Dat zorgt ervoor dat scholen weinig incentives hebben om lesbijwoning te organiseren, aangezien de middelen bij de inschrijvende school blijven. Voor veel leerlingen is het bovendien voordeliger om officieel ingeschreven te blijven in het BuO, waar meer ondersteuning beschikbaar zijn.

Wat de terugkeer van leerlingen naar het GeO onderwijs betreft, kon het Departement Onderwijs en Vorming geen overzicht bezorgen van het aantal leerlingen voor wie een evaluatie werd uitgevoerd, maar wel van het aantal leerlingen dat effectief de overstap maakte.

Figuur 8: Aantal leerlingen die instromen in het BuO en overstappen van het BuO naar het GeO naar onderwijsniveau (schooljaar 2024-2025)

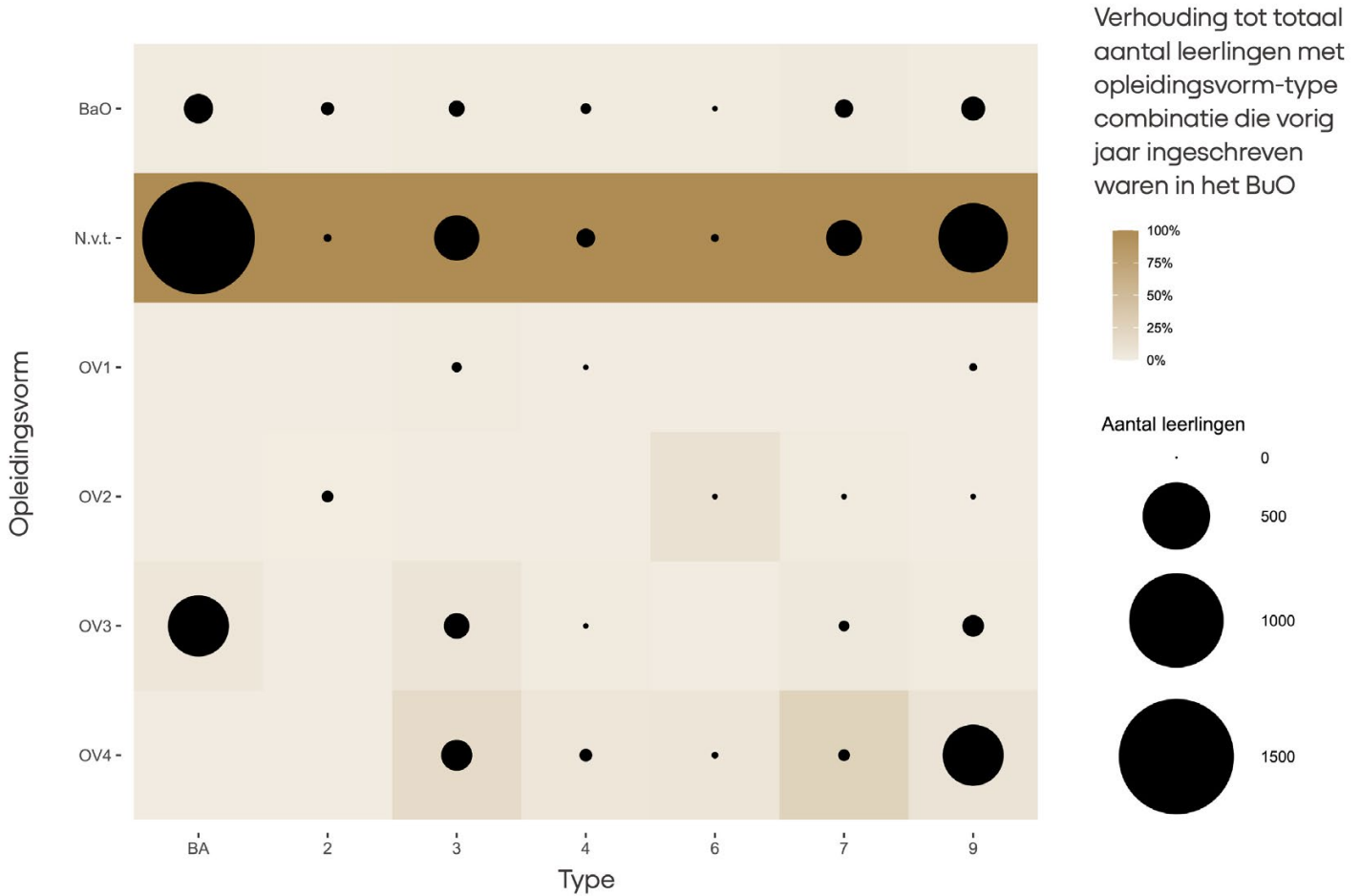

Bron: Departement Onderwijs en Vorming, bewerking Vlaams Mensenrechteninstituut

Figuur 8 toont het aantal leerlingen dat instroomde in het BuO en het aantal leerlingen dat de overstap maakte van het BuO naar het GeO in schooljaar 2024-2025, opgesplitst naar kleuteronderwijs (KIO), BaO en SO. Uit de cijfers blijkt de instroom in het BuO ongeveer dubbel zo groot te zijn als het aantal leerlingen dat de overstap van het BuO naar het GeO

maakte. Volgens een bevraging bij de scholen liggen de belangrijkste voorwaarden voor een succesvolle overgang van BuO naar GeO in het GeO zelf. Het gaat daarbij om een sterk zorgbeleid, een mentaliteitsverandering in de richting van inclusief onderwijs, voldoende middelen en goed opgeleid personeel.¹⁰⁹

Figuur 9: Aantal leerlingen die overstapten van het BuO naar het GeO naar type en opleidingsvorm (schooljaar 2024-2025)

Bron: Departement Onderwijs en Vorming, bewerking Vlaams Mensenrechteninstituut

Figuur 9 toont de verdeling van leerlingen die in schooljaar 2024-2025 overstapten van het BuO naar het GeO¹¹⁰, uitgesplitst naar type en opleidingsvorm. De oppervlakte van elke cirkel geeft het absolute aantal overstappers binnen een specifieke opleidingsvorm-typecombinatie weer. De kleurintensiteit achter de cirkel duidt het aandeel van de leerlingen die overstapten ten opzichte van het totaal aantal leerlingen die het voorgaande schooljaar (schooljaar 2023-2024)

in het BuO zaten binnen de opleidingsvorm-typecluster: hoe donkerder de kleur, hoe groter het aandeel overstappers binnen die cluster. Voor gedetailleerde cijfers verwijzen we naar de overeenkomstige Tabel A6 in de Appendix.

Voor het BaO ligt het aandeel overstappers voor elk type laag: tussen 0,3% en 2%, waarbij het percentage het laagst is voor type 2 en het hoogst voor type 7.

Voor het SO valt vooral het donkere horizontale patroon op bij leerlingen waarvoor geen opleidingsvorm van toepassing is. Zoals eerder besproken bij Figuur 3 gaat het hier over leerlingen in het GeSO met een GC-verslag, of in veel mindere mate, een IAC-verslag dat werd opgemaakt in het BaO. Het zijn dus voornamelijk leerlingen die bij de overstap van het BuO naar het GeO naar een GC-verslag wisselen. Verdere analyse geeft aan dat dit vaak gebeurt bij de overgang van het BaO naar het SO.

Een overstap waarvoor de vermelding van opleidingsvorm 1, 2 of 3 behouden blijft in het IAC-verslag is eerder uitzonderlijk. Enkel voor opleidingsvorm 3 wijken types basisaanbod en 3 enigszins af, met respectievelijk 5% en 7% overstappers.

Wanneer het verslag opleidingsvorm 4 blijft vermelden, komt de overstap iets vaker voor. Het aandeel overstappers ligt telkens boven de 5%. Voor type 3 en type 7 stijgt dit aandeel zelfs tot respectievelijk 17% en 26%, wat wijst op een relatief hogere uitstroom naar het GeO binnen deze groepen.

4.2.3. Stand van zaken: rechtsbescherming

Zoals hierboven reeds toegelicht vereist het VN-Verdrag Handicap een beroepsmechanisme voor klachten over redelijke aanpassingen en ondersteuning. Hieronder geven we een opsomming van de mogelijke beroepsmechanismen.

4.2.3.1. Regelgeving en beleid

Ouders en leerlingen kunnen, nadat ze eerst met de betrokkenen hebben gesproken, bij het CLB onafhankelijke bemiddeling aanvragen als ze klachten hebben over redelijke aanpassingen, leersteun of de opmaak van verslagen. Een ander CLB kan daarbij optreden als onafhankelijke bemiddelaar.¹¹¹

Bij onenigheid over het afleveren van het IAC-verslag of een OV4-verslag kan er vervolgens een beroep gedaan worden op een Vlaamse Bemiddelingscommissie die eveneens kan bemiddelen.¹¹² De bemiddelingscommissie is niet bevoegd om te bemiddelen bij klachten over redelijke aanpassingen of het GC-verslag.

Sinds de oprichting van het Vlaams Mensenrechteninstituut kunnen leerlingen en ouders ook klacht indienen bij het Instituut wegens een schending van het Gelijkekansendecreet waaronder het weigeren van redelijke aanpassingen. Het Vlaams Mensenrechteninstituut zal in eerste instantie proberen te bemiddelen. Als een bemiddeling geen uitkomst biedt, kan de aanvrager de klacht voorleggen aan de Geschillenkamer van het Instituut. Deze oordeelt of er sprake is van discriminatie. Het oordeel is niet juridisch bindend maar kan de aanvrager wel ondersteunen bij een eventuele latere procedure voor de rechter. Het oordeel wordt openbaar op de website van het Vlaams Mensenrechteninstituut.¹¹³ Er kan een vordering worden ingesteld bij de rechter wanneer een redelijke aanpassing wordt geweigerd.¹¹⁴

Ook het Kinderrechtencommissariaat, dat bevoegd is om meldingen te toetsen aan het VN-Kinderrechtenverdrag, kan meldingen over redelijke aanpassingen en ondersteuning ontvangen en behandelen. Het Kinderrechtencommissariaat onderzoekt eerst of het probleem kan worden opgelost via bemiddeling en overleg. Met toestemming van de melder kan het Kinderrechtencommissariaat bovendien een onderzoek opstarten om na te gaan of een school of dienst de rechten van het kind onvoldoende heeft gewaarborgd of heeft geschonden. Het Kinderrechtencommissariaat kan daarbij aanbevelingen formuleren, maar beschikt niet over sanctionerende bevoegdheden.¹¹⁵

4.2.3.2. Data en praktijk

Het Agentschap voor Onderwijsdiensten (AGODI) heeft geen overzicht van het aantal bemiddelingen door de CLB's. Uit de gesprekken blijkt dat CLB's vaak door ouders en leerlingen als partijdig worden ervaren aangezien zij leerkrachten en schoolteams moeten ondersteunen en een belangrijke consultatieve functie vervullen.

De Vlaamse bemiddelingscommissie geeft zelf aan dat het aantal ingediende vragen en bemiddelingsverzoeken laag is. Uit Tabel 4 blijkt dat het aantal vragen in de periode 2019-2024 varieerde tussen 5 en 13 per jaar. Het aantal bemiddelingsverzoeken schommelde in diezelfde periode tussen 3 en 6 per jaar. Opvallend is dat slechts een beperkt aantal van deze bemiddelingsverzoeken effectief leidde tot een bemiddelingsgesprek. De meeste vragen hebben betrekking op de werking en bevoegdheden van de commissie.

Tabel 4: Aantal ingediende vragen en bemiddelingsverzoeken bij de Vlaamse bemiddelingscommissie naar schooljaar

	2019-2020	2020-2021	2021-2022	2022-2023	2023-2024
Vragen	13	9	9	11	5
Bemiddelingsverzoeken	5	4	6	3	5

Bron: Agentschap voor Onderwijsdiensten

Veel bemiddelingsverzoeken blijken niet ontvankelijk. In 2023-2024 werden vier van de vijf bemiddelingsverzoeken als onontvankelijk beoordeeld. Om ontvankelijk te zijn, moet eerst de officiële klachtenprocedure bij het CLB zijn doorlopen en moeten alle fasen van het zorgcontinuüm zijn doorlopen. De commissie is dan ook vragende partij om de ontvankelijkheidsvoorwaarden te versoepelen. Geen van de bemiddelingsgesprekken in schooljaar 2022-2023 of 2023-2024 leidde uiteindelijk tot de opmaak of de wijziging van een verslag. In alle gevallen werden wel afspraken gemaakt voor een verdere bespreking of bijkomende stappen in het traject op korte termijn.¹¹⁶

In 2025 achtte het Vlaams Mensenrechteninstituut zich bevoegd in 53 discriminatieklachten over het weigeren van redelijke aanpassingen in het BaO of het SeO. Dit komt overeen met 9% van het totaal aantal discriminatieklachten waarvoor het Instituut bevoegd was. Verder combineerde 15% (8 bemiddelingen) van de afgeronde bemiddelingen in 2025 deze discriminatiegrond en domeinen. Tot slot oordeelde de Geschillenkamer in drie dossiers over de weigering van redelijke aanpassingen in het BaO of het SO. In één van deze oordelen werd discriminatie vastgesteld.

In het werkjaar 2023-2024 ontving het Kinderrechtencommissariaat 1.393 vragen, klachten en signalen. Daarvan hadden er 635 betrekking op onderwijs en 79 specifiek op leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften.¹¹⁷

4.2.4. Conclusie

Het recht op redelijke aanpassingen in het onderwijs wordt in de Vlaamse anti-discriminatie regelgeving gewaarborgd en ook in de onderwijsregelgeving. De onderwijsregelgeving is echter niet altijd even duidelijk en blijkt nog onvoldoende ingebed in de schoolpraktijk, in het bijzonder het principe van open dialoog en maatwerk. Er ontbreekt een onafhankelijk systeem om de effectiviteit van de aanpassingen te evalueren. Vaak blijft men ervan overtuigd dat een gelijke behandeling betekent dat alle leerlingen op dezelfde manier moeten worden behandeld, terwijl redelijke aanpassingen juist bedoeld zijn om gelijkwaardige deelname aan het onderwijs mogelijk te maken voor alle leerlingen.

We stellen ook vast dat leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften nog vaak medisch benaderd: toegang tot aanpassingen en ondersteuning is sterk afhankelijk van een diagnose of label, ook wanneer dit formeel niet is vereist volgens de regelgeving. Verslagen zijn de toegang tot financiering. Het mensenrechtenmodel van handicap met de focus op de drempels binnen het onderwijs-systeem en de behoeften van de leerling, heeft in Vlaanderen dus nog onvoldoende doorwerking.

Het decreet over leersteun zorgt voor de concentratie van mensen, middelen en expertise in externe leersteuncentra, maar niet voor de algemene beschikbaarheid van multidisciplinaire ondersteuning binnen de scholen zelf. De huidige leersteun in het GeO is vaak beperkt in tijd en omvang. Scholen krijgen leersteun pas wanneer het CLB een verslag opmaakt, waardoor een verslag dus de toegang vormt tot ondersteuning. Leerlingen met een IAC- of OV4-verslag die in principe de keuze hebben tussen het GeO en BuO maken vaak de overstap naar het BuO, omdat het GeO niet de ondersteuning kan bieden die het BuO wel kan bieden. Deze verslagen blijken dus eerder de doorstroom naar een gesegregeerd onderwijs traject te bevorderen dan een stap te vormen richting volledige inclusie. Ook de toegang tot persoonlijke assistenten en hun inzet binnen de schoolcontext verdient extra aandacht.

Effectieve rechtsbescherming vereist dat ouders en leerlingen op de hoogte zijn hun rechten en mogelijke beroepsmechanismen. Uit de cijfers blijft dat de interne rechtsmiddelen binnen onderwijs zeer weinig gebruikt wordt, wat vragen doet rijzen over hun bekendheid en effectiviteit.

4.3. Verbod op uitsluiting

4.3.1. Verplichtingen in VN-Verdrag Handicap

Artikel 24, paragraaf 2, lid a. VN-Verdrag Handicap

De Staten waarborgen dat personen met een handicap niet op grond van hun handicap worden uitgesloten van het algemene onderwijsstelsel, en dat kinderen met een handicap niet op grond van hun handicap worden uitgesloten van gratis en verplicht basisonderwijs of van het voortgezet onderwijs.

Dit betekent dat uitsluiting van het algemeen onderwijsstelsel verboden moet worden, waaronder ook bepalingen die inclusie beperken op basis van hun beperking. De staten moeten wetgeving, voorschriften, gebruiken en praktijken die hiermee in strijd zijn, afschaffen. Algemeen onderwijs betekent alle reguliere leeromgevingen.¹¹⁸ Dit betreft zowel directe uitsluiting (waarbij bepaalde leerlingen als “niet-onderwijsbaar” worden aangemerkt en daardoor geen toegang tot onderwijs krijgen) als indirecte uitsluiting (het opleggen van een eis om een gemeenschappelijke test te halen als voorwaarde voor toelating tot de school, zonder redelijke aanpassingen en ondersteuning).¹¹⁹

4.3.2. Stand van zaken in Vlaanderen: leerplicht en inschrijvingsrecht

4.3.2.1. Regelgeving en beleid

In België geldt leerplicht voor alle minderjarigen van 5 tot 18 jaar. Enkel als een minderjarige in de onmogelijkheid verkeert om onderwijs te volgen, kan de onderwijsinspectie, op vraag van de ouders of de opvoedingsverantwoordelijke, beslissen tot een tijdelijke of permanente vrijstelling van de leerplicht.¹²⁰

Elke leerling heeft het recht om ingeschreven te worden in de school die door zijn of haar ouders is gekozen. Vanaf de leeftijd van 12 jaar gebeurt deze schoolkeuze in overleg met de leerling zelf.¹²¹ Het inschrijvingsrecht heeft als doel om uitsluiting, segregatie en discriminatie te voorkomen en om optimale leer- en ontwikkelingskansen te bieden aan alle leerlingen – bij voorkeur in een school

in hun eigen buurt.¹²² Een schoolbestuur van het GeO mag een inschrijving enkel onder bepaalde omstandigheden weigeren, onder andere wanneer de leerling specifieke onderwijsbehoeften heeft.¹²³ Hierbij wordt een onderscheid gemaakt tussen welke specifieke onderwijsbehoeften de leerling heeft:

- Leerlingen zonder IAC- of OV4-verslag hebben een onverkort inschrijvingsrecht. Zolang een leerling het gemeenschappelijk curriculum kan volgen, eventueel met redelijke aanpassingen, mag een school de inschrijving niet weigeren.¹²⁴
- Leerlingen met een voorlopig IAC-verslag of voorlopig OV4-verslag type 3 hebben onverkort inschrijvingsrecht. Dit zijn leerlingen waarbij men vermoedt dat er sprake is van een emotionele of gedragsstoornis op basis van het handelingsgericht diagnostisch traject, maar waarvoor nog geen officiële diagnose van een externe instantie is.¹²⁵
- De inschrijving in het GeO onder ontbindende voorwaarden gebeurt enkel voor leerlingen met een IAC of een OV4-verslag, zodat de school kan beoordelen of de nodige aanpassingen voor de leerling proportioneel zijn. Hierop bestaat één uitzondering: leerlingen die twee schooljaren voltijds lessen volgden in een school voor GeO terwijl ze ingeschreven waren in het BuO.¹²⁶ De school organiseert een overleg met de ouders, het CLB en de klassenraad waarin wordt besproken welke aanpassingen nodig zijn.

- Eerst beoordeelt de school of de aanpassingen die nodig zijn om de leerling te laten deelnemen aan het gemeenschappelijk curriculum binnen haar context redelijk zijn. Als dat zo is, vervalt de basis voor het IAC-verslag.
- Als de school oordeelt dat deze aanpassingen niet proportioneel zijn, bekijkt ze of de leerling wel studievoortgang kan maken via een individueel aangepast curriculum.
- Bij een positief oordeel wordt de inschrijving definitief.
- Bij een negatief oordeel motiveert het schoolbestuur schriftelijk waarom de aanpassingen disproportioneel zijn. Ouders ontvangen een weigeringsdocument. De inschrijving wordt ontbonden zodra de leerling is ingeschreven in een andere school, en uiterlijk één maand na de kennisgeving van de disproportionaliteit.

De school moet binnen een redelijke termijn beslissen, en in elk geval binnen 60 dagen na de start van de lessen. Als de school binnen die termijn geen beslissing neemt, wordt de inschrijving automatisch definitief.¹²⁷

In hoofdstuk 4.2.2.1 Regelgeving en beleid staat al vermeld dat de toelichting over redelijke aanpassingen in de onderwijsregelgeving enkel voorkomt in de omzendbrieven rond het inschrijvingsrecht. Het Vlaams Mensenrechteninstituut stelt vast dat deze teksten voor verwarring zorgen. Enerzijds stellen de omzendbrieven dat een nood aan REDICODIS-maatregelen geen reden mag zijn om een leerling te weigeren die het gemeenschappelijk curriculum kan volgen. Anderzijds wordt de beoordeling van de redelijkheid én de afweging van de proportionaliteit uitgelegd in het hoofdstuk over het weigeren van leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften in het GeO.¹²⁸ Dit wekt minstens de verkeerde veronderstelling dat de beoordeling of een redelijke aanpassing een onevenredige belasting uitmaakt, enkel nodig is bij de inschrijving van leerlingen met een IAC- of OV4-verslag. Dit terwijl redelijke aanpassingen altijd kunnen worden gevraagd door alle leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften.¹²⁹

Ook tijdens het schooljaar kan de nood aan aanpassingen voor een leerling wijzigen en kunnen de onderwijsbehoeften van dien aard zijn dat voor de leerling een IAC-verslag of een OV4-verslag nodig is.¹³⁰ Nadat het CLB een IAC- of OV4-verslag heeft opgesteld, organiseert de school overleg met de klassenraad, het CLB en de ouders. De school beslist of de leerling studievoortgang kan maken op basis van een individueel aangepast curriculum of de inschrijving wordt ontbonden op het einde van het lopende of volgende schooljaar. De beslissing wordt zo snel mogelijk genomen om ouders duidelijkheid en zekerheid te bieden.¹³¹

Bij een ontbinding van de inschrijving kunnen ouders bemiddeling vragen via het Lokaal Overlegplatform (LOP), of bij een lokale deskundige als er geen LOP is.¹³² Leidt dit niet tot een inschrijving, dan stuurt het LOP het dossier automatisch door naar de Commissie voor Leerlingenrechten. Ouders kunnen een klacht bij de Commissie voor Leerlingenrechten indienen. De Commissie oordeelt dan binnen 21 kalenderdagen of de weigering gegrond is. Bij een gegronde weigering moet de leerling ingeschreven worden bij een andere school. Ouders die erom vragen worden daarin bijgestaan door het LOP.

Als de Commissie de weigering onvoldoende gemotiveerd of onterecht vindt, behoudt de leerling zijn recht op inschrijving bij de school¹³³

Bij een ongegronde weigering kan de Commissie voor Leerlingenrechten de Vlaamse Regering adviseren het betrokken school-

bestuur te sanctioneren door een deel van de werkingsmiddelen van het schooljaar waarop de inschrijving betrekking had, in te houden of terug te vorderen.¹³⁴ De Vlaamse Regering beslist hierover. De Commissie kan het dossier ook aanhangig maken bij het Vlaams Mensenrechteninstituut, wat tot nu toe nog niet is gebeurd.¹³⁵

4.3.2.2. Data en praktijk

Tabel 5: Aantal leerlingen met vrijstelling van de leerplicht naar schooljaar (2020-2025)

Schooljaar	Aantal leerlingen met vrijstelling van de leerplicht
2020-2021	263 (0.03%)
2021-2022	224 (0.02%)
2022-2023	211 (0.02%)
2023-2024	193 (0.02%)
2024-2025	136 (0.01%)

Bron: Departement Onderwijs en Vorming, bewerking Vlaams Mensenrechteninstituut

Tabel 5 toont aan dat het aantal leerlingen dat vrijgesteld is van de leerplicht beperkt is. In absolute aantallen daalde dit cijfer van 263 in 2020-2021 naar 136 in 2024-2025, wat nagenoeg neerkomt op een halvering over vijf schooljaren. Deze daling is een positieve evolutie, want er moet absoluut vermeden worden dat leerlingen geen enkele vorm van onderwijs genieten.

In het schooljaar 2024-2025 werden in het BaO en SeO respectievelijk 27 (0,04%) en 312 (0,57%) inschrijvingen geweigerd omwille van de specifieke onderwijsbehoefte van de leerling. Deze cijfers omvatten enkel die leerlingen die effectief waren ingeschreven in een school onder ontbindende voorwaarden. In de praktijk worden leerlingen met een IAC- of OV4-verslag echter vaak al geweigerd vóór er een officiële inschrijving plaatsvindt.

Deze praktijk wordt bevestigd door het Kinderrechtencommissariaat¹³⁶, het Rekenhof¹³⁷, het Steunpunt voor Inclusie¹³⁸, de meldingen die het Vlaams Mensenrechteninstituut ontving en door getuigenissen tijdens gevoerde gesprekken. Er bestaan echter geen betrouwbare data om de omvang van deze problematiek cijfermatig te onderbouwen, omdat data over dergelijke informele weigeringen ontbreken. Nochtans zijn scholen verplicht om elke inschrijvingsweigering te melden aan het Agentschap voor Onderwijsdiensten (Agodi), maar scholen doen dit niet systematisch¹³⁹. Een fundamenteel probleem is dat veel weigeringen niet formeel worden vastgelegd. Scholen geven vaak informeel aan dat een leerling niet welkom is, zonder dat er een officiële weigeringsbeslissing wordt genomen. Hierdoor kunnen ouders en leerlingen geen bezwaar aantekenen en ontbreekt elk vorm van toezicht of controle op deze praktijken.

Case

Nora heeft het syndroom van Down. Toen haar ouders haar aanmeldden voor de kleuterschool, kregen ze meteen te horen dat kinderen met dit syndroom meestal worden doorverwezen naar het BuO. Dit was geen plek voor Nora, zij had net nood aan een plek in het GeO, een keuze die echter een lange en moeilijke weg bleek. Soms bleek er helemaal geen sprake te zijn van een officiële inschrijving, en op andere momenten werd haar inschrijving op voorhand informeel geweigerd. Eén van de directeurs schreef zelfs letterlijk aan de ouders: *“Wij kunnen de inschrijving officieel niet weigeren, maar wilt u Nora naar een school sturen waar de leerkrachten haar niet willen hebben?”* Dit terwijl Nora's ouders zelf de begeleiding regelden die ze nodig had. Toch voelden de leerkrachten zich niet op hun gemak met iemand extra in de klas. Zelfs het CLB kon hen niet verder helpen, of iets ondernemen tegen de scholen die Nora op voorhand al weigerde.

Tijdens de gesprekken met ervaringsdeskundigen werd ook aangehaald dat scholen vaak oordelen dat de aanpassingen disproportioneel zijn, maar de leerling toch tot het einde van het schooljaar les laten volgen, zonder een officiële beslissing tot ontbinding te nemen. Een formele beslissing waartegen beroep kan worden aange tekend ontbreekt in dit geval.

In de praktijk blijkt dat de regelgeving rond het inschrijvingsrecht vaak onvoldoende gekend is, niet alleen bij ouders en leerlingen, maar ook bij scholen en het CLB. Veel ouders en leerlingen weten niet goed welke rechten ze precies hebben, en het vergt vaak een moeizame zoektocht om daar duidelijkheid over te krijgen.

In het schooljaar 2024-2025 vonden er slechts vier bemiddelingen n.a.v. een inschrijvingsweigering na afweging redelijke aanpassingen plaats door een LOP.¹⁴⁰ In hetzelfde schooljaar werden 15 klachten ingediend bij de Commissie voor Leerlingenrechten. Alle klachten werden ontvankelijk verklaard; 10 ervan waren gegrond, vaak wegens een gebrek aan overleg. Andere redenen voor gegrondverklaring waren het ontbreken van een weigeringsdocument, een onvoldoende grondige beoordeling of het overschrijden van vastgestelde termijnen.¹⁴¹ De Vlaamse Regering heeft tot nu toe nog nooit een school gesanctioneerd.

4.3.3. Stand van zaken: studiebewijzen

4.3.3.1. Regelgeving en beleid

Zolang leerlingen het gemeenschappelijk curriculum volgen, al dan niet met redelijke aanpassingen, blijven zij in aanmerking komen voor de gewone studiebekrachtiging in het GeO door de klassenraad. Dit geldt ook voor leerlingen met een OV4-verslag.¹⁴² Leerlingen met een IAC-verslag komen in principe niet in aanmerking voor gewone studiebekrachtiging. Dit betekent dat zij in het basisonderwijs geen getuigschrift basisonderwijs kunnen behalen en dat in het secundair onderwijs enkel attesten van verworven bekwaamheden kunnen worden uitgereikt. De klassenraad kan hiervan afwijken en toch gewone studiebekrachtiging toekennen, op voorwaarde dat zij oordeelt dat de leerling in voldoende mate de doelen van het leerplan heeft bereikt die gericht zijn op het behalen van de eindtermen, of dat de doelen van het individueel aangepast curriculum gelijkwaardig zijn aan de doelen die decretaal of reglementair zijn vastgelegd voor het structuuronderdeel dat de leerling volgt.¹⁴³

In het BuO zijn er verschillende vormen van studiebekrachtiging naargelang de opleidingsvormen, die een invloed hebben op de verdere loopbaan van de leerling:

- Bij opleidingsvorm 1 kunnen er attesten voor maatschappelijk functioneren en participeren, al dan niet in combinatie met arbeidsdeelname worden toegekend.¹⁴⁴
- Bij opleidingsvorm 2 kan er een attest maatschappelijk functioneren en participeren in een omgeving met ondersteuning en tewerkstelling in een werkomgeving met ondersteuning worden toegekend.¹⁴⁵
- Bij opleidingsvorm 3 zijn er verschillende studiebewijzen mogelijk waaronder ook bewijzen van deelkwalificatie en competenties.¹⁴⁶
- Bij opleidingsvorm 4 gelden dezelfde voorschriften als voor de leerlingen van het gewoon voltijds secundair onderwijs.¹⁴⁷

Als de ouders het niet eens zijn met de genomen beslissing over de studiebekrachtiging, kunnen zij, na overleg met de directeur of zijn afgevaardigde, beroep aantekenen volgens de procedure die is vastgelegd in het schoolreglement. Als het beroep ontvankelijk is, kan dit leiden tot de bevestiging van de beslissing of tot de toekenning van de studiebekrachtiging.¹⁴⁸

4.3.3.2. Data en praktijk

Omdat er geen overzicht is van welke leerlingen redelijke aanpassingen gebruiken, laat staan van wie deze aanpassingen werden geweigerd, is het moeilijk te achterhalen in hoeverre het al dan niet toekennen van redelijke aanpassingen invloed heeft op het behalen van studiebewijzen. Uit de meldingen die het Vlaams Mensenrechteninstituut ontving blijkt dit echter wel het geval te zijn.

Case

Fien heeft dyscalculie. De school kent haar remediërende maatregelen toe zoals het gebruik van een rekenmachine en een aparte zitplaats. Verdere maatregelen blijven uit, hoewel het attest uitdrukkelijk compenserende en dispenserende maatregelen voorschrijft. De school houdt dus maar gedeeltelijk rekening met de voorgestelde maatregelen. Op het einde van het schooljaar krijgt Fien een C-atteest vanwege een zware onvoldoende voor wiskunde waarvoor remediërende maatregelen werden getroffen.

Het Rekenhof deed ook uitgebreid onderzoek naar de aansluiting van het BuO op de arbeidsmarkt en vervolgonderwijs. Het Rekenhof stelde vast dat in het algemeen het BuO minder goed aansluit op de arbeidsmarkt dan het GeO. Er is een groot aandeel vroegtijdige schoolverlaters, een lager aandeel werkenden en een minder snelle tewerkstelling. De sociale tewerkstelling trekt wel de juiste doelgroep

aan. De doorstroom van OV4-leerlingen naar het hoger onderwijs is vrij hoog, maar iets lager dan het GeO.¹⁴⁹ Tijdens de gesprekken kwam ook naar voren dat leerlingen en ouders zich er vaak niet van bewust zijn dat een individueel aangepast curriculum in principe betekent dat zij geen recht hebben op een gewone studiebekrachtiging.

4.3.4. Stand van zaken: schorsingen en uitsluitingen

Het Kinderrechtencommissariaat heeft een uitgebreid onderzoek gedaan naar leerlingen die met een doktersattest deeltijds of voltijds thuisblijven op vraag van de school, en leerlingen die na een definitieve uitsluiting moeilijk een nieuwe school vinden. Wat de eerste groep betreft zijn er steeds meer scholen die een doktersattest vragen aan de ouders als

ze geen weg meer weten met het gedrag van de leerling of als de zorg te zwaar wordt. Hierover bestaan geen officiële cijfers. Het onderzoek stelt daarnaast ook vast dat steeds meer leerlingen definitief uitgesloten worden.¹⁵⁰ Het zijn verontrustende signalen die ook het Vlaams Mensenrechteninstituut ontvangt. Vaak gebeurt de uitsluiting omwille van gedragsproblemen door hun handicap. Dit geldt niet enkel in het GeO, ook in het BuO worden leerlingen steeds vaker geschorst omwille van gedragsproblemen.

Case

Sam heeft een zeldzame genetische afwijking. Sinds vorig schooljaar volgt Sam secundair BuO, type 2, opleidingsvorm 2. Al snel gaf de school aan dat de vrijdagen moeilijk verliepen. Volgens zijn leerkracht was hij dan vaak oververmoeid. Op aanraden van de school werd beslist dat Sam op vrijdagen thuis zou blijven. Om dit administratief in orde te brengen, werd aangegeven dat hij om persoonlijke redenen afwezig was. Daarnaast werd Sam drie keer preventief geschorst wegens gedragsproblemen. Dit roept vragen op, aangezien hij juist in het BuO zit, waar men verondersteld wordt over de nodige expertise en ervaring te beschikken om met dergelijke problematiek om te gaan.

4.3.5. Conclusie

De regelgeving laat onder bepaalde voorwaarden uitsluiting van leerlingen met een handicap uit het GeO toe. Door de afwijzingsclausule in het inschrijvingsrecht binnen het GeO kunnen scholen beslissen om leerlingen met een IAC- of OV4-verslag niet in te schrijven als zij de vereiste aanpassingen niet proportioneel achten. Opvallend hierbij is dat het inschrijvingsrecht gekoppeld wordt aan de beoordeling van de proportionaliteit van redelijke aanpassingen. De algemene criteria voor de beoordeling laten veel ruimte voor interpretatie waardoor leerlingen in de ene school een ontbinding kan krijgen, en in de andere school wel gewoon inschreven kan blijven. Betrouwbare gegevens over weigeringen ontbreken. Zoals het beleid zelf, heeft ook het Vlaams Mensenrechteninstituut geen zicht op hoe scholen deze

afwijzingsclausule in de praktijk toepassen, en er is geen systematisch toezicht of opvolging, laat staan dat scholen hiervoor worden gesanctioneerd. Bovendien is de regelgeving complex en onvoldoende gekend.

Steeds meer leerlingen zitten ook thuis op vraag van de school omdat de zorg te zwaar wordt of worden geschorst vanwege hun gedrag dat vaak zijn oorzaak vindt in een handicap. Alle leerlingen die het gemeenschappelijk curriculum volgen, dus ook met een GC- of een OV4-verslag, komen in principe in aanmerking voor gewone studiebekrachtiging. Er wordt niet gemonitord wat de invloed is van redelijke aanpassingen en ondersteuning op de studiebekrachtiging. Leerlingen die een individueel aangepast curriculum volgen, komen enkel in aanmerking voor gewone studiebekrachtiging als de klassenraad dit beslist.

4.4. Toegang hebben tot inclusief, hoogwaardig en gratis primair en secundair onderwijs

4.4.1. Verplichtingen in VN-Verdrag Handicap

Artikel 24, paragraaf 2, lid b. VN-Verdrag Handicap

De Staten waarborgen dat personen met een handicap toegang hebben tot inclusief, hoogwaardig en gratis basisonderwijs en tot voortgezet onderwijs en wel op basis van gelijkheid met anderen in de gemeenschap waarin zij leven.

Ook leerlingen met een handicap moeten onderwijs kunnen volgen in de gemeenschappen waar zij leven. Zij mogen niet van huis weggestuurd worden. De onderwijsomgeving moet fysiek veilig bereikbaar zijn en veilige vervoermiddelen omvatten. Als alternatief moeten zij toegankelijk zijn via informatie- en communicatietechnologieën.¹⁵¹ De algemene opmerking nr. 4 beschrijft aan welke 4 kenmerken het onderwijsstelsel moet voldoen:

- 1. Beschikbaarheid:** onderwijsinstellingen en programma's moeten in voldoende hoeveelheid en kwaliteit beschikbaar zijn.¹⁵²
- 2. Toegankelijkheid:** van het gehele onderwijsstelsel waaronder de gebouwen, informatie- en communicatiemiddelen, onderwijsmateriaal, ... De Staten moeten:
  - zich verbinden tot de snelle invoering van een universeel ontwerp;
  - de bouw van ontoegankelijke onderwijsinfrastructuur verbieden en bestraffen, en een efficiënt controlemechanisme instellen;
  - een tijdschema vaststellen om alle bestaande onderwijsomgevingen toegankelijk te maken;
  - investeren in de tijdige ontwikkeling van hulpmiddelen in inkt of braille en in digitale formaten;
  - normen en richtsnoeren ontwikkelen voor de omzetting van gedrukt materiaal in toegankelijke formaten en talen;
  - toegankelijkheid tot een centraal aspect van onderwijsgerelateerde aanbestedingen te maken.¹⁵³
- 3. Aanvaardbaarheid:** erop toezien dat alle onderwijsgerelateerde faciliteiten, goederen en diensten rekening houden met de diversiteit van leerlingen. De vorm en de inhoud van het onderwijs moeten voor iedereen aanvaardbaar zijn. Het onderwijs moet voor iedereen van goede kwaliteit zijn. Inclusie en kwaliteit zijn wederzijds: een inclusieve aanpak kan een belangrijke bijdrage leveren aan de kwaliteit van het onderwijs.¹⁵⁴
- 4. Aanpasbaarheid:** dit betekent het aannemen van de "universal design for learning"-aanpak, die bestaat uit een reeks beginselen die leraren en ander personeel een structuur bieden om aanpasbare leeromgevingen te creëren en onderwijs te ontwikkelen dat tegemoetkomt aan de uiteenlopende behoeften van alle leerlingen. Het erkent dat elke leerling op een unieke manier leert en houdt in: het ontwikkelen van flexibele manieren om te leren, het creëren van een boeiende klasomgeving; het handhaven van hoge verwachtingen voor alle leerlingen terwijl er meerdere manieren zijn om aan de verwachtingen te voldoen; het in staat stellen van leraren om anders te denken over hun eigen onderwijs; en het focussen op onderwijsresultaten voor iedereen. Curricula moeten zodanig worden ontworpen, ontwikkeld en uitgevoerd dat zij aan de behoeften van elke leerling voldoen en zich daaraan aanpassen.¹⁵⁵

4.4.2. Stand van zaken Vlaanderen: beschikbaarheid

4.4.2.1. Regelgeving en beleid

Zoals hierboven reeds toegelicht onder hoofdstuk 4.3.2 *Stand van zaken in Vlaanderen: leerplicht en inschrijvingsrecht*, heeft elke leerling het recht om ingeschreven te worden in de school die door zijn of haar ouders is gekozen.¹⁵⁶ Leerlingen van het BuO hebben vandaag recht op gratis busvervoer op voorwaarde dat ze naar de dichtstbijzijnde school gaan. In het GeO kunnen zij enkel onder bepaalde strikte voorwaarden een vergoeding van het Vlaams Agentschap voor Personen met een Handicap (VAPH) krijgen.

4.4.2.2. Data en praktijk

Leerlingen hebben in principe het recht om een school dichtbij huis te kiezen. Zoals hierboven al werd aangetoond, is dat voor leerlingen met een IAC- of OV4-verslag vaak niet het geval.

Zij worden vaak niet toegelaten in het GeO en worden bovendien geconfronteerd met lange wachtlijsten in het BuO. De precieze omvang van dit tekort is echter onbekend, mede doordat de overheid niet beschikt over betrouwbare gegevens over geweigerde inschrijvingen.¹⁵⁷

De capaciteitsmonitor, uitgevoerd in opdracht van het Departement Onderwijs en Vorming, is niet hoopgevend: tegen 2030 wordt een groot tekort aan plaatsen verwacht. Men voorspelt, respectievelijk voor het BaO en SeO, tekorten van 2.184 (7,3%) en 3.650 (14,8%) plaatsen – bovenop een al jaren stijgende vraag.¹⁵⁸ Door de aanhoudende capaciteitstekorten in het BuO blijft de Vlaamse Regering investeren in de uitbreiding van plaatsen binnen het BuO.¹⁵⁹ Leerlingen op de wachtlijst bevinden zich ook in een bijzonder onzekere situatie, aangezien ze ook geen voorrang krijgen bij de volgende aanmeldperiode.¹⁶⁰

Daarbovenop komt de gekende problematiek van de lange busritten. Hoewel er wordt gestreefd naar een maximale reistijd van 90 minuten, wordt deze vaak overschreden.¹⁶¹ 2.317 leerlingen zijn dagelijks langer dan 90 minuten per rit onderweg.¹⁶² Het spreekt voor zich dat dit voor geen enkele leerling optimaal is.

We kregen ook melding van het feit dat naar het toilet gaan tijdens de busrit niet mogelijk is, waardoor veel leerlingen een pampers aan hebben.

Case

De dichtstbijzijnde school voor BuO, type 2, bevindt zich op 18 kilometer van de woonplaats van Ella, maar daar is momenteel geen plaats beschikbaar. Hierdoor moet Ella een veel langere afstand afleggen, waardoor ze dagelijks zeker vier uur onderweg is van en naar school. De stress en vermoeidheid die dit met zich meebrengt, veroorzaken bijkomende medische problemen.

4.4.3. Stand van zaken: toegankelijkheid

4.4.3.1. Regelgeving en beleid

Er bestaat geen specifieke regelgeving voor de toegankelijkheid van schoolgebouwen. Evenmin kan een school beroep op specifieke middelen vanuit de overheid als zij een toegankelijkheidsprobleem wil oplossen. De toegankelijkheidsverordening voor publieke gebouwen is wel van toepassing op schoolgebouwen, maar deze verordening is alleen van toepassing als er werkzaamheden plaatsvinden, zoals nieuwbouw, herbouw, verbouwing of uitbreiding, en waarvoor een stedenbouwkundige vergunning of meldingsplicht vereist is.¹⁶³ De verordening geldt dus niet voor bestaande gebouwen of delen daarvan waar geen structurele werken worden uitgevoerd. Bovendien hangt het van de omvang van de publiek toegankelijke oppervlakte af welke toegankelijkheidsverplichtingen van toepassing zijn. De verordening bevat verplichtingen omtrent toegangspaden,

parkeergelegenheid, toegangen en deuren, sanitair, niveauverschillen, vast meubilair en inrichtingselementen, gebruiksruidtes en signalisatie.¹⁶⁴ Opvallend is dat de toepassing van de toegankelijkheidsverordening geen basisvoorwaarde vormt voor de subsidiering van schoolinfrastructuur.¹⁶⁵ De website van het Agentschap voor infrastructuur in het onderwijs (AGION) benadrukt wel het belang van toegankelijkheid.¹⁶⁶ Er werd een inspiratiebundel toegankelijkheid ontwikkeld om ontwerpers en bouwheren te informeren, inspireren en ondersteunen over de toegankelijkheid van schoolgebouwen.¹⁶⁷

Sinds 22 december 2016 is de Europese richtlijn voor de toegankelijkheid van websites en mobiele applicaties van overheidsinstanties van kracht.¹⁶⁸ Vlaanderen zette de richtlijn om via het Bestuursdecreet die de toegankelijkheidsvereisten ook van toepassing verklaarde op de wezenlijke online administratieve functies van onderwijsinstellingen.¹⁶⁹ De toegankelijkheidsvereisten zijn gebaseerd op vier belangrijke principes:

1. **Waarneembaar:** iedere gebruiker moet de inhoud via verschillende zintuigen kunnen waarnemen.
2. **Bedienbaar:** iedere gebruiker moet toegang krijgen tot de inhoud en eenvoudig de juiste informatie kunnen vinden.
3. **Begrijpelijk:** iedere gebruiker moet de inhoud kunnen begrijpen en weten wat de bedoeling is van een pagina of applicatie.
4. **Robuust:** Informatie moet op een betrouwbare manier kunnen worden geïnterpreteerd door hulptechnologieën, zoals voorleessoftware.¹⁷⁰

Verder is er geen regelgeving rond de toegankelijkheid van communicatie- en informatiemiddelen en schoolmateriaal. Leerlingen kunnen wel beroep doen op

speciale onderwijsmiddelen (zie hoofdstuk 4.2.2 *Stand van zaken in Vlaanderen: redelijke aanpassingen en ondersteuning*).

4.4.3.2. Data en praktijk

Al in 2020 toonde het evaluatieonderzoek van Inter, het Vlaams Agentschap Toegankelijkheid, aan dat de verordening in de praktijk onvoldoende wordt toegepast: slechts 9 van de 147 geanalyseerde vergunningsaanvragen paste de regelgeving correct toe in het ontwerp en geen enkel gebouw werd conform de toegankelijkheidsbepalingen uitgevoerd.¹⁷¹ De Vlaamse Regering is zich hiervan bewust. Vorige legislatuur, op 7 oktober 2020, keurde de Vlaamse Regering “Conceptnota: Bijsturing van de reglementering betreffende toegankelijkheid” goed en ging het engagement aan om te werken aan een herziening van de toegankelijkheidsverordening.¹⁷² Toch bleef een regelgevend initiatief uit. Het engagement werd wel hernomen in het Vlaams Regeerakkoord 2024-2029.¹⁷³

Er is geen monitoring van de toegankelijkheid van infrastructuur. Het Agentschap voor infrastructuur in het onderwijs (Agion) organiseert om de vijf jaar een grootschalige, vrijwillige enquête bij alle onderwijsinstellingen in de Vlaamse Gemeenschap over de kwaliteit, over het gebruik en het beheer van de schoolinfrastructuur in Vlaanderen. Voor de Schoolgebouwenmonitor 2024 werd de dataverzameling uitgevoerd via een online enquête bij 9.627 vestigingsplaatsen. De responsgraad bedroeg 32%. Bovendien betreft het hier een zelfevaluatie en geen externe toetsing van de toegankelijkheid, laat staan van de naleving van de toegankelijkheidsverordening. De resultaten met betrekking tot toegankelijkheid tonen het volgende aan:

- Bij 70% van de vestigingsplaatsen is het toegangspad van de publieke weg naar de schoolingang vlot beloopbaar en veilig voor iedereen.
- Ongeveer de helft van de vestigingsplaatsen geeft aan dat de toegang tot de schoolgebouwen drempelloos is en dat zowel leslokalen als leraarslokalen toegankelijk zijn voor personen met een handicap.
- Andere voorzieningen, zoals hellingspaden, aangepaste parkeerplaatsen, liften en aangepast sanitair, zijn aanwezig bij minder dan de helft van de vestigingsplaatsen.
- Bij 7% van de vestigingsplaatsen zijn geen van de vermelde toegankelijkheidsmaatregelen aanwezig.¹⁷⁴

Daarnaast houdt de Onderwijsinspectie toezicht op de voorwaarden inzake hygiëne, veiligheid en woonbaarheid waaronder de toegankelijkheid wordt bekeken¹⁷⁵, maar dit gebeurt niet systematisch. De Onderwijsinspectie selecteert op basis van verschillende gegevens welke instellingen dergelijke doorlichting krijgen.¹⁷⁶

Het gebrek aan toegankelijkheid van de infrastructuur wordt vaak als reden gebruikt om leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften te weigeren of door te verwijzen naar andere scholen, waarbij vaak wordt aangegeven dat de kosten te hoog zijn om de aanpassingen door te voeren. Ook voor ouders met een handicap die wensen deel te nemen aan schoolactiviteiten of oudercontacten vormen de ontoegankelijke schoolgebouwen een wezenlijk obstakel.

Case

Jan heeft een ernstige motorische handicap. Bij de inschrijving wordt vastgesteld dat het sanitair van de school niet toegankelijk is. Op vraag van de ouders om dit aan te passen, stelt de school voor om een andere school te kiezen. Omwille van de nabijheid van de school willen de ouders dit niet. Zij kopen een toiletstoel waarmee hun zoon zich met beperkte privacy kan behelpen in de toiletten. De vraag naar aanpassingen wordt geweigerd omdat de investering te duur wordt geacht. Intussen zit Jan vier jaar op de school en blijft het probleem bestaan.

Inter, het Vlaams Agentschap Toegankelijkheid, is het Vlaams ondersteunings- en controleorgaan voor digitale toegankelijkheid. Jaarlijks voert het agentschap een steekproef uit om

de digitale toegankelijkheid van publieke websites en mobiele applicaties in Vlaanderen te beoordelen.¹⁷⁷ Er is ons geen algemene monitoring vanuit onderwijs bekend.

4.4.4. Stand van zaken: aanvaardbaarheid en aanpasbaarheid

4.4.4.1. Regelgeving en beleid

Op 16 juli 2025 keurde het Vlaams Parlement de nieuwe minimumdoelen voor het basisonderwijs goed. Het decreet voert één uniform doelenkader in voor GeO en BuO, en stapte af van het onderscheid tussen eindtermen voor lager onderwijs en ontwikkelingsdoelen voor kleuteronderwijs en BuO. Ook voor leerlingen met een IAC-verslag zal er voortaan bij de opmaak van het individueel aangepast curriculum vertrokken worden van de minimumdoelen basisonderwijs. Dit zorgt voor meer inhoudelijke samenhang, organisatorische duidelijkheid en een gemeenschappelijke taal over wat leerlingen moeten kennen en kunnen. De nieuwe minimumdoelen bieden alle leerlingen, ongeacht achtergrond of onderwijscontext, toegang tot een sterke kennisbasis. Het vertrekt vanuit de overtuiging dat alle leerlingen recht hebben op uitdagende en betekenisvolle leerdoelen die hen maximaal kansen bieden op volwaardige participatie in de samenleving. Bovendien wordt de overstap tussen GeO en BuO onderwijs eenvoudiger.¹⁷⁸ De nieuwe minimumdoelen worden gefaseerd ingevoerd: met eerst een vrijwillige start in september 2025 en stapsgewijze verplichte implementatie de komende schooljaren.¹⁷⁹ Er wordt in een vervolgtraject voorzien voor het secundair onderwijs.¹⁸⁰ Op 29 april 2025 nam de Vlaamse Regering kennis van de mededeling over professionalisering van leraren in het kader van de nieuwe minimumdoelen voor het basisonderwijs.¹⁸¹

Naast het volgen van onderwijs in het GeO of BuO, zijn er ook andere onderwijsvormen mogelijk in Vlaanderen.

- **Huisonderwijs:** In Vlaanderen geldt leerplicht, maar geen schoolplicht. Dat betekent dat ouders vrij zijn om te kiezen hoe hun kinderen onderwijs krijgen: via een door de Vlaamse overheid erkende en gefinancierde school, of via individueel of collectief huisonderwijs.
- **Onderwijs aan huis:** Voor langdurig of chronisch zieke leerlingen bestaat de mogelijkheid om, onder bepaalde voorwaarden, tijdelijk onderwijs aan huis te

krijgen (TOAH). Als een leerling door een beperking blijvend niet naar school kan, maar wel onderwijs kan volgen, kan hij of zij recht hebben op permanent onderwijs aan huis (POAH). Hiervoor moet de leerling minstens vijf jaar oud zijn, beschikken over een IAC-verslag en een positief advies hebben van de onderwijsinspectie.¹⁸²

- **Synchroon internetonderwijs (Bednet):** Daarnaast is er ook het systeem van synchroon internetonderwijs (SIO), dat leerlingen die tijdelijk niet naar school kunnen toch de kans geeft om vanop afstand live de lessen te volgen. Via digitale toepassingen nemen ze interactief deel aan de klas, samen met hun leerkrachten en medeleerlingen.¹⁸³ Om in aanmerking te komen voor SIO, moet de leerling minstens vijf jaar zijn en afwezig zijn wegens een ziekte of een ongeval. Het gebruik van SIO moet medisch verantwoord zijn én haalbaar en zinvol voor de leerling. Concreet betekent dit dat:
  - SIO tegemoetkomt aan de ondersteuningsbehoeften van de leerling;
  - op basis van het ziektebeeld en het verwachte verloop van de ziekte wordt ingeschat dat de leerling het SIO gedurende minstens 36 halve lesdagen zal gebruiken;
  - zowel de leerling als de school er actief gebruik van maken.

Belangrijk is dat SIO geen permanente vervanging is voor schoolonderwijs, maar een tijdelijke oplossing om het leerproces zo weinig mogelijk te onderbreken.¹⁸⁴

- **Ziekenhuisonderwijs:** Ten slotte kunnen leerlingen die opgenomen zijn in een ziekenhuis, preventorium of residentiële setting les volgen via het ziekenhuisonderwijs, ook wel bekend als type 5-onderwijs binnen het BuO. Dit onderwijs is bedoeld voor leerlingen van wie de medische, psychiatrische of residentiële opvang of begeleiding het niet toelaat om voltijds op school aanwezig te zijn. Zij hebben nood aan een individueel of geïndividualiseerd onderwijsaanbod dat binnen de residentiële context wordt georganiseerd.¹⁸⁵

4.4.4.2. Data en praktijk

Het is momenteel nog te vroeg om in te schatten wat de effecten zullen zijn van de nieuwe minimumdoelen basisonderwijs.

Zoals ook NOOZO, de Vlaamse adviesraad voor mensen met een handicap, al terecht stelde, moeten deze hoge verwachtingen gepaard gaan met voldoende ondersteuning en de invoering van een inclusief onderwijssysteem. Er werden dan ook bezorgdheden geuit over de haalbaarheid van de minimumdoelen.¹⁸⁶ Belangrijk in het professionaliseringsprogramma

zal ook zijn om de principes van *universal design for learning* te implementeren zodat leraren en andere personeel aanpasbare leeromgevingen kunnen creëren en onderwijs kunnen ontwikkelen dat tegemoetkomt aan de uiteenlopende behoeften van alle leerlingen.

Het Vlaams Mensenrechteninstituut benadrukt in dit verband het belang om ook de effecten van de minimumdoelen systematisch op te volgen, in het bijzonder de impact op de studiebekrachtiging van leerlingen, en in bijzonder van leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften.

Tabel 6: Aantal leerlingen naar onderwijsvorm (schooljaar 2023-2024)

Onderwijsvorm	BaO	SO
Individueel huisonderwijs ¹⁸⁷	1.111 (0,24%)	2.173 (0,43%)
Collectief huisonderwijs ¹⁸⁸	948 (0,21%)	1.257 (0,25%)
TOAH ¹⁸⁹	379 (0,08%)	1.025 (0,20%)
POAH ¹⁹⁰	128 (0,03%)	206 (0,04%)
SIO ¹⁹¹	1.585 (0,34%*)	406 (0,08%*)

Bron: Zie eindnoten, bewerking Vlaams Mensenrechteninstituut

*Bednet deelt in het jaarverslag 2024 enkel cijfers voor het kalenderjaar in plaats van het schooljaar. De percentages zijn berekend op basis van het totaal aantal leerlingen in schooljaar 2023-2024.

Tabel 6 geeft een overzicht van het aantal leerlingen dat in het schooljaar 2023-2024 gebruik maakte van alternatieve onderwijsvormen buiten het reguliere schoolaanbod. Hoewel het aandeel leerlingen in individueel huisonderwijs de afgelopen jaren sterk is toegenomen, bleef het aantal relatief beperkt binnen het bredere onderwijslandschap: 0,24% (1.111 leerlingen) in het BaO en 0,43% (2.173 leerlingen) in het SeO voor het schooljaar 2023-2024. De Onderwijsinspectie stelt vast dat de motivatie voor huisonderwijs steeds vaker voortkomt uit het ontbreken van een passend aanbod voor leerlingen met specifieke leerbehoeften of begeleiding binnen het GeO en BuO.¹⁹²

Het rapport *Thuiszitters in de schaduw* van het Kinderrechtencommissariaat wijst op een veront-rustende trend: het aantal aanvragen voor TOAH in het BuO neemt toe, vooral voor types 2, 4 en 9. Het gaat daarbij vaak om leerlingen die op vraag van de school thuiszitten, wat vragen oproept over de vrijwilligheid van deze onderwijsvorm.¹⁹³

De proporties in Tabel 6 geven mogelijk een vertekend beeld voor TOAH en POAH. Wanneer men deze cijfers afzet tegen het aantal leerlingen met een IAC-verslag, blijkt dat TOAH in het BaO neerkomt op 1,4% van deze leerlingen, en in het SO op 4,0%. Voor POAH gaat het respectievelijk om 0,5% in het BaO en 0,8% in het SO. In vrijwel alle dossiers waarin POAH wordt aangevraagd, is de motivatie dezelfde: onderwijs volgen binnen een schoolse context is niet langer haalbaar voor de leerling.¹⁹⁴

Tot slot blijkt uit meldingen aan het Vlaams Mensenrechteninstituut dat deze alternatieve onderwijsvormen niet alleen regelmatig worden geweigerd, maar dat ook binnen deze onderwijsvormen redelijke aanpassingen vaak niet worden toegestaan. Dit roept vragen op over de toegankelijkheid en inclusiviteit van deze voorzieningen voor leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften.

Case

Peter zit in de tweede graad en heeft een leerstoornis en is door acute gezondheidsproblemen een tijdje afwezig en kan nadien gedurende lange tijd slechts deeltijds naar school. Tijdelijk onderwijs aan huis wordt geweigerd wegens de afstand tot de school. De school wil geen gebruik maken van bednet zodat het les volgen van thuis uit onmogelijk wordt. Voor toepassing van de hulpmiddelen die hij nodig heeft omwille van zijn leerstoornis is er onkunde bij de leerkrachten. Uiteindelijk resulteert deze situatie in een C-attest.

De Geschillenkamer van het Vlaams Mensenrechteninstituut oordeelde dat een school voor BuO een leerling discrimineerde door redelijke aanpassingen te weigeren bij lessen via Bednet

De Geschillenkamer stelt vast dat de school ten onrechte verschillende aanpassingen weigerde bij het gebruik van Bednet. De eerste gevraagde aanpassing was om Bednet te laten aanstaan als de leerling niet actief kon deelnemen aan de les omwille van zijn handicap. De school stelde dat het in die gevallen nodig was om Bednet meteen af te sluiten voor het volledige lesuur, voor de veiligheid en aandacht van de medeleerlingen. Ze toonde echter niet aan waarom daarvoor het afzetten van geluid en camera van de leerling niet kon volstaan. De tweede gevraagde aanpassing was dat de moeder van de leerling mocht meevolgen in Bednet en voor haar zoon noteren wanneer hij dat omwille van zijn tics niet zelf kon. De school liet dit niet toe en kon niet onderbouwen waarom dit een onevenredige belasting zou hebben betekend. Een derde aanpassing was om de camera voor Bednet meer naar voren te plaatsen in het klaslokaal zodat de leerling het bord beter kon zien. De school toonde niet aan dat het voorzien van een geschikte kabel een organisatorische of financiële inspanning vraagt die voor de school een onevenredige belasting zou betekenen.

Lees het volledige oordeel hier:

www.vmri.be/geschillenkamer/oordelen/2025-18

4.4.5. Conclusie

Voor veel leerlingen, in het bijzonder voor leerlingen met een IAC- of OV4-verslag, blijft de beschikbaarheid van scholen in de omgeving problematisch. Zij worden vaak niet toegelaten tot het GeO en worden geconfronteerd met lange wachtlijsten in het BuO. Hierdoor vinden zij niet altijd een school in de buurt en zijn ze vaak lange tijd onderweg.

Wat betreft de toegankelijkheid van schoolgebouwen bestaat er geen specifieke onderwijsregelgeving. Enkel de toegankelijkheidsverordening voor publieke gebouwen is van toepassing, en dan nog enkel bij nieuwbouw, verbouwingen of uitbreidingen. Uit evaluatieonderzoek blijkt echter dat deze verordening in de praktijk onvoldoende wordt nageleefd. Binnen het onderwijsveld ontbreekt monitoring van de toegankelijkheid van nieuwe schoolinfrastructuur en bestaat er geen globaal plan om alle schoolgebouwen toegankelijk te maken. Op het vlak van toegankelijkheid van informatie, communicatiemiddelen en leer materiaal is de regelgeving beperkt: enkel voor digitale toepassingen bestaan er normen.

Een positieve ontwikkeling is de gefaseerde invoering van gelijke minimumdoelen in het basisonderwijs voor zowel het GeO als het BuO, maar dit moet gepaard gaan met voldoende ondersteuning en de invoering van een inclusief onderwijssysteem. In het secundair onderwijs moeten echter nog gelijkaardige stappen worden gezet. Binnen dit professionaliseringstraject zal het essentieel zijn om de principes van Universal Design for Learning te implementeren, zodat onderwijs structureel beter wordt afgestemd op de diversiteit van leerlingen.

Ten slotte leidt het gebrek aan adequate ondersteuning in scholen ertoe dat steeds meer leerlingen een beroep doen op alternatieve vormen van onderwijs, zoals huisonderwijs, onderwijs aan huis en synchroon internetonderwijs. Dit wijst op de nood aan een structurele versterking van de inclusieve ondersteuning binnen het GeO.

4.5. Praktische en sociale vaardigheden aanleren

4.5.1. Verplichtingen in VN-Verdrag Handicap

Artikel 24, paragraaf 3 VN-Verdrag Handicap

De Staten stellen personen met een handicap in staat praktische en sociale vaardigheden op te doen, teneinde hun volledige deelname aan het onderwijs en in het gemeenschapsleven op voet van gelijkheid te vergemakkelijken. Daartoe nemen de Staten passende maatregelen, waaronder:

- a. het vergemakkelijken van het leren van braille, alternatieve schrijfwijzen, het gebruik van ondersteunende en alternatieve communicatiemethoden, -middelen en -vormen, alsmede het opdoen van vaardigheden op het gebied van oriëntatie en mobiliteit en het vergemakkelijken van ondersteuning en begeleiding door lotgenoten;
- b. het leren van gebarentaal vergemakkelijken en de taalkundige identiteit van de gemeenschap van doven bevorderen;
- c. waarborgen dat het onderwijs voor personen, en in het bijzonder voor kinderen, die blind, doof of doofblind zijn, plaatsvindt in de talen en met de communicatiemethoden en -middelen die het meest geschikt zijn voor de desbetreffende persoon en in een omgeving waarin hun cognitieve en sociale ontwikkeling worden geoptimaliseerd.

De algemene opmerking nr. 4 verduidelijkt dat:

- Aan blinde, dove of doofblinde leerlingen onderwijs moet worden verstrekt in de voor hen meest geschikte talen en communicatiemiddelen en -methoden en in een omgeving die de persoonlijke, academische en sociale ontwikkeling zowel binnen als buiten de formele schoolsetting maximaliseert.
- Leerlingen met communicatiebeperkingen de kans moeten krijgen zich uit te drukken en te leren met behulp van alternatieve of augmentatieve communicatie.
- Leerlingen met sociale communicatieproblemen moeten worden ondersteund door aanpassingen van de klasorganisatie, waaronder werken in tweetallen, peer tutoring, zitplaatsen dicht bij de leraar en het creëren van een gestructureerde en voorspelbare omgeving.

- Leerlingen met een verstandelijke beperking moeten concrete, observeerbare/visuele en gemakkelijk leesbare les- en leerstof krijgen in een veilige, rustige en gestructureerde leeromgeving, gericht op de capaciteiten die de leerlingen het best voorbereiden op een zelfstandig leven en een beroepscontext. De Staten moeten investeren in inclusieve interactieve klaslokalen waar gebruik wordt gemaakt van alternatieve onderwijsstrategieën en beoordelingsmethoden.¹⁹⁵

De Staten moeten investeren in de ontwikkeling van deskundigheid, technologie en diensten om de toegang tot passende technologie en alternatieve communicatiesystemen ter vergemakkelijking van het leren.¹⁹⁶

4.5.2. Stand van zaken in Vlaanderen

4.5.2.1. Regelgeving en beleid

Sinds vorig schooljaar kunnen scholen voor gewoon basisonderwijs een oprichtingsdossier indienen bij de Vlaamse Regering om een taalafdeling Nederlands-Vlaamse Gebarentaal op te starten. Op deze manier krijgt de Vlaamse Gebarentaal een volwaardige plaats binnen het GeO.¹⁹⁷ In deze afdelingen kunnen dove, slechthorende en horende leerlingen les krijgen in zowel het Nederlands als de Vlaamse Gebarentaal. Naast de minimumdoelen van het basisonderwijs gelden er ook minimumdoelen rond de Vlaamse Gebarentaal en de doven-cultuur.¹⁹⁸ De eerste taalafdelingen kunnen van start gaan vanaf het schooljaar 2025-2026. Twee scholen dienden een oprichtingsdossier in, maar zijn nog niet van start gegaan.

Voor het aanleren van andere praktische en sociale vaardigheden zoals braille, SMOG (spreken met ondersteuning van gebaren),... in het GeO moet er beroep worden gedaan op een leersteuncentrum. Er zijn maar drie leersteuncentra met specifieke expertise over visuele beperkingen (type 6) en auditieve beperkingen en spraak- en taalontwikkelingsstoornissen (type 7). De school kiest zelf bij welk algemeen leersteuncentrum ze zich aansluit. Het leersteuncentrum kiest vervolgens of zij structureel of ad hoc samenwerkt met een specifiek leersteuncentrum.¹⁹⁹

4.5.2.2. Data en praktijk

Tabel 7: Aantal leerlingen met een visuele of auditieve beperking naar onderwijsniveau en soort onderwijs (schooljaar 2024-2025)

De tabel bevat staafjes als visuele ondersteuning bij de cijfers.

Onderwijsniveau	Soort onderwijs	Aantal leerlingen met een visuele beperking	Aantal leerlingen met een auditieve beperking
BaO	BuO	107	165
	GeO	317	386
SO	BuO	296	126
	GeO	361	434

Bron: Departement Onderwijs en Vorming, bewerking Vlaams Mensenrechteninstituut

Tabel 7 toont de verdeling van leerlingen met een visuele of auditieve beperking naar onderwijsniveau en soort onderwijs voor schooljaar 2024-2025. Hieruit blijkt dat in het BaO een meerderheid van de leerlingen met een visuele (75%) en auditieve beperking (70%) les volgt in het GeO. In het secundair onderwijs is het beeld anders. Hoewel het aantal leerlingen met een visuele beperking in het GeO (361 leerlingen) nog steeds iets hoger ligt dan in het BuO (296 leerlingen), is de verdeling meer in evenwicht. Voor leerlingen met een auditieve beperking is het aandeel in het GeO aanzienlijk groter: 434 leerlingen tegenover 126 in het BuO. Dit betekent dat ongeveer 78% van de leerlingen met een auditieve beperking in het SO les volgt in het GeO.

Uit de meldingen die het Vlaams Mensenrechteninstituut ontvangt, blijkt dat het gebrek aan keuzevrijheid binnen de leersteuncentra drempels opwerpt voor het verkrijgen van de nodige begeleiding bij het aanleren van bepaalde sociale en praktische vaardigheden. Leerlingen en ouders hebben dus zelf geen rechtstreekse toegang tot de diensten van een specifiek leersteuncentrum, waardoor zij niet kunnen kiezen welke expertise ze nodig hebben.

Case

Elias is een leerling met een buitengewone intelligentie en een grote leergierigheid. Toch moeten zijn ouders al van bij zijn geboorte vechten voor zijn recht op degelijk onderwijs, omdat Elias volledig blind is. In het basisonderwijs ging hij naar het BuO, een type 6-school, voor kinderen met een visuele beperking. Maar zelfs daar ontbrak de nodige expertise: zijn ouders moesten hem zelf braille aanleren. Ze zijn zelfs meerdere keren moeten verhuizen om een school te vinden die Elias voldoende kon ondersteunen.

Uiteindelijk vonden ze een plek waar Elias echt kon openbloeien. Dankzij begeleiding van een gespecialiseerd ondersteuningscentrum voor slechtziende en blinde jongeren, met twee gedreven begeleiders, kreeg hij de juiste ondersteuning. Hierdoor haalde hij goede resultaten, en voelde zich goed.

Maar met de invoering van het nieuwe decreet over leersteun veranderde alles. De school moest de samenwerking met het gespecialiseerde centrum stopzetten en overschakelen naar een ander leersteuncentrum zonder ervaring met visuele beperkingen. Sindsdien krijgt Elias niet meer de ondersteuning die hij nodig heeft.

4.5.3. Conclusie

Sinds dit schooljaar is er de mogelijkheid om taalafdelingen Nederlands-Vlaamse Gebarentaal binnen het GeO op te richten, waar leerlingen zowel in het Nederlands als in de Vlaamse Gebarentaal les krijgen. Er zijn nog geen scholen hiermee van start gegaan. Voor het aanleren van andere praktische en sociale

vaardigheden binnen het GeO is echter ondersteuning van een leersteuncentrum nodig. De specifieke leersteuncentra met expertise in visuele en auditieve beperkingen, evenals in spraak- en taalontwikkelingsstoornissen, zijn beperkt. Bovendien hebben ouders en leerlingen geen vrije keuze in welke expertise en begeleiding zij nodig hebben.

4.6. Opleiding van leerkrachten

4.6.1. Verplichtingen in VN-Verdrag Handicap

Artikel 24, paragraaf 4 VN-Verdrag Handicap

De Staten nemen passende maatregelen om leerkrachten aan te stellen, met inbegrip van leerkrachten met een handicap, die zijn opgeleid voor gebarentaal en/of braille, en leidinggevend en medewerkers op te leiden die op alle niveaus van het onderwijs werkzaam zijn. Bij deze opleiding moeten de studenten worden getraind in het omgaan met personen met een handicap en het gebruik van de desbetreffende ondersteunende communicatie en andere methoden, middelen en vormen van en voor communicatie, onderwijstechnieken en materialen om personen met een handicap te ondersteunen.

Er is nood aan voldoende gekwalificeerd en geëngageerd schoolpersoneel om inclusief onderwijs mogelijk te maken.²⁰⁰ De algemene opmerking nr. 4 concretiseert dat de staten passende maatregelen moeten nemen, zoals:

- Het aanstellen van administratief, onderwijzend en ondersteunend personeel met de juiste vaardigheden om goed te kunnen werken in een inclusieve leeromgeving. Dit betekent ook kennis van gebarentaal, braille en met oriëntatie- en mobiliteitsvaardigheden.
- Zorgen dat alle leraren opgeleid worden in inclusief onderwijs, gebaseerd op het mensenrechtenmodel.
- Investeren in het aanwerven en verder opleiden van leraren met een handicap, onder meer door wettelijke of beleidsmatige obstakels weg te nemen en redelijke aanpassingen te voorzien zodat zij volwaardig als leraar kunnen meedoen.²⁰¹

4.6.2. Stand van zaken in Vlaanderen

4.6.2.1. Regelgeving en beleid

De Vlaamse Regering heeft de basiscompetenties voor leerkrachten vastgelegd. Verschillende van deze competenties, zoals lesgeven aan kinderen met specifieke onderwijsbehoeften en het afstemmen van het didactisch handelen op de noden van de lerende(n), vormen een belangrijke basis van inclusief onderwijs.²⁰³ Hoe lerarenopleidingen deze competenties in hun curriculum integreren en hoe zij de stages organiseren, behoort tot de autonomie van de instellingen. Voor studenten die zich verder willen specialiseren in het werken met leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften of in het BuO, bestaan er bijkomende opleidingen, zoals de bachelor na bachelor BuO en de bachelor na bachelor zorgverbreding en remediërend leren.²⁰⁴

Ook wat de nascholing doorheen de loopbaan betreft, is er veel autonomie voor de scholen. Scholen stellen jaarlijks een professionaliseringsplan op. De overheid stelt hiervoor middelen ter beschikking.²⁰⁵ Elke school organiseert structureel overleg met het CLB en de pedagogische begeleidingsdienst om gezamenlijk begeleidings- en professionaliseringsnoden te bepalen op het vlak van het beleid op leerlingenbegeleiding.²⁰⁶ De Vlaamse Regering kan de beleidsprioriteiten vaststellen voor de nascholingsinitiatieven die noodzakelijk zijn om de implementatie van onderwijshervormingen te ondersteunen.²⁰⁷ Op dit moment zijn er geen beleidsprioriteiten vastgelegd.²⁰⁸

Wat de aanwerving van personen met een handicap betreft, bepaalt het decreet van 8 mei 2002 betreffende de evenredige arbeidsparticipatie dat het Vlaams werkgelegenheidsbeleid, waaronder ook het onderwijs-personeel valt, moet worden georganiseerd volgens de principes van evenredige participatie en gelijke kansen. Dit houdt in dat de arbeidsmarkt een weerspiegeling moet zijn van de beroepsbevolking, dat de deelname van kansengroepen gewaarborgd wordt en dat elke vorm van directe of indirecte discriminatie of intimidatie uitgesloten is.²⁰⁹ Voor de Vlaamse overheid werd een uitvoeringsbesluit uitgewerkt²¹⁰, maar niet voor het onderwijspersoneel. Evenmin is er sprake van positieve acties om personeelsleden met een handicap aan te werven.²¹¹

4.6.2.2. Data en praktijk

De Vlaamse overheid beschikt niet over gegevens waaruit blijkt hoeveel leerkrachten zijn opgeleid in inclusief onderwijs en hoeveel gecertificeerde gebarentolken werkzaam zijn in het onderwijs. Evenmin vindt er monitoring

plaats van het aantal leerkrachten met een handicap. Uit de meldingen die het Vlaams Mensenrechteninstituut ontvangt, blijkt dat de personen met een handicap vaak drempels ondervinden om te werken binnen onderwijs.

Case

Jef is doof en gebruikt de Vlaamse gebarentaal. Het beroep doen op een tolk VGT is beperkt tot maximaal 30% van de werktijd. Dit schiet ruimschoots tekort voor het functioneren als leerkracht.

Emma heeft een handicap waardoor zij beperkte energie heeft. Zij vraagt als redelijke aanpassing om geen bewakingsopdrachten te moeten doen zodat ze alle energie overhoudt voor het klasgebeuren. De school weigert dit omdat ze zegt door zo'n vrijstelling onvoldoende personeel te hebben. Tegelijkertijd weigert de school beroep te doen op ondersteuning door individueel maatwerk.

4.6.3. Conclusie

Hoewel de basiscompetenties voor alle leerkrachten een belangrijk fundament vormen voor inclusief onderwijs, moeten leerkrachten die zich willen verdiepen in het omgaan met personen met een handicap bijkomende opleidingen volgen. Het VN-Verdrag Handicap vereist notwithstanding dat alle studenten getraind worden in het

omgaan met personen met een handicap. De nascholing van leerkrachten valt bovendien onder de autonomie van de school, zonder dat er duidelijke beleidsprioriteiten zijn vastgelegd. Tot slot heeft de overheid nog geen concrete stappen ondernomen om de gelijkwaardige participatie van personen met een handicap binnen het onderwijspersoneel te realiseren.

5. Conclusie en aanbevelingen

Het Vlaams onderwijs staat voor grote uitdagingen. Leerkrachten en schoolteams zetten zich dagelijks in om kwaliteitsvol onderwijs te bieden, vaak onder toenevende druk en in complexe omstandigheden. Van hen wordt verwacht dat ze inspelen op een steeds diversere klascontext, met uiteenlopende noden, talenten en achtergronden. Tegelijk kampt het onderwijs met een aanzienlijk lerarentekort en zorgen de dalende leerprestaties voor bijkomende bezorgdheid. De toenemende diversiteit aan ondersteuningsnoden kan niet zonder meer door scholen alleen worden opgevangen. Zij hebben nood aan een sterke structurele omkadering en een doordacht, krachtig beleid.

Inclusief onderwijs is daarbij niet enkel een verplichting waartoe Vlaanderen zich in 2009 heeft verbonden, maar volgens het Vlaams Mensenrechteninstituut ook een wezenlijk deel van de oplossing voor de uitdagingen waarmee het onderwijs vandaag wordt geconfronteerd.

Hoewel Vlaanderen de afgelopen jaren stappen heeft gezet richting een meer inclusief onderwijssysteem, blijkt uit deze monitoring dat de realisatie van het recht op inclusief onderwijs in de praktijk nog onvoldoende is gegarandeerd. De goedkeuring van de visie-nota en de consultatienota over de evolutie naar een inclusiever onderwijs zijn belangrijke beleidsinitiatieven. Toch is verdere concretisering en implementatie noodzakelijk. Aangezien het VN-Verdrag Handicap al sinds 2009 van kracht is in Vlaanderen, is het van belang dat deze beleidsinspanningen ook daadwerkelijk uitmonden in de realisatie van een inclusief onderwijssysteem zoals het Verdrag dat vereist.

Beleidsinitiatieven zoals het M-decreet en het decreet over leersteun richtten zich voornamelijk op een betere verankering van redelijke aanpassingen en ondersteuning binnen het GeO. Ook op dit vlak blijven aanzienlijke knelpunten bestaan. Het beleidskader rond redelijke aanpassingen is onduidelijk en onvoldoende ingebed in de schoolpraktijk. Het decreet over leersteun leidt bovendien tot een concentratie van mensen, middelen en expertise in externe leersteuncentra, zonder te zorgen voor een structurele en multidisciplinaire ondersteuning binnen de scholen zelf. Leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften moeten zich tot deze leersteuncentra wenden om praktische en sociale vaardigheden aan te leren, zonder vrije keuze in de expertise of begeleiding waarop zij een beroep doen.

In de praktijk blijft het onderwijssysteem sterk gekenmerkt door segregatie en eerder vormgegeven volgens het integratieprincipe en medische model. Op basis van het inschrijvingsrecht beslissen individuele scholen of een

leerling past binnen hun school, waardoor inclusie afhankelijk blijft van de bereidheid en draagkracht van individuele scholen en van hun beoordeling van de proportionaliteit van aanpassingen. Leerlingen met een IAC- of OV4-verslag, die formeel de keuze hebben tussen GeO en BuO, maken in de praktijk vaak de overstap naar het BuO. Dit gebeurt niet alleen omdat het GeO onvoldoende ondersteuning kan bieden, maar ook omdat scholen de wettelijke mogelijkheid hebben om deze leerlingen te weigeren.

Leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften ondervinden daarnaast drempels in de toegang tot GeO. In bijzonder blijft de toegankelijkheid problematisch. Er bestaat geen specifieke onderwijsregelgeving inzake de toegankelijkheid van infrastructuur, informatie- en communicatiemiddelen en leermateriaal, noch een globaal plan om alle schoolinfrastructuur toegankelijk te maken. De principes van Universal Design for Learning zijn nog onvoldoende geïmplementeerd. Ook op het vlak van leerkrachten en ondersteunend personeel ontbreekt een samenhangend beleid: er zijn onvoldoende maatregelen om alle personeelsleden op te leiden in de principes van inclusief onderwijs en om personen met een handicap binnen het onderwijspersoneel aan te werven.

Bovendien is er een groot gebrek aan monitoring. Er zijn onvoldoende gegevens beschikbaar om te beoordelen of de huidige regelgeving wordt nageleefd en welke effecten ze op het terrein resorteert. Ten slotte is de regelgeving bijzonder complex en weinig transparant, zowel voor leerlingen en ouders als voor scholen. Leerlingen en ouders zijn vaak onvoldoende op de hoogte van hun rechten en weten niet altijd waar ze terecht kunnen voor bijkomende informatie of ondersteuning. Een duidelijke strategie, een afdwingbaar rechtskader en effectieve monitoring zijn noodzakelijk om de overgang naar werkelijk inclusief onderwijs mogelijk te maken.

Daarom formuleert het Vlaams Mensenrechteninstituut de volgende aanbevelingen voor beleid:

1. Versterk de implementatie van de strategie voor inclusief onderwijs

- Bouw verder op de visienota en consultatienota en vertaal deze beleidsinitiatieven naar concrete maatregelen op het terrein. Voor een uitgebreide analyse van de consultatienota verwijzen we naar het advies van het Vlaams Mensenrechteninstituut.

Lees hier het advies van het Vlaams Mensenrechteninstituut over de consultatienota over de evolutie naar scholen voor iedereen.

vmri.be/advies-consultatienota-scholen

2. Hanteer het mensenrechtelijk model van personen met een handicap

- Doorbreek de huidige praktijk waarbij een medische diagnose nog steeds de toegangspoort vormt tot ondersteuning, redelijke aanpassingen en financiering. De aard van ondersteuning en expertise wordt te vaak bepaald door het type handicap, wat leidt tot etikettering en medicalisering van leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften. Stap af van deze benadering en evolueer naar een mensenrechtenbenadering van de leerling van specifieke onderwijsbehoeften, waarin de individuele onderwijs- en ondersteuningsbehoeften van elke leerling centraal staan.
- Focus op de leerling en zijn onderwijsomgeving: analyseer welke drempels een leerling ervaart in het leren en participeren, en werk vanuit die analyse aan passende oplossingen. Dit moet doorwerking krijgen in de onderwijspraktijk, maar ook in het onderwijssysteem (afstappen van de types).

3. Creëer voldoende bewustwording rond inclusief onderwijs

Hoewel inclusief onderwijs steeds meer aandacht krijgt in de samenleving, blijft het maatschappelijk draagvlak voorlopig beperkt. Er bestaan nog hardnekkige stigma's en vooroordelen, en velen vrezen ten onrechte dat inclusief onderwijs zou leiden tot een daling van de onderwijskwaliteit. De invoering van het M-decreet heeft bovendien een grote druk gelegd op het onderwijspersoneel, zonder voldoende omkadering en begeleidende maatregelen.

- Het is aan het beleid om inclusief onderwijs actief te promoten bij het onderwijsveld, alle leerlingen, ouders van alle leerlingen en de bredere samenleving. Zet actief in op bewustwording van inclusief onderwijs als een fundamenteel mensenrecht dat de waardigheid en het potentieel van alle leerlingen erkent.
- Richt communicatie en beleid op het bestrijden van negatieve houdingen en lage verwachtingen en maak inspirerende praktijkvoorbeelden en succesverhalen zichtbaar.
- Toon daarbij duidelijk aan dat inclusief onderwijs kwaliteitsvol onderwijs is.

4. Verduidelijk en versterk het kader voor redelijke aanpassingen

- Zorg ervoor dat het regelgevend kader voor redelijke aanpassingen zoals vastgelegd in het Gelijkekansendecreet op een transparante wijze doorwerking heeft in het onderwijsbeleid en praktijk. Maak daarbij een helder onderscheid tussen de uitzonderingen op het inschrijvingsrecht en het recht op redelijke aanpassingen.
- Ontwikkel een duidelijk proces voor de aanvraag en uitvoering van redelijke aanpassingen met korte termijnen afgestemd op de onderwijscontext, dat uitgaat van een open dialoog, met aanpassingen op maat en zonder vereiste van een medische diagnose. Binnen de groep van leerlingen met een bepaalde beperking is er een grote diversiteit, dus is het belangrijk om steeds de noden van de leerling centraal te stellen. Voer daarbij ook de verplichting in om een weigering schriftelijk mee te delen, met vermelding van de redenen voor de afwijzing en duidelijke informatie over waar leerlingen of ouders terecht kunnen als zij het niet eens zijn met die beslissing.
- Zorg ervoor dat scholen en CLB's leerlingen en ouders actief informeren over hun recht op redelijke aanpassingen.
- Zorg ervoor dat de aanpassingen voldoende afdwingbaar zijn en dat leerlingen niet afhankelijk zijn van individuele leerkrachten voor de uitvoering van hun aanpassingen.
- Zet een onafhankelijk systeem op dat de effectiviteit van redelijke aanpassingen evalueert.
- Voorzie een systematische monitoring zodat de toepassing van redelijke aanpassingen en de resultaten hiervan vanuit het beleid kunnen worden opgevolgd.

5. Zorg voor voldoende ondersteuning binnen het GeO

Om te garanderen dat alle scholen gelijke ondersteuning kunnen bieden aan alle leerlingen, is een geleidelijke overgang naar één inclusief onderwijssysteem noodzakelijk.

- In afwachting van de realisering van de systeemverandering naar inclusief onderwijs moet er voldoende aandacht zijn voor ondersteuning in de scholen die nog geen 'scholen voor iedereen'/inclusieve scholen zijn.
- De drempels die er zijn voor individuele leerlingen moeten worden weggenomen, eventueel door beroep te doen op expertise uit een andere school of van andere actoren.
- Maak ondersteuning vanuit welzijn en gezondheid mogelijk in de school: revalidatie, wegwerken pab-wachlijsten, ...

6. Volg weigeringen van inschrijvingen strikt op en schaf op termijn de afwijzingsclausule af

- In het kader van de overgang naar één inclusief onderwijssysteem moet de afwijzingsclausule voor leerlingen met een IAC- of OV4-verslag op termijn worden afgeschaft.
- In afwachting van die afschaffing is het essentieel dat weigeringen van inschrijvingen en de motivering van die weigeringen nauwgezet worden opgevolgd door het beleid. Dit houdt in dat scholen verplicht worden om elke weigering te melden, en dat ouders en leerlingen eveneens de mogelijkheid krijgen om weigeringen te registreren, ook zonder verdere procedurele stappen te willen nemen.
- Een transparant opvolgingssysteem is noodzakelijk om de evolutie richting inclusief onderwijs te monitoren en uitsluiting te voorkomen.

7. Stel bindende toegankelijkheidsnormen vast voor alle onderwijsomgevingen en voorzie hiervoor voldoende overheidsmiddelen

Een toegankelijke infrastructuur vormt een basisvoorwaarde voor inclusief onderwijs.

- Stel duidelijke en afdwingbare toegankelijkheidsnormen op voor alle onderwijsomgevingen.
- Houd binnen de subsidiering van schoolinfrastructuur strikt toezicht op de naleving van deze normen, ondersteund door een efficiënt controlemechanisme.
- Leg een concreet tijdschema vast voor het stapsgewijs toegankelijk maken van alle bestaande schoolgebouwen en voorzie voldoende overheidsmiddelen.
- Voorzie middelen om acute toegankelijkheidsproblemen te remediëren via het systeem van redelijke aanpassingen.

8. Informeer ouders en leerlingen over hun rechten en biedt hen effectieve rechtsmiddelen aan

Ouders en leerlingen die kiezen voor inclusief onderwijs staan er vaak alleen voor en voeren vaak een lange strijd voor een plek voor hun kind.

- Informeer ouders en leerlingen voldoende over hun rechten en hun recht op inclusief onderwijs.
- Zorg voor meer bekendheid van de beschikbare rechtsmiddelen en versterk hun efficiëntie en slagkracht, bijvoorbeeld door bindende oordelen mogelijk te maken.
- Geef ouders en leerlingen ook de mogelijkheid om zaken te melden, ook al willen ze niet langer een oplossing voor de concrete situatie.

9. Investeer in voldoende en goed opgeleid onderwijs- en ondersteunend personeel

- Zorg voor voldoende gekwalificeerd onderwijzend en ondersteunend personeel dat over de nodige kennis en vaardigheden beschikt om inclusief onderwijs in de praktijk te brengen.
- Integreer specialisaties zoals zorgverbreding en remediërend leren en lesgeven in het BuO in de basisopleiding.
- Maak van inclusief onderwijs een beleidsprioriteit voor de nascholing. Dit betekent dat er aandacht moet besteed worden aan: inclusieve onderwijspedagogiek, de mensenrechtenbenadering van handicap onder het VN-Verdrag Handicap, toegankelijkheid (in alle dimensies) van klaslokalen en schoolomgevingen, het verzekeren van redelijke aanpassingen, het gebruik van aanvullende en alternatieve communicatievormen, hulpmiddelen, onderwijstechnieken en materialen om leerlingen met een handicap te ondersteunen.
- Neem maatregelen om voldoende personeel met een handicap aan te werven.

10. Ontwikkel een monitoringsysteem voor inclusief onderwijs

Monitoring speelt een cruciale rol bij de uitvoering en opvolging van beleid. Het maakt knelpunten zichtbaar en biedt beleidsmakers waardevolle inzichten om tijdig bij te sturen.

- Volg de naleving van de regelgeving rond inclusief onderwijs op via een structureel monitoringsysteem. In het bijzonder beveelt het Vlaams Mensenrechteninstituut aan om ook monitoring te voorzien op de volgende punten:
  - het aantal leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften
  - de toekenning en weigering van redelijke aanpassingen
  - het aantal leerlingen dat geen schoolplek vindt
  - het aantal weigeringen en de redenen daarvoor
  - de toegankelijkheid van de infrastructuur en van websites en mobiele applicaties
  - het aantal leerkrachten met een opleiding in inclusief onderwijs
  - het aantal leerkrachten met een handicap
- Ontwikkel specifieke indicatoren die de voortgang richting inclusief onderwijs in kaart brengen. Dit omvat de ontwikkeling van structuur-, proces- en resultaatindicatoren, aangevuld met duidelijke benchmarks en meetbare doelstellingen voor elke indicator.
- Verzamel betrouwbare, gedifferentieerde en uitgesplitste gegevens, zodat beleid, plannen en programma's kunnen worden onderbouwd.

6. Woordenlijst

- **CG-verslag:** verslag gemeenschappelijk curriculum: dit wordt opgemaakt door het CLB voor leerlingen voor wie extra ondersteuning nodig is om het gemeenschappelijk curriculum te kunnen volgen.
- **CLB:** centrum voor leerlingenbegeleiding.
- **KIO:** kleuteronderwijs.
- **BaO:** basisonderwijs.
- **BuBaO:** buitengewoon basisonderwijs
- **BuO:** buitengewoon onderwijs
- **BuSO:** buitengewoon secundair onderwijs
- **GeBaO:** gewoon basisonderwijs
- **GeO:** gewoon onderwijs
- **GeSO:** gewoon secundair onderwijs
- **IAC:** individueel aangepast curriculum
- **IAC-verslag:** verslag individueel aangepast curriculum: dit wordt opgemaakt door het CLB voor leerlingen voor wie het gemeenschappelijk curriculum, zelfs na redelijke aanpassingen en extra ondersteuning niet haalbaar is. Met dit verslag kan de leerling een individueel aangepast curriculum m.a.w. een leerprogramma op maat volgen.
- **OV4-verslag:** verslag opleidingsvorm 4: dit wordt opgemaakt door het CLB voor leerlingen die nood hebben aan intensieve ondersteuning en speciale aanpassingen nodig hebben om het gemeenschappelijk curriculum in het secundair onderwijs te kunnen blijven volgen.
- **SO:** secundair onderwijs
- **VN-Verdrag Handicap:** VN-verdrag voor de rechten van personen met een handicap
- **VN-Comité Handicap:** VN-Comité voor de Rechten van Personen met een Handicap

7. Appendix

Tabel A1: Aantal leerlingen naar type en opleidingsvorm (schooljaar 2024-2025)

	BA	2	3	4	6	7	9
BaO	19.593	5.154	9.363	3.654	412	9.203	13.663
N.v.t.	4.965	18	7.326	2.466	296	3.776	9.915
OV1	1	3.606	286	771	240	77	1.358
OV2	0	2.108	139	117	10	57	640
OV3	8.021	1	929	74	4	196	2.095
OV4	26	1	686	308	70	62	5.746

Bron: Departement Onderwijs en Vorming

Tabel A2: Aantal leerlingen met een GC-verslag naar type en opleidingsvorm en verhouding tot opleidingsvorm-typecluster (schooljaar 2024-2025)

	BA	2	3	4	6	7	9
BaO	6.776 (35%)	132 (3%)	7.805 (83%)	2.691 (74%)	295 (72%)	7.800 (85%)	6.823 (50%)
N.v.t.	4.958 (100%)	14 (78%)	7.326 (100%)	2.466 (100%)	294 (99%)	3.776 (100%)	9.913 (100%)
OV1	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)
OV2	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)
OV3	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)
OV4	15 (58%)	0 (0%)	14 (2%)	32 (10%)	4 (6%)	15 (24%)	54 (1%)

Bron: Departement Onderwijs en Vorming, bewerking Vlaams Mensenrechteninstituut

Tabel A3: Aantal leerlingen met een IAC-verslag naar type en opleidingsvorm en verhouding tot opleidingsvorm-typecluster (schooljaar 2024-2025)

	BA	2	3	4	6	7	9
BaO	12.817 (65%)	5.022 (97%)	1.558 (17%)	963 (26%)	117 (28%)	1.403 (15%)	6.840 (50%)
N.v.t.	7 (0,1%)	4 (22%)	0 (0%)	0 (0%)	2 (1%)	0 (0%)	2 (0,02%)
OV1	1 (100%)	3.606 (100%)	286 (100%)	771 (100%)	240 (100%)	77 (100%)	1.358 (100%)
OV2	0 (100%)	2.108 (100%)	139 (100%)	117 (100%)	10 (100%)	57 (100%)	640 (100%)
OV3	8.021 (100%)	1 (100%)	929 (100%)	74 (100%)	4 (100%)	196 (100%)	2.095 (100%)
OV4	11 (42%)	1 (100%)	442 (64%)	212 (69%)	42 (60%)	30 (48%)	3.997 (70%)

Bron: Departement Onderwijs en Vorming, bewerking Vlaams Mensenrechteninstituut

Tabel A4: Aantal leerlingen met een OV4-verslag naar type en opleidingsvorm en verhouding tot opleidingsvorm-typecluster (schooljaar 2024-2025)

	BA	2	3	4	6	7	9
BaO	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)
N.v.t.	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)
OV1	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)
OV2	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)
OV3	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)
OV4	0 (0%)	0 (0%)	230 (34%)	64 (21%)	24 (34%)	17 (27%)	1.695 (29%)

Bron: Departement Onderwijs en Vorming, bewerking Vlaams Mensenrechteninstituut

Tabel A5: Aantal leerlingen met een IAC- of OV4-verslag in het GeO naar type en opleidingsvorm en verhouding tot opleidingsvorm-typecluster (schooljaar 2024-2025)

	BA	2	3	4	6	7	9
BaO	1.175 (9%)	432 (9%)	39 (3%)	102 (11%)	18 (15%)	250 (18%)	186 (3%)
N.v.t.	7 (100%)	4 (100%)	0 (0%)	0 (0%)	2 (100%)	0 (0%)	2 (100%)
OV1	1 (100%)	7 (0,2%)	8 (3%)	5 (1%)	1 (0,4%)	1 (1%)	15 (1%)
OV2	0 (0%)	39 (2%)	1 (1%)	2 (2%)	1 (10%)	1 (2%)	7 (1%)
OV3	877 (11%)	1 (100%)	107 (12%)	12 (16%)	2 (50%)	19 (10%)	83 (4%)
OV4	11 (100%)	1 (100%)	156 (23%)	37 (13%)	29 (44%)	17 (36%)	630 (11%)

Bron: Departement Onderwijs en Vorming, bewerking Vlaams Mensenrechteninstituut

Tabel A6: Aantal leerlingen die overstapten van het BuO naar het GeO naar type en opleidingsvorm en verhouding tot opleidingsvorm-typecluster (schooljaar 2024-2025)

	BA	2	3	4	6	7	9
BaO	75 (1%)	12 (0,3%)	19 (1%)	7 (1%)	1 (1%)	26 (2%)	48 (1%)
N.v.t.	1.269 (100%)	3 (100%)	191 (100%)	27 (100%)	3 (100%)	116 (100%)	469 (100%)
OV1	0 (0%)	0 (0%)	6 (2%)	1 (0,1%)	0 (0%)	0 (0%)	3 (0,2%)
OV2	0 (0%)	9 (0,4%)	0 (0%)	0 (0%)	1 (10%)	1 (2%)	1 (0,2%)
OV3	358 (5%)	0 (0%)	56 (7%)	1 (2%)	0 (0%)	7 (4%)	38 (2%)
OV4	0 (0%)	0 (0%)	85 (17%)	11 (5%)	2 (6%)	9 (26%)	358 (8%)

Bron: Departement Onderwijs en Vorming, bewerking Vlaams Mensenrechteninstituut

8. Eindnoten

1. Voor een meer uitvoerige beschrijving van het VN-monitoringskader voor mensenrechten, zie volgende publicaties:
  - [Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights, Monitoring the Convention on the Rights of Persons with Disabilities: Guidance for Human Rights Monitors. New York and Geneva: United Nations, 2010.](#)
  - [Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights, Frequently Asked Questions on the Human Rights Indicators on the CRPD. New York and Geneva: United Nations, 2020.](#)
  - [Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights, Implementing the Rights of Persons with Disabilities - the Role of Independent Monitoring Frameworks: Practical Guide. New York and Geneva: United Nations, 2023.](#)
  - [European Union Agency for Fundamental Rights \(FRA\), Implementing the UN Convention on the Rights of Persons with Disabilities: Human rights indicators — Guidance for independent national monitoring frameworks, Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2023.](#)
2. Onder meer [OBPWO 22.01 realiseren van onderwijs op maat en meer inclusief onderwijs: onderzoek naar kwaliteitsvolle samenwerking tussen het gewoon en buitengewoon onderwijs, 31 oktober 2023; Verslag van het Rekenhof aan het Vlaams Parlement, Buitengewoon onderwijs: toegang en uitstroom, Brussel, september 2024; Onderwijsspiegel jaarlijks rapport van de onderwijsinspectie 2025.](#)
3. [Algemene opmerking nr. 4 \(2016\) over het recht op inclusief onderwijs van het VN-Comité voor de rechten van personen met een handicap over de uitvoering van het Verdrag inzake de Rechten van Personen met een Handicap.](#)
4. Europees Hof voor de Rechten van de Mens 23 februari 2016, nr. 51500/08, [Çam t. Turkije](#), § 53-54 en 64-67; 8 november 2016, nr. 77023/12, [Sanlısoy t. Turkije](#), §57-59 en 60-61; 30 januari 2018 nr. 23065/12, [Enver Şahin t. Turkije](#) § 60, 62 en 67; 18 december 2018, nr. 2282/17, [Dupin t. Frankrijk](#), §26-27; 25 juni 2019, nr. 289/14, [Stoian t. Roemenië](#), §98, 102-103 en 109; 10 december 2020, nr. 59751/15, [G.L. t. Italië](#), §52-53 en 62-63.
5. Europees Comité voor Sociale Rechten 16 oktober 2017, nr. 109/2014, [Mental Disability Advocacy Center \(MDAC\) t. Belgium](#), §61 en 72, 104-105; 11 september 2013, nr. 81/2012 [European Action of the Disabled \(AEH\) v. France](#), §75, 78 en 81; 9 september 2020, nr. 141/2017, [International Federation for Human Rights \(FIDH\) and Inclusion Europe t. België](#), §167, 170-173; 3 juni 2008, nr. 41/2007, [Mental Disability Advocacy Center \(MDAC\) t. Bulgarië](#), §37.

6. [Algemene opmerking nr. 9 \(2006\), De rechten van kinderen met een handicap van het VN-Comité voor de rechten van kinderen over de uitvoering van het Verdrag inzake Kinderrechten, §66-67; Concluding observations on the combined fifth and sixth periodic reports of Belgium, Committee on the Rights of the Child, 28 februari 2019.](#)
7. [Algemene opmerking nr. 4 \(2016\) over het recht op inclusief onderwijs van het VN-Comité voor de rechten van personen met een handicap over de uitvoering van het Verdrag inzake de Rechten van Personen met een Handicap, §10.](#)
8. [Algemene opmerking nr. 4 \(2016\) over het recht op inclusief onderwijs van het VN-Comité voor de rechten van personen met een handicap over de uitvoering van het Verdrag inzake de Rechten van Personen met een Handicap, §10.](#)
9. [Algemene opmerking nr. 4 \(2016\) over het recht op inclusief onderwijs van het VN-Comité voor de rechten van personen met een handicap over de uitvoering van het Verdrag inzake de Rechten van Personen met een Handicap, §12.](#)
10. [Algemene opmerking nr. 4 \(2016\) over het recht op inclusief onderwijs van het VN-Comité voor de rechten van personen met een handicap over de uitvoering van het Verdrag inzake de Rechten van Personen met een Handicap, §12.](#)
11. [Algemene opmerking nr. 4 \(2016\) over het recht op inclusief onderwijs van het VN-Comité voor de rechten van personen met een handicap over de uitvoering van het Verdrag inzake de Rechten van Personen met een Handicap, §11.](#)
12. [Algemene opmerking nr. 4 \(2016\) over het recht op inclusief onderwijs van het VN-Comité voor de rechten van personen met een handicap over de uitvoering van het Verdrag inzake de Rechten van Personen met een Handicap, §11.](#)
13. Artikel 4, paragraaf 2, [Verdrag van 13 december 2006 van de Verenigde Naties inzake de rechten van personen met een handicap; Algemene opmerking nr. 4 \(2016\) over het recht op inclusief onderwijs van het VN-Comité voor de rechten van personen met een handicap over de uitvoering van het Verdrag inzake de Rechten van Personen met een Handicap, §31 en 40.](#)
14. [Algemene opmerking nr. 4 \(2016\) over het recht op inclusief onderwijs van het VN-Comité voor de rechten van personen met een handicap over de uitvoering van het Verdrag inzake de Rechten van Personen met een Handicap, §41.](#)
15. [Algemene opmerking nr. 6 \(2018\) over gelijkheid en non-discriminatie van het VN-Comité voor de rechten van personen met een handicap over de uitvoering van het Verdrag inzake de Rechten van Personen met een Handicap, §8-9.](#)
16. [Slotopmerkingen over het gecombineerde tweede en derde periodieke rapport van België van het VN-Comité voor de rechten van personen met een handicap, 30 september 2024.](#)
17. [Slotopmerkingen over het gecombineerde tweede en derde periodieke rapport van België van het VN-Comité voor de rechten van personen met een handicap, 30 september 2024.](#)

18. [Algemene opmerking nr. 4 \(2016\) over het recht op inclusief onderwijs](#) van het VN-Comité voor de rechten van personen met een handicap over de uitvoering van het Verdrag inzake de Rechten van Personen met een Handicap, §40-42 en 61-63.
19. [Algemene opmerking nr. 4 \(2016\) over het recht op inclusief onderwijs](#) van het VN-Comité voor de rechten van personen met een handicap over de uitvoering van het Verdrag inzake de Rechten van Personen met een Handicap, §40.
20. [Algemene opmerking nr. 4 \(2016\) over het recht op inclusief onderwijs](#) van het VN-Comité voor de rechten van personen met een handicap over de uitvoering van het Verdrag inzake de Rechten van Personen met een Handicap, §69-70.
21. [Algemene opmerking nr. 4 \(2016\) over het recht op inclusief onderwijs](#) van het VN-Comité voor de rechten van personen met een handicap over de uitvoering van het Verdrag inzake de Rechten van Personen met een Handicap, §75 en 68.
22. [Wet van 6 juli 1970 op het buitengewoon onderwijs](#)
23. Art. 8-9 [Decreet basisonderwijs](#).
24. Art. 10 [Decreet basisonderwijs](#); Art. 259 [Codex Secundair Onderwijs](#).
25. Art. 259 [Codex Secundair Onderwijs](#); [Omszending nr. SO/2011/03/BuSO van 15/08/2011 Structuur en organisatie van het buitengewoon secundair onderwijs](#).
26. [Decreet betreffende maatregelen voor leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften](#).
27. [Decreet over leersteun](#).
28. [Ontwerp van decreet betreffende maatregelen voor leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften](#), Parl. St. Vlaams Parlement, 2013-2014, nr. 2290-1, p.16-17; [Ontwerp van decreet over leersteun](#), Parl. St. Vlaams Parlement, 2022-2023, nr. 1634/1, p.3.
29. Art. 58, §3 [Decreet over leersteun](#).
30. [Advies over evolutie naar inclusief onderwijs van de onafhankelijke Commissie Inclusief Onderwijs, 2024](#).
31. [Verslag van het Rekenhof aan het Vlaams Parlement, Buitengewoon onderwijs: toegang en uitstroom, Brussel, september 2024](#).
32. [Vlaams Regeerakkoord 2024-2029. Samen werken aan een warm en welvend Vlaanderen van de Vlaamse Regering, 2024](#); [Regeerakkoord 2019-2024 van de Vlaamse Regering, 2019](#).
33. [Visienota 'Stappenplan richting een inclusiever onderwijs' van de Vlaamse Regering, 4 april 2025, VR 20250404 DOC.0263-1](#).
34. [Visienota 'Stappenplan richting een inclusiever onderwijs' van de Vlaamse Regering, 4 april 2025, VR 20250404 DOC.0263-1](#).
35. [Consultatienota over de evolutie naar scholen voor iedereen van de Vlaamse Regering, 28 november 2025, VR 20252811 MED.0485-1](#).

36. [Consultatienota over de evolutie naar scholen voor iedereen van de Vlaamse Regering, 28 november 2025, VR 20252811 MED.0485-1.](#)
37. Zie <https://data-onderwijs.vlaanderen.be/documenten/bestanden/STJB-33-budget-2324.xlsx>
38. [OBPWO 22.01 realiseren van onderwijs op maat en meer inclusief onderwijs: onderzoek naar kwaliteitsvolle samenwerking tussen het gewoon en buitengewoon onderwijs, 31 oktober 2023.](#)
39. [OBPWO 22.01 realiseren van onderwijs op maat en meer inclusief onderwijs: onderzoek naar kwaliteitsvolle samenwerking tussen het gewoon en buitengewoon onderwijs, 31 oktober 2023](#), citaat uit het onderzoek: “Op het moment van de bevraging (schooljaar 2022-2023) gaven 45 van de deelnemende scholen (30 scholen BuBaO en 15 scholen BuSO) aan dat ze momenteel niet samenwerken met een GeO-school. Dit komt neer op 41% (of 4 op 10) van de scholen die de survey invulden. Bijna 22% (of 1 op de 4) van de scholen heeft nog nooit met een GeO-school samengewerkt en was dit op het moment van de bevraging ook niet van plan om te doen. Vooral minder intensieve vormen van samenwerking Ongeveer 1 op de 3 scholen zet in op een van de minder intensieve samenwerkingsvormen. Het gaat daarbij vooral over het delen van kennis en expertise (35% van de scholen), het delen van infrastructuur en materiaal (32%), en het samenbrengen van leerlingen uit BuO en GeO (31%). Veel minder frequent zetten scholen in op de andere samenwerkingsvormen: 19% van de scholen maakt deeltijdse lesbijwoningen in het GeO mogelijk (of omgekeerd) en 16% van de scholen geeft aan een klas voor BuO op een campus van GeO in te richten. Respectievelijk 11% en 8% van de scholen zet in op een intensieve samenwerking op school- of klasniveau.”
40. [OVSG | Vijf krachtlijnen inclusief onderwijs; GO! Memorandum 2024-2029; Dialoognota](#)
41. Zie o.a. [beslissing over Buitengewoon onderwijs: programmaties nieuwe types en oprichting nieuwe scholen van de Vlaamse Regering, 17 mei 2024](#); [beslissing over Programmaties en nieuwe scholen buitengewoon onderwijs van de Vlaamse Regering, 21 april 2023.](#)
42. Artikel 2 en 5 [Verdrag van 13 december 2006 van de Verenigde Naties inzake de rechten van personen met een handicap; Algemene opmerking nr. 6 \(2018\) over gelijkheid en non-discriminatie](#) van het VN-Comité voor de rechten van personen met een handicap over de uitvoering van het Verdrag inzake de Rechten van Personen met een Handicap, §25.
43. Artikel 2 en 5 [Verdrag van 13 december 2006 van de Verenigde Naties inzake de rechten van personen met een handicap; Algemene opmerking nr. 6 \(2018\) over gelijkheid en non-discriminatie](#) van het VN-Comité voor de rechten van personen met een handicap over de uitvoering van het Verdrag inzake de Rechten van Personen met een Handicap, §25.
44. Zie artikel 19 [Gelijkekansendecreet; Algemene opmerking nr. 6 \(2018\) over gelijkheid en non-discriminatie](#) van het VN-Comité voor de rechten van personen met een handicap over de uitvoering van het Verdrag inzake de Rechten van Personen met een Handicap, §25-26.

45. [Algemene opmerking nr. 5 \(2017\) over zelfstandig wonen en deel uitmaken van de maatschappij](#) van het VN-Comité voor de rechten van personen met een handicap over de uitvoering van het Verdrag inzake de Rechten van Personen met een Handicap, §30.
46. [Algemene opmerking nr. 4 \(2016\) over het recht op inclusief onderwijs](#) van het VN-Comité voor de rechten van personen met een handicap over de uitvoering van het Verdrag inzake de Rechten van Personen met een Handicap, §30; [Algemene opmerking nr. 6 \(2018\) over gelijkheid en non-discriminatie](#) van het VN-Comité voor de rechten van personen met een handicap over de uitvoering van het Verdrag inzake de Rechten van Personen met een Handicap, §24 en 26.
47. [Algemene opmerking nr. 4 \(2016\) over het recht op inclusief onderwijs](#) van het VN-Comité voor de rechten van personen met een handicap over de uitvoering van het Verdrag inzake de Rechten van Personen met een Handicap, §28 en 31.
48. [Algemene opmerking nr. 4 \(2016\) over het recht op inclusief onderwijs](#) van het VN-Comité voor de rechten van personen met een handicap over de uitvoering van het Verdrag inzake de Rechten van Personen met een Handicap, §32.
49. [Algemene opmerking nr. 4 \(2016\) over het recht op inclusief onderwijs](#) van het VN-Comité voor de rechten van personen met een handicap over de uitvoering van het Verdrag inzake de Rechten van Personen met een Handicap, §54-55.
50. Artikel 19 [Verdrag van 13 december 2006 van de Verenigde Naties inzake de rechten van personen met een handicap](#)
51. [Algemene opmerking nr. 5 \(2017\) over zelfstandig wonen en deel uitmaken van de maatschappij](#) van het VN-Comité voor de rechten van personen met een handicap over de uitvoering van het Verdrag inzake de Rechten van Personen met een Handicap, §28-29.
52. [Algemene opmerking nr. 5 \(2017\) over zelfstandig wonen en deel uitmaken van de maatschappij](#) van het VN-Comité voor de rechten van personen met een handicap over de uitvoering van het Verdrag inzake de Rechten van Personen met een Handicap, §28-29.
53. Artikel 19, b) [Verdrag van 13 december 2006 van de Verenigde Naties inzake de rechten van personen met een handicap](#); [Algemene opmerking nr. 5 \(2017\) over zelfstandig wonen en deel uitmaken van de maatschappij](#) van het VN-Comité voor de rechten van personen met een handicap over de uitvoering van het Verdrag inzake de Rechten van Personen met een Handicap, §30.
54. [Algemene opmerking nr. 5 \(2017\) over zelfstandig wonen en deel uitmaken van de maatschappij](#) van het VN-Comité voor de rechten van personen met een handicap over de uitvoering van het Verdrag inzake de Rechten van Personen met een Handicap, §16.
55. [Algemene opmerking nr. 5 \(2017\) over zelfstandig wonen en deel uitmaken van de maatschappij](#) van het VN-Comité voor de rechten van personen met een handicap over de uitvoering van het Verdrag inzake de Rechten van Personen met een Handicap, §16.

56. Algemene opmerking nr. 5 (2017) over zelfstandig wonen en deel uitmaken van de maatschappij van het VN-Comité voor de rechten van personen met een handicap over de uitvoering van het Verdrag inzake de Rechten van Personen met een Handicap, §16.
57. Algemene opmerking nr. 4 (2016) over het recht op inclusief onderwijs van het VN-Comité voor de rechten van personen met een handicap over de uitvoering van het Verdrag inzake de Rechten van Personen met een Handicap, §33.
58. Algemene opmerking nr. 4 (2016) over het recht op inclusief onderwijs van het VN-Comité voor de rechten van personen met een handicap over de uitvoering van het Verdrag inzake de Rechten van Personen met een Handicap, §33.
59. Algemene opmerking nr. 4 (2016) over het recht op inclusief onderwijs van het VN-Comité voor de rechten van personen met een handicap over de uitvoering van het Verdrag inzake de Rechten van Personen met een Handicap, §34.
60. Art. 3, 59° Decreet basisonderwijs; Art. 3, 47°/1 Codex Secundair Onderwijs; zie ook <https://www.vlaanderen.be/onderwijs-en-vorming/ondersteuning-en-begeleiding-voor-leerlingen-cursisten-en-studenten/basis-en-secundair-onderwijs/zorgcontinuum#sb-fase-0-brede-basiszorg-voor-alle-leerlingen-9d58c550-38c5-474f-a61b-3e9c9d5f537f>;
61. Art. 3, 59° Decreet basisonderwijs; Art. 3, 47°/2 Codex Secundair Onderwijs.
62. Art. 3, 8° quater Decreet basisonderwijs; art. 3, 9°/1 Codex Secundair Onderwijs.
63. Art. 3, 55° bis Decreet basisonderwijs; art. 3, 45°/1 Codex Secundair Onderwijs.
64. Art. 3, 28bis° Decreet basisonderwijs; art. 17°/3 Codex Secundair Onderwijs
65. Art. 20 Gelijkekansendecreet.
66. Art. 15 en 19 Gelijkekansendecreet.
67. Ontwerp van decreet betreffende maatregelen voor leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften, Parl. St. Vlaams Parlement, 2013-2014, nr. 2290-1, p. 5, 12-13.
68. Art. 3, 9quinquies °, 12°, 12bis° en 47° Decreet basisonderwijs; Art. 3, 10/1°, 12°/1 en 36/1° en art. 17°/3.
69. Omzendbrief nr. SO/2022/02 van 28 juni 2022 Inschrijvingsrecht en aanmeldingsprocedures in het gewoon secundair onderwijs voor inschrijvingen voor het schooljaar 2023-2024 en volgende; Inschrijvingsrecht en aanmeldingsprocedures in het gewoon secundair onderwijs voor inschrijvingen voor het schooljaar 2023-2024; Omzendbrief nr. BaO/2022/02 van 28/06/2022 Inschrijvingsrecht en aanmeldingsprocedures in het gewoon basisonderwijs voor inschrijvingen voor het schooljaar 2023-2024 en volgende.
70. Art. 26bis – art. 26 sexies Gelijkekansendecreet; Ministerieel besluit van 30 mei 2024 tot vaststelling van een model van aanvraagformulier voor het aanvragen van redelijke aanpassingen als vermeld in artikel 26bis van het decreet van 10 juli 2008 houdende een kader voor het Vlaamse gelijkekansen- en gelijkebehandelingsbeleid.

71. Artikel 91 [Decreet basisonderwijs](#); Artikel 357 [Codex Secundair Onderwijs](#); Artikel 91 [Uitvoeringsbesluit Besluit van de Vlaamse Regering van 15 januari 2016 houdende de vaststelling van overkoepelende regels voor het centraal tolkenbureau voor de beleidsdomeinen Onderwijs en Welzijn, Volksgezondheid en Gezin](#); [Omzendbrief nr. OND/II/2.3/TM 10/06/1996, speciale onderwijsleermiddelen voor leerlingen in het gewoon basis- en secundair onderwijs](#); [Omzendbrief “Omzettingen van lesmateriaal voor leerlingen in het gewoon basis- en secundair onderwijs”](#); [Omzendbrief “Tolkondersteuning voor leerlingen met een auditieve functiebeperking in het gewoon basis- en secundair onderwijs](#); [Voorleessoftware wordt gratis ter beschikking gesteld aan leerlingen met leesbeperkingen](#).

72. <http://www.adibib.be/>

73. Art. 3, 53°bis [Decreet basisonderwijs](#); Art. 3 en art. 44°/1 [Codex Secundair Onderwijs](#).

74. Art. 16 [Decreet basisonderwijs](#); Art. 352 [Codex Secundair Onderwijs](#); [Omzendbrief nr. NO/2023/01 van 05 mei 2023 Leersteun in het basis- en secundair onderwijs](#).

Deze regelgeving legt vast dat in een GC-verslag het volgende moet worden opgenomen:

- een gemotiveerde toelichting waaruit blijkt dat de fasen van brede basiszorg en verhoogde zorg zijn doorlopen;
- een duidelijke vermelding dat ondersteuning, in combinatie met compenserende en/of dispenserende maatregelen, noodzakelijk én voldoende is om de leerling het gemeenschappelijk curriculum te laten volgen;
- een omschrijving van de specifieke expertise die vereist is vanuit één of meerdere types.

Gemotiveerde verslagen opgemaakt voor 1 september 2023 zijn GC-verslagen.

75. Art. 294 [Codex Secundair Onderwijs](#). Dit artikel bepaalt dat uit een OV4-verslag blijkt:

- dat alle fasen van het zorgcontinuüm zijn doorlopen, tenzij de school in uitzonderlijke omstandigheden kan motiveren dat een bepaalde fase niet relevant is;
- dat redelijke aanpassingen, waaronder REDICODIS-maatregelen, alsook intensieve onderwijskundige en orthopedagogische of orthodidactische ondersteuning, en de inzet van paramedisch, sociaal, medisch, psychologisch of orthopedagogisch personeel noodzakelijk zijn om de leerling binnen het gemeenschappelijk curriculum te blijven meenemen en de doelen van het gemeenschappelijk curriculum en de bijkomende doelen te bereiken;
- welke aanpassingen, ondersteuning en inzet van personeel er concreet nodig is met toepassing van handelingsplanmatig werken en op basis van de onderwijsbehoeften en ondersteuningsbehoeften van de leerling.
- dat de onderwijsbehoeften van de leerling zijn omschreven met toepassing van een classificatiesysteem dat wetenschappelijk onderbouwd is en gebaseerd is op een interactionele visie en een sociaal model van handicap;
- de onderwijsbehoeften niet enkel toe te schrijven zijn aan sociaaleconomische kenmerken van de leerling.
- het type en voor secundaire onderwijs, de opleidingsvorm.

76. Art. 15, §1 [Decreet basisonderwijs](#); art. 294 [Codex Secundair Onderwijs](#).

Deze regelgeving bepaalt dat uit een IAC-verslag blijkt:

- dat alle fasen van het zorgcontinuüm zijn doorlopen, tenzij de school in uitzonderlijke omstandigheden kan motiveren dat een bepaalde fase niet relevant is;
- dat de nodige aanpassingen, waaronder REDICODIS-maatregelen, om de leerling binnen het gemeenschappelijk curriculum te houden, disproportioneel of onvoldoende zijn;
- de onderwijsbehoeften zijn omschreven met een wetenschappelijk onderbouwd classificatiesysteem, gebaseerd op een interactionele visie en het sociaal model van handicap.
- de onderwijsbehoeften niet enkel toe te schrijven zijn aan sociaaleconomische kenmerken van de leerling;
- het type en voor secundaire onderwijs de opleidingsvorm.

Verslagen voor toegang tot een individueel aangepast curriculum in het gewoon onderwijs of tot het buitengewoon onderwijs opgemaakt voor 1 september 2023 zijn IAC-verslagen als het een verslag basisonderwijs of een verslag OV1, OV2 of OV3 betreft of OV4-verslagen als het een verslag OV4 betreft.

77. Art. 15, §1 [Decreet basisonderwijs](#); art. 294 [Codex Secundair Onderwijs](#).

78. Art. 3 Besluit van de Vlaamse Regering 13/02/2015 tot bepaling van de inhoud van het GC-verslag en van het attest bij het IAC-verslag of OV4-verslag.

79. SES-kenmerken zijn het opleidingsniveau van de moeder, het krijgen van een selectieve participatietoelage leerling en de taal die de leerling in het gezin spreekt als die verschilt van de onderwijstaal.

80. Art. 15, §1 [Decreet basisonderwijs](#); art. 294 [Codex Secundair Onderwijs](#).

81. Art. 16 [Decreet basisonderwijs](#); Art. 352 [Codex Secundair Onderwijs](#); [Omzendbrief nr. NO/2023/01 van 05 mei 2023 Leersteun in het basis- en secundair onderwijs](#).

82. Art. 15 [Decreet basisonderwijs](#); Art. 294 [Codex Secundair Onderwijs](#)

83. Art. 46 [Decreet basisonderwijs](#); Art. 122/1/0 en 122/1 [Codex Secundair Onderwijs](#)

84. Art. 46 [Decreet basisonderwijs](#); Art. 122/1/0 en Art. 122/1/1 [Codex Secundair Onderwijs](#).

85. Art. 15 en 16 [Decreet basisonderwijs](#); Art. 294 en 352 [Codex Secundair Onderwijs](#).

86. Art. 6 [Decreet over leersteun](#).

87. Art. 8, 19 en 22 [Decreet over leersteun](#).

88. [Leersteuncentra](#)

89. [Omzendbrief nr. NO/2023/01 van 05 mei 2023 Leersteun in het basis- en secundair onderwijs](#).

90. <https://www.vaph.be/persoonlijke-budgetten/pab/algemeen>

91. Art. 37/35 [Decreet basisonderwijs](#); art. 295/2 [Codex Secundair Onderwijs](#);
92. Art. 14/1 en 46 [Decreet basisonderwijs](#); Art. 122/1/0 en 260/3 [Codex Secundair Onderwijs](#).
93. Art. 20, §3 [Decreet basisonderwijs](#); Art. 136/1 en 260/1 [Codex Secundair Onderwijs](#); [Omzendbrief nr. BaO/2007/02 van 10 mei 2007 Voorwaarden voor de toelating tot een individueel aangepast curriculum in het gewoon of buitengewoon basisonderwijs en bijkomende toelatingsvoorwaarden voor een inschrijving in een school voor buitengewoon basisonderwijs](#); [Omzendbrief nr. SO/2011/03/BuSO van 15 augustus 2011 Structuur en organisatie van het buitengewoon secundair onderwijs](#); [Ontwerp van decreet over leersteun](#), Parl. St. Vlaams Parlement, 2022-2023, nr. 1634/1, p.69.
94. Art. 20, §4 [Decreet basisonderwijs](#); art. 136/1 [Codex Secundair Onderwijs](#).
95. [Omzendbrief nr. OND/II/2.3/TM 10/06/1996, speciale onderwijsleermiddelen voor leerlingen in het gewoon basis- en secundair onderwijs](#).
96. [Actuele vragen nr. 88 over het structureel tekort aan middelen voor hulpmiddelen voor leerlingen met een beperking en nr. 75 over het tekort aan middelen voor noodzakelijke hulpmiddelen op school voor jongeren met een beperking aan de Minister van Onderwijs, Zuhal Demir](#).
97. <https://www.vaph.be/hulpmiddelen/tegenwoordigheden/welke-situaties-niet>.
98. [Onderwijsspiegel jaarlijks rapport van de onderwijsinspectie, 2025](#).
99. [Onderwijsspiegel jaarlijks rapport van de onderwijsinspectie, 2025](#), p.10, 44 en 57.
100. [OBPWO 22.01 realiseren van onderwijs op maat en meer inclusief onderwijs: onderzoek naar kwaliteitsvolle samenwerking tussen het gewoon en buitengewoon onderwijs, 31 oktober 2023](#), p. 137.
101. Enkel bij de opmaak van IAC-verslag of OV4-verslag types types 3, 4, 6, 7 en 9 is een extern bekomen diagnose vereist.
102. [Plan Vlaamse Veerkracht: 6 miljoen euro subsidie voor stichting Leerpunt voor versterking brede basiszorg en verhoogde zorg in gewoon basis- en secundair onderwijs van de Vlaamse Regering, 16 december 2022](#).
103. [Onderwijsspiegel jaarlijks rapport van de onderwijsinspectie, 2025](#), p.10, 69-71.
104. [Verslag van het Rekenhof aan het Vlaams Parlement, Buitengewoon onderwijs: toegang en uitstroom, Brussel, september 2024](#), p. 60-62.
105. [Onderwijsspiegel jaarlijks rapport van de onderwijsinspectie 2025](#), p.71-73.
106. [Rapport Signalen van centra voor leerlingenbegeleiding. Topproblemen en oplossingen vanuit CLB-perspectief van het Kinderrechtencommissariaat, november 2024](#).
107. [Meer dan 7.000 hulpvragen leiden tot opstart van intensieve jeugdhulp](#)

108. Art. 147 [Decreet basisonderwijs](#); art. 309 [Codex Secundair Onderwijs](#).
109. [Verslag van het Rekenhof aan het Vlaams Parlement, Buitengewoon onderwijs: toegang en uitstroom, Brussel, september 2024](#), p. 38-44.
110. Enkel overstappen in het BaO (inclusief de overgang van het KIO naar het BaO) of het SO worden in aanmerking genomen. De 61 leerlingen (1,9%) waarvoor na de overstap niet langer een type en opleidingsvorm stonden geregistreerd, zijn niet opgenomen.
111. Art. 16 [Decreet van 27 april 2018 betreffende de leerlingenbegeleiding in het basisonderwijs, het secundair onderwijs en de centra voor leerlingenbegeleiding](#).
112. Art. 15, §7 [Decreet basisonderwijs](#); Art. 294 [Codex Secundair Onderwijs](#).
113. Art. 12-20 [VMRI-decreet](#). Concreet in dit geval: een weigering van een redelijke aanpassing die geen onevenredige belasting inhoudt binnen het onderwijs, maar het kan ook gaan over directe of indirecte discriminatie, (seksuele) intimidatie of een opdracht op discrimineren.
114. Art. 27-35 ter [Gelijkekansendecreet](#).
115. [Jaarverslag 2024-2025 Rechten op de Drempel, Kinderrechtencommissariaat](#), p. 19, 20, 23
116. Vlaamse Bemiddelingscommissie werkzaamheden schooljaar 2022-2023 en 2024-2024; zie ook [Vlaamse Bemiddelingscommissie werkzaamheden schooljaar 2021-2022](#).
117. [Jaarverslag 2024-2025 Rechten op de Drempel, Kinderrechtencommissariaat](#), p. 19, 20, 23
118. [Algemene opmerking nr. 4 \(2016\) over het recht op inclusief onderwijs](#) van het VN-Comité voor de rechten van personen met een handicap over de uitvoering van het Verdrag inzake de Rechten van Personen met een Handicap, §18-19.
119. [Algemene opmerking nr. 4 \(2016\) over het recht op inclusief onderwijs](#) van het VN-Comité voor de rechten van personen met een handicap over de uitvoering van het Verdrag inzake de Rechten van Personen met een Handicap, §18-19.
120. Art. 26 [Decreet basisonderwijs](#); Art. 123/5 [Codex Secundair Onderwijs](#).
121. Art. 37/8 [Decreet van 25/02/1997 basisonderwijs](#); Art. 110/1 [Codex Secundair Onderwijs](#).
122. Art. 37/7 [Decreet van 25/02/1997 basisonderwijs](#); [Omzendbrief nr. SO/2022/02 van 28/06/2022 Inschrijvingsrecht en aanmeldingsprocedures in het gewoon secundair onderwijs voor inschrijvingen voor het schooljaar 2023-2024 en volgende](#).
123. Art. 37/29 [Decreet van 25/02/1997 basisonderwijs](#); art. 110/8-110/11 [Codex Secundair Onderwijs](#); [Omzendbrief SO/2022/02 van 28/06/2022 Inschrijvingsrecht en aanmeldingsprocedures in het gewoon basisonderwijs voor inschrijvingen voor het schooljaar 2023-2024 en volgende](#); [Omzendbrief nr. SO/2022/02 van 28/06/2022 Inschrijvingsrecht en aanmeldingsprocedures in het gewoon secundair onderwijs voor inschrijvingen voor het schooljaar 2023-2024 en volgende](#).

124. [Art. 37/11 Decreet basisonderwijs](#); [art. 110/11 Codex Secundair Onderwijs](#); [Omzendbrief nr. SO/2022/02 van 28/06/2022 Inschrijvingsrecht en aanmeldingsprocedures in het gewoon secundair onderwijs voor inschrijvingen voor het schooljaar 2023-2024 en volgende.](#)
125. [Art. 15 Decreet basisonderwijs](#); [Art. 294 Codex Secundair Onderwijs](#); [Omzendbrief SO/2022/02 van 28/06/2022 Inschrijvingsrecht en aanmeldingsprocedures in het gewoon basisonderwijs voor inschrijvingen voor het schooljaar 2023-2024 en volgende](#); [Omzendbrief nr. SO/2022/02 van 28/06/2022 Inschrijvingsrecht en aanmeldingsprocedures in het gewoon secundair onderwijs voor inschrijvingen voor het schooljaar 2023-2024 en volgende.](#) De regelgeving bepaalt dat een voorlopig verslag eenmalig kan worden opgemaakt. Een voorlopig verslag is geldig gedurende het lopende schooljaar en kan uitzonderlijk met maximaal een schooljaar verlengd worden door het CLB.
126. [Art. 20, §4 Decreet basisonderwijs](#); [Art. 136/1 Codex Secundair Onderwijs](#); [Omzendbrief SO/2022/02 van 28/06/2022 Inschrijvingsrecht en aanmeldingsprocedures in het gewoon basisonderwijs voor inschrijvingen voor het schooljaar 2023-2024 en volgende](#); [Omzendbrief nr. SO/2022/02 van 28/06/2022 Inschrijvingsrecht en aanmeldingsprocedures in het gewoon secundair onderwijs voor inschrijvingen voor het schooljaar 2023-2024 en volgende.](#)
127. [Art. 37/11 Decreet basisonderwijs](#); [Art. 110/11 Codex Secundair Onderwijs](#). [Omzendbrief SO/2022/02 van 28/06/2022 Inschrijvingsrecht en aanmeldingsprocedures in het gewoon basisonderwijs voor inschrijvingen voor het schooljaar 2023-2024 en volgende](#); [Omzendbrief nr. SO/2022/02 van 28/06/2022 Inschrijvingsrecht en aanmeldingsprocedures in het gewoon secundair onderwijs voor inschrijvingen voor het schooljaar 2023-2024 en volgende.](#)
128. [Omzendbrief SO/2022/02 van 28/06/2022 Inschrijvingsrecht en aanmeldingsprocedures in het gewoon basisonderwijs voor inschrijvingen voor het schooljaar 2023-2024 en volgende](#); [Inschrijvingsrecht en aanmeldingsprocedures in het gewoon secundair onderwijs voor inschrijvingen voor het schooljaar 2023-2024](#); [Omzendbrief nr. BaO/2022/02 van 28/06/2022 Inschrijvingsrecht en aanmeldingsprocedures in het gewoon basisonderwijs voor inschrijvingen voor het schooljaar 2023-2024 en volgende.](#)
129. [Omzendbrief nr. SO/2022/02 van 28 juni 2022 Inschrijvingsrecht en aanmeldingsprocedures in het gewoon secundair onderwijs voor inschrijvingen voor het schooljaar 2023-2024 en volgende](#); [Inschrijvingsrecht en aanmeldingsprocedures in het gewoon secundair onderwijs voor inschrijvingen voor het schooljaar 2023-2024](#); [Omzendbrief nr. BaO/2022/02 van 28/06/2022 Inschrijvingsrecht en aanmeldingsprocedures in het gewoon basisonderwijs voor inschrijvingen voor het schooljaar 2023-2024 en volgende.](#)
130. [Art. 37/11 Decreet basisonderwijs](#); [Art. 110/1 Codex Secundair Onderwijs](#); [Omzendbrief SO/2022/02 van 28/06/2022 Inschrijvingsrecht en aanmeldingsprocedures in het gewoon basisonderwijs voor inschrijvingen voor het schooljaar 2023-2024 en volgende](#); [Omzendbrief nr. SO/2022/02 van 28/06/2022 Inschrijvingsrecht en aanmeldingsprocedures in het gewoon secundair onderwijs voor inschrijvingen voor het schooljaar 2023-2024 en volgende.](#)

131. [Art. 37/11 Decreet basisonderwijs; Art. 110/1 Codex Secundair Onderwijs; Omzendbrief SO/2022/02 van 28/06/2022 Inschrijvingsrecht en aanmeldingsprocedures in het gewoon basisonderwijs voor inschrijvingen voor het schooljaar 2023-2024 en volgende; Omzendbrief nr. SO/2022/02 van 28/06/2022 Inschrijvingsrecht en aanmeldingsprocedures in het gewoon secundair onderwijs voor inschrijvingen voor het schooljaar 2023-2024 en volgende.](#)
132. [Art. 37/33 Decreet basisonderwijs; art. 110/14 Codex Secundair Onderwijs; Omzendbrief SO/2022/02 van 28/06/2022 Inschrijvingsrecht en aanmeldingsprocedures in het gewoon basisonderwijs voor inschrijvingen voor het schooljaar 2023-2024 en volgende;](#)
133. [Art. 37/33 Decreet basisonderwijs; art. 110/14 Codex Secundair Onderwijs; Omzendbrief SO/2022/02 van 28/06/2022 Inschrijvingsrecht en aanmeldingsprocedures in het gewoon basisonderwijs voor inschrijvingen voor het schooljaar 2023-2024 en volgende;](#)
134. [Art. 37/34 Decreet van 25/02/1997 basisonderwijs; Art. 110/16 Codex Secundair Onderwijs](#)
135. [Art. 37/34 Decreet van 25/02/1997 basisonderwijs; Art. 110/16 Codex Secundair Onderwijs](#)
136. [Advies over Beleidsnota Onderwijs en Vorming 2024-2029: Analyse vanuit kinderrechtenbril, Kinderrechtencommissariaat, 26 november 2024.](#)
137. [Verslag van het Rekenhof aan het Vlaams Parlement, Buitengewoon onderwijs: toegang en uitstroom, Brussel, september 2024.](#)
138. [Rapport #geen school voor mijn kind, van het Steunpunt voor inclusie en ouders voor inclusie ; Buitengewoon onderwijs toegang en uitstroom, Verslag van het Rekenhof aan het Vlaams Parlement, Brussel, September 2024;](#)
139. [Art. 37/8, §4, art. 37/30 en art. 37/35, §3 Decreet basisonderwijs; Art. 110/1, 110/13 en 295/2 Codex Secundair Onderwijs; Omzendbrief nr. SO/2022/02 van 28/06/2022 Inschrijvingsrecht en aanmeldingsprocedures in het gewoon secundair onderwijs voor inschrijvingen voor het schooljaar 2023-2024 en volgende; Verslag van het Rekenhof aan het Vlaams Parlement, Buitengewoon onderwijs: toegang en uitstroom, Brussel, september 2024, p.59.](#)
140. Het Agentschap voor Onderwijsdiensten (Agodi) bezorgde deze gegevens op 23 december 2025. Vier Lokale Overlegplatformen deden een melding van één bemiddeling, in de overige 66 Lokale Overlegplatformen vond geen bemiddeling plaats n.a.v. een inschrijvingsweigering na afweging redelijke aanpassingen.
141. De Commissie inzake Leerlingenrechten bezorgde deze gegevens op 19 januari 2026.
142. [Art. 37/11 Decreet basisonderwijs; art. 110/11 Codex Secundair Onderwijs; Omzendbrief nr. SO/2022/02 van 28/06/2022 Inschrijvingsrecht en aanmeldingsprocedures in het gewoon secundair onderwijs voor inschrijvingen voor het schooljaar 2023-2024 en volgende.](#)

143. [Art. 54 Decreet basisonderwijs; Art. 75 besluit van de Vlaamse Regering van 15 juli 2022 over de organisatie van het secundair onderwijs, wat leerlingen betreft ; Omzendbrief nr. BaO/98/11 van 21 december 199 Het uitreiken van het getuigschrift basisonderwijs; Omzendbrief nr. SO 64 van 25/06/1999 Structuur en organisatie van het voltijds secundair onderwijs.](#)
144. [Art. 334/1 Codex Secundair Onderwijs; Omzendbrief nr. SO/2011/03/BuSO van 15/08/2011 Structuur en organisatie van het buitengewoon secundair onderwijs.](#)
145. [Art. 334/1 Codex Secundair Onderwijs; Omzendbrief nr. SO/2011/03/BuSO van 15/08/2011 Structuur en organisatie van het buitengewoon secundair onderwijs.](#)
146. [Art. 78-80 Besluit van de Vlaamse Regering van 15 juli 2022 over de organisatie van het secundair onderwijs, wat leerlingen betreft.](#)
147. [Omsendbrief nr. SO/2011/03/BuSO van 15/08/2011 Structuur en organisatie van het buitengewoon secundair onderwijs.](#)
148. [Art. 37/2, art. 37/3 en art. 55 Decreet basisonderwijs; Art. 115/6 en 123/15 Codex Secundair Onderwijs; Omzendbrief nr. SO/2011/03/BuSO van 15/08/2011 Structuur en organisatie van het buitengewoon secundair onderwijs; Omzendbrief nr. BaO/98/11 van 21 december 199 Het uitreiken van het getuigschrift basisonderwijs; Omzendbrief nr. SO 64 van 25/06/1999 Structuur en organisatie van het voltijds secundair onderwijs.](#)
149. [Verslag van het Rekenhof aan het Vlaams Parlement, Buitengewoon onderwijs: toegang en uitstroom, Brussel, september 2024, p. 85-109](#)
150. [Onderwijsdossier Thuiszitter uit de schaduw, Kinderrechtencommissariaat, september 2025.](#)
151. [Algemene opmerking nr. 4 \(2016\) over het recht op inclusief onderwijs van het VN-Comité voor de rechten van personen met een handicap over de uitvoering van het Verdrag inzake de Rechten van Personen met een Handicap, §27.](#)
152. [Algemene opmerking nr. 4 \(2016\) over het recht op inclusief onderwijs van het VN-Comité voor de rechten van personen met een handicap over de uitvoering van het Verdrag inzake de Rechten van Personen met een Handicap, §20-26.](#)
153. [Algemene opmerking nr. 4 \(2016\) over het recht op inclusief onderwijs van het VN-Comité voor de rechten van personen met een handicap over de uitvoering van het Verdrag inzake de Rechten van Personen met een Handicap, §20-26.](#)
154. [Algemene opmerking nr. 4 \(2016\) over het recht op inclusief onderwijs van het VN-Comité voor de rechten van personen met een handicap over de uitvoering van het Verdrag inzake de Rechten van Personen met een Handicap, §20-26.](#)
155. [Algemene opmerking nr. 4 \(2016\) over het recht op inclusief onderwijs van het VN-Comité voor de rechten van personen met een handicap over de uitvoering van het Verdrag inzake de Rechten van Personen met een Handicap, §20-26.](#)
156. [Art. 37/8 Decreet van 25/02/1997 basisonderwijs; Art. 110/1 Codex Secundair Onderwijs.](#)

157. [Verslag van het Rekenhof aan het Vlaams Parlement, Buitengewoon onderwijs: toegang en uitstroom, Brussel, september 2024, p. 65-83.](#)
158. [Capaciteitsmonitor 2024 Analyse van capaciteitsnoden en pendelbewegingen in Vlaanderen van Johan Surkyn, Sofie Cabus, Karen Huysmans, Mattias Vos, Tim Goesaert, Sigrid Polspoel in opdracht van Departement Onderwijs en Vorming, mei 2025 – gecorrigeerde versie 22 oktober 2025.](#)
159. [Beslissing “Buitengewoon onderwijs: programmaties nieuwe types en oprichting nieuwe scholen” van de Vlaamse Regering, 17 mei 2024; Beslissing “Programmaties en nieuwe scholen buitengewoon onderwijs” van de Vlaamse Regering, 21 april 2023.](#)
160. [Onderwijsdossier Thuiszitter uit de schaduw, Kinderrechtencommissariaat, september 2025, p. 77.](#)
161. [Verslag van het Rekenhof aan het Vlaams Parlement, Buitengewoon onderwijs: toegang en uitstroom, Brussel, september 2024, p.65 – 83.](#)
162. [Schriftelijke vraag aan Annick De Ridder Vlaams Minister van mobiliteit, openbare werken, havens en sport over Buitengewoon onderwijs - Collectief leerlingenvervoer, Parl. St. Vlaams Parlement, 2024-2025, 14 januari 2025, nr. 306.](#)
163. [Art. 2, 3 Besluit van de Vlaamse Regering van 5 juni 2009 tot vaststelling van een gewestelijke stedenbouwkundige verordening betreffende toegankelijkheid; Inspiratiebundel Integrale toegankelijkheid van schoolgebouwen.](#)
164. [Art. 2, 3 Besluit van de Vlaamse Regering van 5 juni 2009 tot vaststelling van een gewestelijke stedenbouwkundige verordening betreffende toegankelijkheid; Zie ook Inspiratiebundel Integrale toegankelijkheid van schoolgebouwen.](#)
165. <https://www.agion.be/basisvoorwaarden>
166. [integrale toegankelijkheid | AGION](#)
167. [Inspiratiebundel Integrale toegankelijkheid van schoolgebouwen, Agentschap voor infrastructuur in het Onderwijs en Enter vzw, 2014.](#)
168. [Richtlijn \(EU\) 2016/2102 inzake de toegankelijkheid van de websites en mobiele applicaties van overheidsinstanties van het Europees Parlement en de Raad van 26 oktober 2016.](#)
169. [Artikel II 17 van het Bestuursdecreet.](#)
170. [Omzendbrief nr. NO/2025/02 van 20/10/2025 Digitale toegankelijkheid voor onderwijsinstellingen en centra.](#)
171. [Eindrapport Evaluatieonderzoek Vlaamse Toegankelijkheidsverordening van Inter, november 2019.](#)
172. [Conceptnota: “Bijsturing van de reglementering betreffende Toegankelijkheid” van de Vlaamse Regering, 17 februari 2023, nr. VR 2023 1702 MED.0061-1; zie ook Hoorzitting over de evaluatie Vlaamse Toegankelijkheidsverordening in Verenigde Commissies van het Vlaams Parlement van 24 juni 2020 en Resolutie over het verbeteren van de toegankelijkheid van de publieke gebouwen en de publieke ruimte in Vlaanderen, aangenomen door de plenaire vergadering van het Vlaams Parlement op 20 april 2022.](#)

173. [Vlaams Regeerakkoord 2024-2029. Samen werken aan een warm en welvend Vlaanderen van de Vlaamse Regering, 2024.](#)
174. [Schoolgebouwenmonitor 2024 – Een onderzoek naar de kwaliteit, het beheer en het gebruik van de Vlaamse schoolgebouwen van Agentschap voor Infrastructuur in het Onderwijs \(Agion\).](#)
175. Art. 38, §5 [Decreet betreffende de kwaliteit van onderwijs](#); zie ook <https://www.vlaanderen.be/onderwijsprofessionals/organisatie-en-administratie/onderwijskwaliteit/toezicht-op-de-onderwijskwaliteit/doorlichtingsproces-bewoonbaarheid-veiligheid-en-hygiene-bvh: documenten-processen-bvh.pdf>.
176. [Doorlichtingsproces bewoonbaarheid, veiligheid en hygiëne \(BVH\) | Vlaanderen.be.](#)
177. [Rapport over de digitale toegankelijkheid van de websites en mobiele applicaties van overheidsinstanties van het Koninkrijk België, Federale Overheidsdienst Beleid en Ondersteuning, 2024: 1420 websites werden gecontroleerd en slechts 1018 waren conform, maar dit zijn cijfers voor heel België en waarbij slechts een aantal websites van het onderwijs werden gecontroleerd.](#)
178. [Memorie van toelichting bij het Voorstel van decreet van Koen Daniëls, Hannelore Goeman, Loes Vandromme, Griet Vanryckegem, Tom Seurs, Gianna Werbrouck en Peter Van Rompuy tot wijziging van het decreet basisonderwijs van 25 februari 1997, wat de vaststelling en inwerkingtreding van de minimumdoelen betref, Parl. St. Vlaams Parlement, 2024-2025, nr. 386/1, p4, 12, 25 en 35; Zie in de memorie van toelichting ook het rapport van de Commissie Muijs, Kennisrijke minimumdoelen in het Vlaams basisonderwijs, mei 2025.](#)
179. Art. 44 [Decreet basisonderwijs](#); zie voor een overzicht van inwerkingtreding van de minimumdoelen op [Nieuwe minimumdoelen basisonderwijs | Vlaanderen.be](#).
180. [Memorie van toelichting bij het Voorstel van decreet van Koen Daniëls, Hannelore Goeman, Loes Vandromme, Griet Vanryckegem, Tom Seurs, Gianna Werbrouck en Peter Van Rompuy tot wijziging van het decreet basisonderwijs van 25 februari 1997, wat de vaststelling en inwerkingtreding van de minimumdoelen betref, Parl. St. Vlaams Parlement, 2024-2025, nr. 386/1, p. 28.](#)
181. [Mededeling aan de Vlaamse Regering, Professionalisering in het kader van de nieuwe minimumdoelen voor het basisonderwijs, 29 april 2025, VR20252904 MED.0144/1bis: Het professionaliseringsprogramma is opgebouwd rond:](#)
- brede vorming over effectieve didactiek, leerondersteunende vaardigheden en kennisrijk curriculum;
  - inspiratiescholen;
  - professionalisering van de pedagogische begeleidingsdiensten en het ondersteunen van de onderwijsverstrekkers om nieuwe leerplannen en vakinhouden te ontwikkelen.
182. Art. 34 – 36 [Decreet basisonderwijs](#); Art. 117 – 120 [Codex Secundair Onderwijs; Besluit van de Vlaamse Regering van 13 juli 2007 betreffende het onderwijs aan huis voor zieke kinderen en jongeren; Omzendbrief nr. BaO/97/5 van 17/06/1997 over Tijdelijk Onderwijs aan Huis \(TOAH\), Permanent Onderwijs aan Huis \(POAH\) en vrijstelling van leerplicht in het basisonderwijs.](#)
183. Art. 36/1 [Decreet basisonderwijs](#); Art. 117/1 [Codex Secundair Onderwijs](#).

184. [Art. 36/1 Decreet basisonderwijs; Art. 117/1 Codex Secundair Onderwijs.](#)
185. [Art. 10 Decreet basisonderwijs; Art. 259 Codex Secundair Onderwijs.](#)
186. [Advies Nieuwe minimumdoelen vanaf 2025: kansen benutten, randvoorwaarden versterken, NOOZO, 28 november 2025.](#)
187. [Rapport Huisonderwijs Ontwikkelingen en resultaten 2019-2024, Onderwijsinspectie, mei 2025.](#)
188. [Rapport Huisonderwijs Ontwikkelingen en resultaten 2019-2024, Onderwijsinspectie, mei 2025.](#)
189. [Rapport Huisonderwijs Ontwikkelingen en resultaten 2019-2024, Onderwijsinspectie, mei 2025.](#)
190. [Schriftelijke vraag aan Zuhal Demir, Vlaams Minister van Onderwijs, Justitie en Werk over Permanent onderwijs aan huis \(POAH\) – Evolutie, Parl. St. Vlaams Parlement, 31 oktober 202, nr. 78.](#)
191. [Jaarverslag 2024 Bednet mee met de les en al de rest, Bednet en Departement Onderwijs en Vorming.](#)
192. [Onderwijsspiegel jaarlijks rapport van de onderwijsinspectie 2025, p.97-99; Rapport Huisonderwijs Ontwikkelingen en resultaten 2019-2024, Onderwijsinspectie, mei 2025, p. 24 en 41.](#)
193. [Onderwijsdossier Thuiszitter uit de schaduw, Kinderrechtencommissariaat, september 2025.](#)
194. [Onderwijsspiegel jaarlijks rapport van de onderwijsinspectie 2025, p.83-91.](#)
195. [Algemene opmerking nr. 4 \(2016\) over het recht op inclusief onderwijs van het VN-Comité voor de rechten van personen met een handicap over de uitvoering van het Verdrag inzake de Rechten van Personen met een Handicap, §35.](#)
196. [Algemene opmerking nr. 4 \(2016\) over het recht op inclusief onderwijs van het VN-Comité voor de rechten van personen met een handicap over de uitvoering van het Verdrag inzake de Rechten van Personen met een Handicap, §35.](#)
197. [Ontwerp van decreet tot wijziging van het decreet basisonderwijs van 25 februari 1997, wat betreft de taalafdeling Nederlands-Vlaamse Gebarentaal, Parl. St. Vlaams Parlement, 2023-2024, p. 3-4.](#)
198. [Art. 3, 52°bis/2 en art. 11, 39 Decreet basisonderwijs; Omzendbrief nr. BaO/2024/01 van 18/03/2024 Taalafdeling Nederlands-Vlaamse Gebarentaal in het gewoon onderwijs.](#)
199. [Art. 22 Decreet over leersteun; Omzendbrief nr.NO/2023/01 van 05 mei 2023 Leersteun in het basis- en secundair onderwijs.](#)
200. [Art. 24, §4 Verdrag van 13 december 2006 van de Verenigde Naties inzake de rechten van personen met een handicap](#)

201. [Artikel 24.4 Verdrag van 13 december 2006 van de Verenigde Naties inzake de rechten van personen met een handicap; Algemene opmerking nr. 4 \(2016\) over het recht op inclusief onderwijs](#) van het VN-Comité voor de rechten van personen met een handicap over de uitvoering van het Verdrag inzake de Rechten van Personen met een Handicap, §36-37.
202. [Artikel 24.4 Verdrag van 13 december 2006 van de Verenigde Naties inzake de rechten van personen met een handicap; Algemene opmerking nr. 4 \(2016\) over het recht op inclusief onderwijs](#) van het VN-Comité voor de rechten van personen met een handicap over de uitvoering van het Verdrag inzake de Rechten van Personen met een Handicap, §36-37.
203. [Besluit van de Vlaamse Regering van 8 juni 2018 betreffende de basiscompetenties van de leraren.](#)
204. [Schriftelijke vraag aan Zuhail Demir, Vlaams Minister van Onderwijs, Justitie en Werk, over Leerkrachten in opleiding - Stage buitengewoon onderwijs van Peter van Rompuy, Parl. St. Vlaams Parlement, 17 juli 2025, nr. 1095.](#)
205. [Art. 8 en 9 Decreet betreffende de kwaliteit van onderwijs.](#)
206. [Art. 47quater Decreet basisonderwijs; Art. 123/23 Codex Secundair Onderwijs.](#)
207. [Art. 12 Decreet betreffende de kwaliteit van onderwijs.](#)
208. [Nascholing op initiatief van de Vlaamse Regering \(prioritaire nascholing\) | Vlaanderen.be](#)
209. [Artikel 3 en 5 Decreet 8 mei 2002 houdende evenredige participatie op de arbeidsmarkt](#)
210. [Besluit van de Vlaamse Regering 24 december 2004 houdende maatregelen ter bevordering en ondersteuning van het gelijkheids- en diversiteitsbeleid in de Vlaamse administratie.](#)
211. [Zie ook advies, Diversiteit binnen het onderwijzend Personeel Brussel, de Commissie Diversiteit van de SERV, 25 augustus 2020.](#)

Vlaams
Mensenrechten
Instituut

Colofon

Verantwoordelijke uitgever

David Stevens

Directeur

Vormgeving

Michel Wouters

Corporate Cannibal

Druk

Albe De Coker

Uitgebracht in maart 2026

De monitor VN-Verdrag Handicap 2026 is digitaal te raadplegen via
vlaamsmensenrechteninstituut.be/publicaties.

Een gedrukte versie kan op vraag.

Vlaams Mensenrechteninstituut

Hoofdzetel: Belpairegebouw, Simon Bolivarlaan 17, 1000 Brussel

Postadres: Consciencegebouw, Koning Albert II-laan 15, bus 576, 1210 Brussel

contact@vmri.be

www.vlaamsmensenrechteninstituut.be